

Közjavak

A kormányzat kihívásai a mai piacgazdaságban

VII. évf. (2-3.)

*** A jogérvényesítésről

***

tematikus szám 2021

Az MTA-DE Közzsolgáltatási Kutatócsoport tudományos folyóirata

A SZÁM TARTALMA

Jogérvényesítés és szakpolitikák

Árva Zsuzsanna: Közigazgatási szankcionálás COVID idején

Bak Márton Ferenc: Az uniós versenyjog érvényesítésének kihívásai a digitális szolgáltatások piacán

Bordás Péter: Az audiovizuális médiaszolgáltatások európai liberalizációjának hatása a jogérvényesítésre

Kiss Tibor: A kamat mérséklésének jogszabályi alapja és bírósági gyakorlata

Kovács Viktória: Útban a digitális szuperadó felé - a digitális vállalatok megadóztatásának jogi kihívásai

Lovas Dóra: Intermodális Közlekedési Központok Magyarországon az európai uniós források tükrében

Újvári Emese: ENSZ biodiverzitás-jelentés: kudarcok és feladatok

Porcsin Levente: A Nemzetközi Sportdöntőbírószág joggyakorlatának vizsgálata kvantitatív kutatási módszerrel

Szabó Sarolta: Az Európai Bizottság irányelv javaslata a közös európai minimálbérre. Kérdések és válaszok

Jogérvényesítés és munkajog

Nádas György - Kiss Gergely Árpád: A munkajogi perek átalakulása

Sipos Marcell: Hibrid vitarendezés – gondolatok a magyar kollektív igényérvényesítés lehetséges paradigmaváltásához egy sajátos nemzetközi mintán keresztül

Takács Dóra: Munkajogi irányelvek vizsgálata a kúria joggyakorlatában, figyelemmel a munkavállalói jogérvényesítésre

Varga Dóra: Bérgarancia Alap – megfelelő védelem a munkavállalók számára?

IMPRESSZUM

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Bartha Ildikó

SZERKESZTI A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

Bartha Ildikó (szerkesztő)

Bordás Péter (szerkesztő)

Lovas Dóra (szerkesztő)

Horváth M. Tamás (a Szerkesztőbizottság elnöke)

KIADJA:

MTA-DE Közzolgáltatási Kutatócsoport
Kiadásért felelős: Horváth M. Tamás, kutatócsoport-vezető

4028 Debrecen, Kassai út 26.

Levelezési cím: 4002 Debrecen, Pf. 400.

Tel/FAX: (52) 512-701/77119

E-mail: kozzszolg.kut@law.unideb.hu

A folyóirat elektronikus oldala: kozjavakfolyoirat.hu

Blog oldal: kozjavak.hu

Megjelenik negyedévente

ISSN 2598-7190

© 2021 MTA-DE Közzolgáltatási Kutatócsoport.

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerzők írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható. Idézni, szöveges tartalmat átvenni csak a forrásra való hivatkozással szabad.

TARTALOMJEGYZÉK

<i>Jogérvényesítési eszközök egyes szakpolitikákban</i>	3

Jogérvényesítés és szakpolitikák

<i>Közigazgatási szankcionálás COVID idején</i>	5
<i>Az uniós versenyjog érvényesítésének kihívásai a digitális szolgáltatások piacán</i>	10
<i>Az audiovizuális médiaszolgáltatások európai liberalizációjának hatása a jogérvényesítésre</i>	18
<i>A kamat mérséklésének jogszabályi alapja és bírósági gyakorlata</i>	24
<i>Útban a digitális szuperadó felé - a digitális vállalatok megadóztatásának jogi kihívásai</i>	41
<i>Intermodális Közlekedési Központok Magyarországon az európai uniós források tükrében</i>	48
<i>ENSZ biodiverzitás-jelentés: kudarcok és feladatok</i>	55
<i>A Nemzetközi Sportdöntőbírószak joggyakorlatának vizsgálata kvantitatív kutatási módszerrel</i>	63
<i>Az Európai Bizottság irányelv javaslata a közös európai minimálbérre. Kérdések és válaszok</i>	78

Jogérvényesítés és munkajog

<i>A munkajogi perek átalakulása</i>	87
<i>Hibrid vitarendezés – gondolatok a magyar kollektív igényérvényesítés lehetséges paradigmaváltásához egy sajátos nemzetközi mintán keresztül</i>	96
<i>Hatékony és tényleges? Munkajogi irányelvek vizsgálata a kúria joggyakorlatában, figyelemmel a munkavállalói jogérvényesítésre</i>	100
<i>Bérgarancia Alap – megfelelő védelem a munkavállalók számára?</i>	106

Szerzőink figyelmébe	115

JOGÉRVÉNYESÍTÉSI ESZKÖZÖK EGYES SZAKPOLITIKÁKBAN*

ELŐSZÓ

Bartha Ildikó – Bordás Péter – Horváth M. Tamás

A hagyományos jogérvényesítő és jogvédelmi mechanizmusok folyamatos kihívás előtt állnak, tartalmuk és értelmezési körük bővült az elmúlt évtizedekben. Mind a jogkereső állampolgárok, mind a jogtudomány számára kihívás, hogy ezek mennyire hatékonyak, milyen anyagi és eljárásjogi, illetve szervezeti változások garantálhatják a jogérvényesítést, a fogyasztók védelmét. Már csak azért is, mert az utóbbi időszakban több olyan új jogintézmény is megjelent, amelyeknek még nincs kiforrott gyakorlata. Erre tekintettel fontos annak megtalálása (kutatása és javaslatok megfogalmazása), hogy a jogalanyok jogilag védett érdekeinek védelmét milyen anyagi jogi intézmények képesek a leginkább adekvát módon biztosítani a magánjog és a közjog területén.

Ugyancsak elengedhetetlen, hogy az eljárásjogokat, mint a jogérvényesítés jogi kereteit meghatározó szabályozást, annak dogmatikai hátterét és gyakorlatát – így az új eljárásjogi kódexek alkalmazásának kérdéseit – vizsgálat tárgyává tegyük. Az ilyen irányú kutatások jogelméleti és empirikus elemzéseket egyaránt igényelnek. E kérdéskört kutatta 2021-ben a Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Karán az Igazságügyi Minisztérium támogatásával létrejött „Szintlépés a jogérvényesítésben – A jogérvényesítés és a jogvédelem új útjai” elnevezésű Kutatóhely nyolc műhelye.

A fentiek mentén megfogalmazott problémafelvetéseket két tematikus blokkban tárgyaljuk. Az első blokkban egyes szakpolitikák oldaláról közelítjük a jogérvényesítés kérdését tagállami és különösen uniós szinten. A hagyományos közigazgatás működésében, annak szankciórendszerében rejlő jogérvényesítési kihívásokat a COVID–19 járvány okozta hatások szemszögéből tárjuk fel (*Árva Zsuzsanna*). Az Európai Unió belső piacán jelentkező feszültségeket egyfelől a versenyjogi szabályozás érvényesülésének nehézségein keresztül (*Bak Márton Ferenc*), másrészt az audiovizuális médiaszolgáltatások piacán jelentkező problémák (*Bordás Péter*) elemzésével írjuk le. A digitális vállalatok térnyerése következtében a tagállami adószuverenitás és az adókikerülés okozta jogérvényesítési nehézségeket a digitális „szuperadó” koncepcióján keresztül világítjuk meg (*Kovács Viktória*). A közlekedéspolitika területén manapság népszerű intermodális központok hatékonysági elemzésével az uniós források célszerűségi és hatékonysági kérdéseit vizsgáljuk (*Lovas Dóra*). Az ENSZ által kitűzött biodiverzitási célok megvalósításában rejlő veszélyeket és kihívásokat is elemzés alá vontuk (*Újvári Emese*). Végezetül kiemelendő, hogy a legfrissebb jogalkotási javaslatokat is érinti a kutatás, s e körben az Európai Bizottság közös európai minimálbérre vonatkozó irányelv javaslatát is elemezzük (*Szabó Sarolta*).

A második blokkban a munkajog területén jelentkező jogérvényesítési problémákat vizsgáltuk. A bírói úton történő jogérvényesítést a munkajogi perek átalakulásán szemléltetjük (*Kiss Gergely Árpád*), míg a magyar kollektív igényérvényesítés lehetséges paradigmaváltását egy sajátos nemzetközi mintán keresztül mutatunk be (*Sipos Marcell*).

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.1.

***

A tágan értelmezett jogérvényesítés közösségi vonatkozásai számos további szakterület érintenek és legalább annyi kérdést is felvetnek, amelyek megvitatására jelen tematikus számban már nem került sor. A tudományos diskurzust azonban a tematikus szám megjelenését követően is folytatjuk az MTA-DE Közszolgáltatási Kutatócsoport <https://kozjavak.hu> elektronikus vitafórumán, amelyre olvasóinkat is invitáljuk. A felület a közjogi kutatások aktuális kérdéseinek megvitatásához, a közös gondolkodás alapjainak továbbépítéséhez kíván fórumot biztosítani, közvetlenül teret adva az aktuális témákkal kapcsolatos hírek megjelenésének, valamint a szakmai vélemények és különböző álláspontok közlésének a különböző jogágak közötti szabad és kötetlen kommunikáció jegyében.

A tematikus lapszámban megjelenő tanulmányok megírása és megjelentetése az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg. A tematikus szám összeállításának alapjául szolgáló kutatás vezetője Szikora Veronika, egyetemi tanár, az alapul fekvő koncepciót Horváth M. Tamás, egyetemi tanár dolgozta ki. A kutatás szervezője Bartha Ildikó egyetemi docens és Bordás Péter egyetemi adjunktus volt.

Debrecen, 2021. szeptember 1.

Bartha Ildikó - Bordás Péter – Horváth M. Tamás

KÖZIGAZGATÁSI SZANKCIONÁLÁS COVID IDEJÉN*

Árva Zsuzsanna¹

A közigazgatási szankciók között és a szabálysértési jogban az utóbbi időszakban egy erőteljes átrendeződés volt megfigyelhető az objektív szankciók javára. Ennek az okait már több tanulmány is vizsgálta.² Az indokok között említhető az objektív szankciók könnyebb érvényesítése, a szabálysértési jog tényállásai számának és egyben jelentőségének a zsugorodása, valamint az ún. Szankciós törvény hatálybalépése, amellyel a szabálysértési jog de iure elszakadt a közigazgatási szankcióktól. Mivel a közigazgatási jogban a jogérvényesítés szorosan összefügg a közigazgatási szankciórendszerrel, így annak folyamatai nehezen hagyhatók figyelmen kívül a jogérvényesítés vizsgálatakor.

1. Bevezetés

A COVID-19 által előidézett veszélyhelyzet olyan változásokat okozott, amely a közigazgatási szankciórendszer eddigi folyamatait több ponton is megakasztotta, illetve egyes esetekben meg is fordította. A járványhelyzetben a jogalkotó több új szankciót alkotott, miközben a meglevőket súlyosította, amely által egy olyan veszélyhelyzeti szankciórendszer jött létre, amelynek elemei és folyamatai tudományos szempontból is vizsgálhatók. Különösen a tekintetben, hogy mennyire feleltethetők meg a közigazgatási szankcionálás eddigi elemeinek, mennyiben érvényesülnek a szankciós, illetve szabálysértési logika és a jogérvényesítés általános közigazgatási szabályai.

A blog a 2020 tavaszától 2021 nyaráig érvényesülő folyamatokat tekinti át röviden, így kitér mindkét veszélyhelyzeti időszak, így a 2020. március 4. és 2020. június 18. közötti (a továbbiakban: I. veszélyhelyzet) és a 2020. november 4-én kezdődő időszak (a továbbiakban: II. veszélyhelyzet), valamint a járványügyi készség elemeire.

2. Az I. veszélyhelyzet időszaka

Az első időszakban a jogalkotó elsősorban a szabálysértési törvény rendelkezéseit igazította a megváltozott szabályokhoz a járványügyi szabályok érvényesítése érdekében. Új tényállás helyett főként a szabálysértés fogalmának kormányrendelet útján történő módosításával határoztak meg új tényállásokat, amelyek között volt, amelyik egyedi szabály megszegését szankcionálta, míg más új tényállást határozott

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.2.

¹ Prof. Dr. Árva Zsuzsanna, egyetemi tanár, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Közigazgatási Jogi Tanszék, arva.zsuzsanna@law.unideb.hu

A blogbejegyzés az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² Lásd: Nagy Marianna (2011): *Interdiszciplináris mozaikok a közigazgatási jogi felelősség dogmatikájához*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó, 30–40. vagy Árva Zsuzsanna (2021): *In memoriam szabálysértési jog?* In: Peres Zsuzsanna – Pál Gábor (szerk.): *Ünnepi Tanulmánykötet Tamás András 80. születésnapja alkalmából*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó.

meg.³ A jogalkotási technika rendszeresen a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről szóló 2012. évi II. törvény (a továbbiakban: Szabstv.) 1. §-ának módosítása volt, hiszen a szabálysértés fogalmát a Szabstv. még törvény általi meghatározottsághoz kötötte, így a kormányrendeleteknek szükségszerűen ezt a rendelkezést kellett módosítaniuk. Kizárólag a Btk. 361. §-ának dekriminalizálásánál nem volt erre szükség, hiszen ott eleve törvény határozta meg a tényállást.⁴

A veszélyhelyzeti szabálysértések esetén a tételezett szankciók jelentősen magasabbak voltak, mint bármely más szabálysértés esetén a pénzbírság és a helyszíni bírság kapcsán, amelytől vélhetően kellő visszatartó erő remélhettek, míg a hatásköri szabályok módosítása az operatív fellépést tette lehetővé a rendőrség bevonásával. A szabálysértések esetén azonban a kötelezően érvényesítendő ártatlanság védelme a hatóság számára nehezítő tényező volt, miközben a megváltozott általános hatóság, a rendőrség gyors alkalmazkodásra képes, operatív és hatékony eljárást tesz lehetővé, amely egyértelmű előnyt jelentett.

3. A járványügyi készültség időszaka

2020. június 18-ától megszűnt a veszélyhelyzet és kezdetét vette a járványügyi készültség, amely az Alaptörvény alapján nem tekinthető különleges jogrendnek. A jogalkotó ekkor módosította a Szabstv.-t, egy új kerettényállást illesztve a jogszabályba,⁵ amelynek tartalmát rendeleti szintű szabályok tölthetik ki tartalommal. A 193/A. cím szerinti védelmi intézkedés megszegését az követheti el, aki az egészségügyi válsághelyzet során a kormányrendeletben meghatározott védelmi intézkedést, illetve települési önkormányzat területén működő piac, vásár, illetve a piac, vásár területén működő üzletek nyitvatartásának önkormányzati rendeletben meghatározott szabályait megszegi.

Ugyancsak módosult a kedvezőbb hatálytól eltérést engedő rendelkezés az új tényállás kapcsán, amely szerint a védelmi intézkedés megszüntetését követően – az általános szabályoktól eltérően – a folyamatban lévő szabálysértési eljárást továbbra is az elkövetés idején hatályban lévő szabályok szerint kell elbírálni. Mindez különös jelentőséget kapott a gyakran változó járványügyi szabályok esetén, amelyek a tényállás tartalmi részét adják és az elkövető a rendelkezés hiányában arra is hivatkozhatna, hogy az elbíráláskor a szabály már nincsen hatályban.

Ugyancsak dekriminalizálták immár törvény útján is a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény 361. §-ában meghatározott bűncselekményt, ha a cselekményt a COVID-19 fertőzőtség vagy annak gyanúja miatt elrendelt járványügyi elkülönítés, megfigyelés, zárlat vagy ellenőrzés szabályainak megszegésével követik el. És ugyanezen szabály volt az is, amely objektív bírságot is meghatározott a stratégiai társaságokra vonatkozó bejelentési kötelezettséggel kapcsolatban.⁶ Ez utóbbi a

³ Lásd: 46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet 7. § (1) bekezdése, a 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet 5. § (2) és (6) bekezdése, a 85/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet 10. § (1) bekezdése, a 168/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet 10. § (4) bekezdése, valamint a 211/2020. (V. 16.) Korm. rendelet 10. § (3) bekezdése.

⁴ Hollán Miklós (2020): A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”: felemás büntetőpolitikai félfordulat járvány idején. *MTA Law Working Papers*. 24. sz. 1–37.

⁵ Lásd: 2020. évi LVIII. törvény.

⁶ Lásd 2020. évi LVIII. törvény 277. §.

bejelentéssel összefüggő kötelezettséget megszegőkkel szemben volt kiszabható, ahol a hatáskört a belgazdasáért felelős miniszter gyakorolta.⁷ Ezen szankció már egyértelműen a közigazgatási szankciók közé tartozik, amelynek kiszabására az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény⁸ alkalmazandó.

Ezen időszakban tehát jelentős részben ismét a szabálysértés maradt a szankcionálás fő eszköze, hiszen a fent említett objektív bírság egy igen korlátozott, speciális körre és cselekményre vonatkozott, ahol az eljáró hatóság is eleve – éppen a speciális érintetti kör miatt – miniszteri szintű volt.

Az időszak eredményei az alábbiakban foglalható össze: A Szabstv. módosítása lehetővé tette, hogy ne kizárólag a fogalommeghatározástól való eltéréssel lehessen új tényállást megállapítani, ugyanis az új tényállás egy keretjellegű diszpozícióval alkalmassá vált arra, hogy annak tartalmát változó rendeletek töltsék ki, ezzel reagálva a járvány változásai miatti új helyzetekre. A hatály módosításával a jogalkotó egy garanciális szabályt tört át. Bár a rendkívüli jogrendek idején speciális szabályok léptethetők életbe, a 2020. évi LVIII. törvény már a veszélyhelyzet megszűnésekor lépett hatályba. Végbement egy dekriminalizációs fordulat, amelynek lehetséges anyagi és eljárási okait *Hollán Miklós* megvizsgálta a tanulmányában.⁹ A szabálysértési jogalkotás jogpolitikai indokait figyelembe véve az állapítható meg, hogy az eljárások gyorsítása mellett nagyobb súllyal az a jogalkotói indokolásban is szereplő érv eshetett latba, hogy az eljárás gyorsítsa és egyszerűsítse mellett egyben a bűncselekményi statisztikákat könnyítsék. Mindez különösen igazolható a II. veszélyhelyzet idején elérhető szabálysértési statisztikai adatok alapján.

4. A II. veszélyhelyzet

A 2020 novemberében kezdődő időszakban a jogalkotó objektív és szubjektív szankciókat egyaránt igyekezett alkotni a jogszabályok betartatása érdekében. A Szabstv. 2020 nyarán történt, említett módosítása azonban nem nyújtott elegendő lehetőséget, így ismét az Szabstv. 1. §-ának a módosítását alkalmazták az új tényállások megállapításánál,¹⁰ ugyanis a beiktatott szabály nem rendelkezett a helyszíni bírság emelt összegéről. Ez utóbbit a jogalkotó 2020 decemberében pótolta,¹¹ azonban a kormányrendeleti szintű jogalkotásra továbbra is szükség volt a szankció mértékének emelése miatt, amelyhez ismét azt a technikát választották, hogy a Szabstv. 1. §-át módosítják.

A veszélyhelyzeti szabályozás jelentősen megváltoztatta a szabálysértési statisztikát. Míg 2020-ig a szabálysértések száma, bár kisebb mértékben, de folyamatosan csökkent, a veszélyhelyzeti jogalkotás ezt a tendenciát egyértelműen megfordította. A bűnügyi statisztikai adatok alapján 2020-ban mindösszesen 730.662 szabálysértési eljárás indult meg, amelyből a veszélyhelyzetre figyelemmel alkotott szankciók miatti eljárások száma 54.947 volt, így a különbség alapján (675 ezer szabálysértés eljárás) a csökkenés

⁷ 2020. évi LVIII. törvény 287. §.

⁸ 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról.

⁹ Hollán (2020): *i.m.*, 10–15.

¹⁰ 479/2020. (IX. 3.) Korm. rendelet.

¹¹ 2020. évi CIV. törvény 23. §.

tovább folytatódott volna.¹² 2020-ban már elkezdett nőni a szabálysértési eljárások száma, ami egyértelműen azoknak a szabálysértési tényállásoknak volt köszönhető, amelyeket a veszélyhelyzet miatt hoztak létre. Majd 2021-ben az első négy hónapban az eljárások több, mint a negyedét képezte a veszélyhelyzeti szabálysértési tényállások miatti eljárások száma. Így 2021-ben, január-április hónapban összesen 257.823 szabálysértési eljárás indult, amelyből 70.208 eljárás volt veszélyhelyzeti tényállás miatti. Ennél is jelentősebb volt a pénzbírságok számának a növekedése, amely 2020-ban volt a legnagyobb volumenű a 2016–2020 közötti időszakban.

***

A konkrét veszélyhelyzeti tényállásokat tekintve megállapítható, hogy az objektív és szubjektív szankciók elhatárolása a járványhelyzetben kevésbé maradt egyértelmű. Az egységesítés a fórumrendszer változásában is tükröződött, mivel a fő eljáró hatósággá a rendőrség vált mindkét szankciótípus esetén. Bár az objektív szankciók eljárására az 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról irányadó, azonban a fellebbezést a jogalkotó már nem biztosította az eljárás gyorsítása érdekében, miközben a kimentési lehetőségek köre nem volt egyértelmű. A szabálysértések esetén, bár az ártatlanság vélelmének továbbra is érvényesülnie kellett, azonban a büntetési tételek igen jelentős mértékben emelkedtek, amelytől a jogalkotó a visszatartó erő növelését remélhette és ezáltal a hatékonyabb jogérvényesítést. A szabálysértési eljárások száma a statisztikai adatok alapján erőteljesen növekedett, és különösen nagyszámú eljárás indult a járványügyi szabályok be nem tartása miatt. Önmagában a Szabstv. 239/A. §-a szerinti védelmi intézkedés megszegése miatt félévente tízezer körüli eljárás indult, míg összességében más tényállásokkal együtt a járványhelyzet miatt pedig ötvenezer, illetve hetvenezer eljárás keletkezett.

A fentiek alapján a járvány egyértelmű hozadéka a szabálysértés jogintézményének erősödése volt. A veszélyhelyzet tehát ismét igazolta, hogy továbbra is szükség van egy olyan kisbűncselekményi – igazgatási jellegű kategóriára, amely alkalmas egyrészt a dekriminalizált cselekmények befogadására, másrészt a közigazgatási szabályok érvényesítésének növelése. A további előnyök között jelentkezett most is a gyors elbírálás és a dekriminalizáció miatt a bűnügyi statisztikák javítása. A rendőrség, mint általános szabálysértési hatóság eljárása a kellő operativitást egyértelműen biztosítja, amely rendkívüli jogrendben különösen jelentős tényező volt. Így, bár a közigazgatási büntetőbíráskodás területe több évszázada ingadozó jellegű, a veszélyhelyzet igazolta, hogy továbbra is szükséges annak továbbélése.

Források jegyzéke

- 168/2020. (IV. 30.) Korm. rendelet
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről (Szabstv.)

---

¹² Bűnügyi Statisztikai Rendszer, szabálysértés miatt megindított eljárások száma. <https://bsr.bm.hu/Document> (letöltés dátuma: 2021. május 19.)

- 2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról (Ákr.)
- 2020. évi CIV. törvény
- 2020. évi LVIII. törvény
- 211/2020. (V. 16.) Korm. rendelet
- 46/2020. (III. 16.) Korm. rendelet
- 479/2020. (IX. 3.) Korm. rendelet
- 81/2020. (IV. 1.) Korm. rendelet
- 85/2020. (IV. 5.) Korm. rendelet
- Árva Zsuzsanna (2021): In memoriam szabálysértési jog? In: Peres Zsuzsanna – Pál Gábor (szerk.): *Ünnepi Tanulmánykötet Tamás András 80. születésnapja alkalmából*. Budapest: Ludovika Egyetemi Kiadó
- Árva Zsuzsanna (2021): Közigazgatási szankcionálás veszélyhelyzetben. *Közigazgatás Tudomány*. 1. sz. 6–18.
- Árva Zsuzsanna: In memoriam szabálysértési jog? In *Ünnepi Tanulmánykötet Tamás András 80. születésnapja alkalmából*, Ludovika, Budapest, 2021.
- Bűnügyi Statisztikai Rendszer <https://bsr.bm.hu/Document> (letöltés dátuma: 2021. május 19.)
- Hollán Miklós (2020): A járványügyi szabályszegés „dekriminalizációja”: felemás büntetőpolitikai félfordulat járvány idején. *MTA Law Working Papers*. 24. sz. 1–37.
- Nagy Marianna (2011): *Interdiszciplináris mozaikok a közigazgatási jogi felelősség dogmatikájához*. Budapest: ELTE Eötvös Kiadó

AZ UNIÓS VERSENYJOG ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK KIHÍVÁSAI A DIGITÁLIS SZOLGÁLTATÁSOK PIACÁN*

*Bak Márton Ferenc*¹³

Napjainkban világszerte előtérbe kerültek a digitális óriásvállalatok körüli versenyjogi problémák, egyértelművé vált, hogy sürgős jogszabályi reformokra van szükség ezen a rendkívül fontos, ennek ellenére alulszabályozott területen. Bár a közös piac versenyjogának kialakítása, és annak felügyelete az Európai Unió kizárólagos hatáskörébe tartozik, gyakran áll elő az a probléma, hogy gyakorlása során erősen érint olyan hatásköröket, amelyek a tagállamok kizárólagos vagy az unióval megosztott hatáskörei közé tartoznak. A merőben eltérő tagállami gazdasági és kereskedelmi érdekek pedig hosszadalmassá és körülményessé teszik a szabályanyag kialakításának folyamatát.

1. Versenyelméletek és digitális piacok

A közgazdaságtani elméletek szerint a tökéletes verseny az az optimális állapot, amelyhez a versenyjogi szabályozásnak igazodnia kell, megfordítva, olyan versenyjogi szabályozást kell létrehozni, amely a tökéletes versenyt (ahol sok szereplő van a piacon, ezek a szereplők árelfogadók, a termékek homogének, a piaci ár pedig az egyensúlyi ár, vagy annak közvetlen közelében van, ahol a szereplők szabadon be- és kiléphetnek a piacról) hivatott biztosítani.¹⁴

A digitális alapokon nyugvó piacok robbanásszerűen növekednek, nyugodtan kijelenthetjük, hogy a versenyjog legfontosabb megoldandó dilemmái ezen a területen találhatók, ahogy az uniós jogalkotás más területeken is küzd a digitalizáció okozta kihívásokkal (például adóztatás, adatvédelem stb.). Ugyanakkor megjegyezhető, hogy még így is a versenyjogi szabályozás volt az, amely leginkább tudott reagálni a digitalizáció okozta kihívásokra, ez azonban nem jelenti azt, hogy nincs számos további megoldandó probléma.

Akad azonban olyan irányzat is, amely szembe megy a tökéletes verseny szükségességének dogmájával. A Joseph Schumpeter nevéhez fűződő monopolista versenyelmélet szerint pont, hogy a piacra történő szabad belépés az, ami annak a profitnak a redukálásával jár, amellyel a leginnovatívabb vállalkozókat jutalmazta a piac. Tehát a monopóliumokat erősen támadó versenypolitika adott esetben csökkentheti a K+F tevékenységet egyes piacmodelleknél, tekintve, hogy a Schumpeter-féle doktrína szerint a monopóliumok az innováció zászlóshajói a tőkések gazdasági berendezkedésben. Ezen elv alapján működik néhány jelen cikk szempontjából releváns piac, például a mobiltelefonok és szoftverek piaci is.¹⁵ Kérdés tehát, hogy a

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.3.

¹³ Bak Márton Ferenc, joghallgató, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, bak.marton@unideb.hu

A blogbejegyzés az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

¹⁴ Samuelson, Paul A. – Nordhaus, William D. (2012): *Közgazdaságtan*, Budapest, Akadémia Kiadó, 134- 135.

¹⁵ Tóth Tihamér (2014): *Az Európai Unió versenyjoga*, Budapest, Complex Kiadó, 22-55.

korszerűsítésre szoruló európai versenyjogi szabályozásnak mely elméletet kell alapul vennie. A dilemma véleményem szerint könnyen eldönthető, hiszen az Európai Uniónak a digitális piacok terén elsősorban fogyasztóvédelmi és a szabad versenyt erősítő szempontokat kell szem előtt tartania ahelyett, hogy olyan szabályozást alakítana ki, amely meglehet, hogy a felszállóágban lévő európai digitális cégek K+F tevékenységét támogatja, de nem oldja meg az összehasonlíthatatlanul nagyobb amerikai digitális óriások által felvetett problémákat. A Bizottság 2018-as jelentése is többek között azt vizsgálja, hogy a versenypolitika milyen módon tudja leginkább szolgálni az európai fogyasztókat. Ehhez kapcsolódóan érdemes megvizsgálni a verseny társadalompolitikai funkciójának érvényesülési lehetőségeit a digitális vállalatok gyakorlatának tekintetében. A társadalompolitikai funkció leegyszerűsítve azt jelenti, hogy a verseny révén elkerülhető, hogy önkényes hatalmi pozíciók jöjjenek létre a gazdasági térben.¹⁶ Mindezt a vizsgált vállalatok jelenlegi gyakorlatára vetítve azt a lesújtó felismerést tehetjük, hogy az aktuális folyamatok épp az ellenkező irányba vezetnek. A problémakör fő eredőjét ugyanis pont az adja, hogy digitális piacok domináns vállalatai gyakorlatilag monopolhelyzetben vannak, ami gazdasági értelemben analóg az önkényes hatalmi pozícióval. Az „önkéntes” hatalmi pozíció több oldalról is megközelíthető esetünkben, azonban meglátásom szerint elsősorban a már fentebb ismertetett „kapuőr” funkcióban, és a piac „kisajátításában” ragadható meg. Mindezek alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a szabad versenynek tulajdonított pozitív funkciók érvényesülését alapjaiban képes ellehetetleníteni a monopolisztikus digitális-technológiai vállalatok aktuális működési trendje, mindez pedig jogi kihívásokat teremt.

2. A közgazdaságtani sajátosságok

A problémakör komplex mivolta teszi különösen nehézze a jogászok munkáját, hiszen technológiai, közgazdasági szempontok egyaránt fontos szerepet játszanak a jelenségekre adott megfelelő jogi szabályozás kialakítása során, így jelen cikkben is szükségesnek tartom ezen szempontok alapvető bemutatását. A digitális piacokon kínált szolgáltatásokat a fogyasztókat és a termelőket összekapcsoló digitális felületek közvetítik. E felületek legtöbbször nem állítanak elő új terméket vagy szolgáltatást, működésük központi eleme, hogy különféle igényeket hangolnak össze: növelik az egyik oldalon jelen lévő „ügyzők” számát, és vonzóbbá teszik másik oldal aktív szereplői számára a felületet.¹⁷ A fogyasztók az internetes kereskedelmi térben található információhalmazt használják vásárláshoz, ár és tulajdonságok összehasonlításához, szállítási feltételek megismeréséhez és egyéb döntések meghozatalához. Gyorsan és kevés ráfordítással lehet adatokat eljuttatni a fogyasztókhoz, valamint az értékesítési lánc bármely szereplőjéhez. Mindez a digitális piacok egyik nagy közgazdasági előnye: az extrém megtérülési ráta.¹⁸ Mindezt az teszi lehetővé, hogy a soha nem látott ütemű technológiai fejlődés lehetővé tette a korábban elképzelhetetlen mennyiségű adat gyűjtését, tárolását és felhasználását.

¹⁶ Tóth (2014): *i.m.*, 29

¹⁷ Belényesi Pál (2016): Digitális Platformok és a Big Data, *Verseny és szabályozás*, 2016/1. szám, 134

¹⁸ Priskin Boglárka-HANTOSI István (2019): A versenyjog kihívásai a digitális gazdaságban-Az Európai Bizottság tanácsadó testületének jelentése és a Fuhrman-riport tükrében, *Versenytitűkőr*, XV.évf. /2. szám, 28.

A digitalizált piacok szereplői az adatot, mint nyersanyagot használják fel tevékenységükhöz, rendkívül magas számú felhasználó fogyasztási-kapcsolattartási szokásaihoz férnek hozzá. Az adat, mint „nyersanyag” tehát kulcsszerepet tölt be ebben az újszerű, úgynevezett platform alapú gazdaságban, és itt el is kezdődnek a jogi bonyodalmak. A digitális piacok egyik legfőbb jellegzetessége az úgynevezett közvetlen és közvetett hálózati hatás érvényesülése. A közvetlen hálózati hatás azt jelenti, hogy felhasználók számának növekedése miatt a platform egyre vonzóbbá válik majd az újabb és újabb felhasználók számára. Ezáltal egy öngerjesztő folyamat lép működésbe, ami exponenciálisan növeli a domináns vállalat elérését a piacon. A közvetett hálózati hatás pedig a másik oldal szereplőit veszi figyelembe, vagyis a felhasználók számának emelkedése vonzóbbá teszi a platformot a szolgáltatók számára is. Az újonnan piacra lépő vállalatoknak, még ha alacsonyabb árat vagy nívósabb szolgáltatást is kínálnak, tömegesen kellene elvonniuk a felhasználókat a domináns vállalatától, mivel a platformok népszerűségét gyakorlatilag a felhasználók száma határozza meg.¹⁹

A digitális piacok a hálózati hatásnak betudhatóan nagy szereplők körül koncentrálnak, és természetesen monopolizálódnak. Mivel ezeknek az óriásvállalatoknak rendkívüli mennyiségű adat áll rendelkezésére, és már kiterjedt felhasználókörral rendelkeznek, az új vállalatoknak közel lehetetlen mellettük piacra lépni és versenytársá válni. Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az erőfölénnyel való visszaélés a monopolisztikus digitális vállalatok tekintetében újraértelmezendő, hiszen esetükben nem a bevett, aránylag nagy piaci részesedést és kisebb-nagyobb versenytorzító magatartásokat kell értenünk alatta, hanem adott esetben kvázi piaci egyeduralmat, azzal a képességgel kiegészülve, hogy gyakorlatilag ellehetetleníthetik a piacra lépést. Az érintett piacok meghatározása pedig eddig nem tapasztalt nehézségekbe ütközhet, tekintve, hogy a digitális piaci szereplők nemritkán új piacokat alkotnak ahelyett, hogy a már meglévő piacokért versengenek.²⁰²¹ Mivel gyakran van átfedés a piacok között, egyik piacon birtokolt domináns pozíciójuk felhasználásával adott esetben kisajátíthatnak egy másikat is (mint az a klasszikusnak mondható „Microsoft kontra Bizottság” ügyben történt). Ide kívánczik az a jelenség is, amikor egy már meglévő piacra a platform olyan hatást képes gyakorolni, amely alkalmas annak döntő mértékű befolyásolására. Erre jó példa az online hírtartalmak közvetítésének piaca: ezen probléma körül alakult ki a közelmúltban súlyos vita az ausztrál kormány és elsősorban a Facebook között. A híroldalak digitális reklámjainak megjelenítéséből származó nyereség döntő hányada a nehéz helyzetben lévő kiadók helyett a Facebook zsebében landolt. Az ausztrál kormány arra akarta rászorítani a közösségimédia-óriást, hogy fizessen a platformra átvett hírek után. A Facebook kisebb engedményeket elérve végül vállalta, hogy átalánydíjat fizet.

3. Esélytelen európai „jogérvényesítés”?

A fentiekben bemutatott piacralépési akadályok, és a már kialakított, rendkívül domináns piaci pozícióik miatt lényegében nem alakulhat ki verseny ezeken a digitális

¹⁹ Priskin-Hantosi (2019): *i.m.*, 28

²⁰ Belényesi Pál (2015): *i.m.*, 10.

²¹ OECD (2020): Abuse of dominance in digital markets, 16. Elérhető: <http://www.oecd.org/daf/competition/abuse-of-dominance-in-digital-markets-2020.pdf> (letöltés dátuma: 2020.10.15.)

piacokon, vajmi kevés esélye van annak, hogy például egy európai vállalat potens vetélytárrá válhasson. Az, hogy az Egyesült Államokban alakultak ki ennek a gazdasági szegmensnek a vezető vállalatai, véleményem szerint elsősorban azzal magyarázható, hogy évtizedekig rendelkezésükre állt az USA hatalmas belső piaca, ahol szabadon növekedhettek, az Európai Unió hasonló jellegű vállalatainak viszont nem. Így hiába innovatívak, nem voltak képesek a megosztott piacokon olyan mértékű tőkefelhalmozást véghezvinni, mint amerikai vetélytársaik. Kérdés, hogy az összegyűjtött, rendelkezésre álló adatok tekintetében elképesztő előnyt birtokló vállalatokat nem kellene-e Európában kötelezni az adatok megosztására? Ezen intézkedés hiányában ugyanis csekély esély van arra, hogy a monopólium irányába robogó vállalatokat „be lehet-e érni”. A terület alulszabályozottságát jól demonstrálja, hogy az elektronikus kereskedelemre vonatkozó, legutóbbi átfogó intézkedés, a Tanács és a Parlament elektronikus kereskedelemről szóló irányelve 2000-ben született (elektronikus kereskedelemről szóló irányelv)²², ennek megfelelően rendkívül elavult.

A digitális gazdaság piaci rendkívül gyorsan fejlődnek, nagyon nehéz a jogalkotóknak a hosszadalmas jogalkotási eljárás keretei közé szorulva lekövetni a változásokat és ez eredményezi ennek a rendkívül fontos területnek az alulszabályozottságát. Az Európai Unió napjainkban már fontosságához mértén kezeli ezt a szabályozási problémát, és új jogszabályon dolgozik a digitális szolgáltatások tekintetében. A 2018-as versenypolitikáról szóló bizottsági jelentés kiemelten foglalkozott a digitális gazdaságban jelentkező kihívásokkal.²³ A bizottsági jelentésben foglaltakkal egyetértve megállapítható, hogy a korábbi és az új digitális piacokon megjelenő vállalatok innovációi, bár pozitívan hatnak a polgárok és a vállalkozások életére, ugyanakkor alapvető fontosságú, hogy befolyásukat ne használják a verseny aláásására. A 2020. október 20-i plenáris ülésen pedig az Európai Parlament megszavazta a tervezett jogszabályhoz kapcsolódó parlamenti jelentéseket. Kimondásra került az a megfelelő szabályozás elérése szempontjából kiemelt fontosságú megállapítás, hogy az új jogszabálynak növelnie kell a lehetőséget a versenyre az új vállalkozások piaca lépésének megkönnyítésével, amit jelenleg a techóriások ellehetetlenítenek.²⁴

A jelenleg hatályos európai alapelvei szintű szabályozás az Európai Unióról szóló Szerződés (továbbiakban: EUSz) I. címében található, amely rögzíti a belső piac koncepcióját.²⁵ A verseny biztosítása mellett konkrét állásfoglalás a 27. számú jegyzőkönyvben kerül kimondásra. Bírói jogértelmezést tekintve, a versenyjogi szabályokat úgy definiálták, hogy azok eszközök az uniós célok megvalósításához, azon belül is a versenynek a közérdek, az egyéni vállalkozók és a fogyasztók érdekében történő fenntartásához.²⁶ Fontos leszögezni, hogy a belső piac működéséhez szükséges versenyszabályok megalkotását az Európai Unió másik alapszerződése az Unió

²² Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól (OJ L 178, 17.7.2000, p. 1–16).

²³ A Bizottság Jelentése az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. 2018. évi jelentés a versenypolitikáról, COM (2019) 339 final.

²⁴ <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/economy/20201008STO88810/uj-jogszabaly-jon-adigitalis-szolgaltatasokra-vonatkozozan> (letöltés dátuma: 2020. október 18.)

²⁵ Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, Hivatalos Lap C 326, 26/10/2012 o. 0001 - 0390. I. cím 3. cikk (3)

²⁶ Várnay-Papp (2016): i.m., 707.

kizárólagos hatáskörébe utalja, ezen a területen kizárólag az uniós jogalkotók alkothatnak és fogadhatnak el aktust, a tagállamok csak annyiban, amennyiben erre az Unió őket felhatalmazza.²⁷ A versenykorlátozó megállapodások hatálya mind a horizontális, mind a vertikális megállapodásokra kiterjed, a vizsgálatok középpontjában azonban jellemzően a horizontális megállapodások (kartellek) állnak. A Bizottság álláspontja szerint a nagy kartellek tevékenysége a versenyszabályok legsúlyosabb megsértésének minősül, egész gazdasági ágazatokat zárhatnak el és különösen hátrányosak a fogyasztók szempontjából.²⁸ A 101. cikk közvetlen hatállyal rendelkező norma, és mind a versenykorlátozó célú, mind a versenykorlátozó hatású magatartásokra kiterjed. A vállalkozások közötti megállapodás, az összehangolt piaci magatartás és vállalkozások társulásának döntései egyaránt elkövetési módozatnak számítanak.²⁹ A kartellekre leginkább jellemző összehangolt magatartások konkrétan nevesítve is vannak az EUMSZ-ben, például az árörögzítés vagy a piacfelosztás.³⁰ Az ilyen jellegű megállapodásokat a Szerződés értelmében semmisnek kell tekinteni.³¹

Mindezeket a rendelkezéseket a vizsgált problémára vetítve, valamint a bírói gyakorlat áttekintése után azt a következtetést vontam le, hogy a kartellezés nem jellemző a digitális óriásvállalatokra, egész egyszerűen azon oknál fogva, hogy oly mértékben dominálják saját piacukat, hogy a kartellekbe tömörülés felesleges, vagy adott esetben nincs is másik jelentős vállalat, amivel a megállapodás vagy az összehangolt magatartás megvalósítható lenne. Ezzel szemben a nagyon gyakori a vizsgált körben az EUMSZ 102. cikkében foglalt tilalom, az erőfölénnyel való visszaélés. Ha a legfontosabb versenyjogi dilemmát kellene kiemelni a vizsgált vállalatok tekintetében, akkor ez lenne az. A Bíróság vonatkozó ítéletei nyomán foghatjuk meg a gazdasági erőfölény fogalmát, amely alatt azt a helyzetet értjük, mikor egy vállalkozás gazdasági ereje lehetővé teszi számára a hatékony verseny fenntartásának megakadályozását az érintett piacon annak révén, hogy általa a vállalkozás érzékelhető mértékben függetlenedni tud a versenytársaitól, a vásárlóitól, és végső soron a fogyasztóktól.³² Fontos megjegyezni, hogy a magas piaci részesedés nem feltétlenül jelent egyet a gazdasági erőfölénnyel, az inkább csak a kiindulópontja az erőfölény meghatározásának.³³ Az erőfölénnyel való visszaélésre számos példát találunk a vizsgált vállalatok tekintetében. A 101.-102. cikkben foglalt szabályok címzettjei a vállalkozások, és az összefonódásokra (fúziókra) vonatkozó szabályokkal együtt alkotják az Európai Unió antitröszt szabályozását. A fúziókra vonatkozó szabályozás ismertetését nem tartom e cikk szempontjából indokoltnak, de azért érdemesnek tartom megjegyezni, hogy a Szerződések szövegében nem találunk idevágó konkrét szabályozást, az elsődleges jogforrást a Tanács 139/2004/EK rendelete képezi. Fontosnak tartom továbbá megemlíteni az állami támogatásokra vonatkozó versenyszabályozást. Az EUMSZ 107. cikkébe foglalt tilalom meglehetősen általános megfogalmazású, ugyanis nincs kimerítő definíciója az állami támogatások fogalmának.

²⁷ Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, Hivatalos Lap C 326, 26/10/2012 o. 0001 – 0390, 3. cikk (1) bekezdés.

²⁸ XXI. Versenypolitikai Beszámoló 1991. 15.

²⁹ TÓTH Tihamér (2014): *i.m.*, 107.

³⁰ EUMSZ 101. (1) a-e.

³¹ EUMSZ 101. cikk (2) bekezdés.

³² Ismertetők az Európai Unióról - https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_2.6.12.pdf (letöltés dátuma: 2020.06.10.)

³³ Várnay-Papp (2016): *i.m.*, 709.

A cikk olyan ismertetőjegyeket sorol fel, amelyek együttes fennállásuk esetén egy állami támogatást jogellenessé tesznek. Az előny fogalmát a szabályozás alkalmazhatóságának érdekében azért igyekeztek valamelyest pontosítani, így egy Bizottsági közlemény többé-kevésbé lehatárolta annak fogalmát: eszerint az előny olyan gazdasági előny, amelyet egy adott vállalkozás rendes piaci körülmények között – azaz állami beavatkozás nélkül – nem tudott volna megszerezni. Egy állami támogatás jogellenességének megállapításához az alábbi feltételeknek kell teljesülnie: olyan állami intézkedés, amely előnyt foglal magában, állami/tagállami forrásból származik, meghatározott vállalatok vagy gazdasági ágazatok részesülnek benne, versenytorzító hatásuk van és befolyásolják a tagállamok közti kereskedelmet³⁴. Az állami támogatások nem teljes mértékben tiltottak, azokat a Bizottság kizárólagos hatáskörében eljárva engedélyezheti. A tagállami hatóságok által nyújtott előnyök egyáltalán nem ritkák a mai ítélkezési gyakorlatban, a tagállamoknak ugyanis érdekükben áll bizonyos kedvezmények nyújtásával saját államukba csábítani vállalatokat. Mindez fokozottan igaz a rendkívül dinamikusan fejlődő digitális szegmens óriásvállalataira, ugyanis ezen cégek működésének számos pozitív hatása lehet a belföldi kutatás-fejlesztés tekintetében, valamint rendkívül megkönnyítheti a technológiai transzfer folyamatát³⁵. Ezért egy államnak adott esetben jobban megéri, hogy egy technológiai nagyvállalat nála működjön, minthogy betartsa az állami támogatások tilalmára vonatkozó szabályokat (jó példa erre az Apple v. Bizottság adóelkerülési ügy).

4. Az erőfölénnyel visszaélés demonstrálása a digitális piacokon: A Google Android ügy

A fentebb kifejtett különleges versenyjogi problémákat a már-már „klasszikusnak” nevezhető, 2015-ben indult Google Android ügyön keresztül demonstrálnám. Ez az eljárás az EUMSZ 102. cikkének és az EGT-megállapodás 54. cikkének megsértése, azaz erőfölénnyel való visszaélés miatt indult a Google ellen. Az eljárás oka a Google Inc. intelligens mobil operációs rendszerének, az Androidnak, valamint bizonyos saját tulajdonú mobil alkalmazásainak (appok) és szolgáltatásainak a használatára vonatkozó megállapodásokban szereplő egyes feltételekkel kapcsolatos magatartása volt. A Google eljárása több tevékenység és piac tekintetében is sérelmes volt. Az érintett piacok a következők voltak: az intelligens mobil operációs rendszerek licencelésének világpiaca (Kína nélkül), az Android alkalmazás-áruházak világpiaca (Kína nélkül), az általános keresőszolgáltatások nemzeti piakai, valamint a nem operációsrendszer-specifikus mobil internethöngészők világpiaca³⁶. A Google összekapcsolta a Google Search alkalmazást a Play Store-ral és a Google Chrome-mal (amelyek mind különálló termékeknek minősülnek), ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy amennyiben nem kerülnek telepítésre az Android mobil operációs rendszerrel vezérelt mobil eszközökre a fentebb megemlített Google alkalmazások, úgy a felhasználó nem lesz jogosult a Play Store (áruház), a Google általános alkalmazás-letöltő központjának használatára. Ezek az intézkedések a Bizottság álláspontja szerint korlátozzák a versenyt, ugyanis az

³⁴ Tóth (2014): *i.m.*, 21.

³⁵ Szakály Dezső (2006): Technológiatranszfer: a tudásáramoltatás hatékony módszere, *Élet és Tudomány*, XXXVII. évf. 2006., 39-41.

³⁶ A Bizottság határozatának összefoglalója (2018. július 18.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 102. cikke és az EGT-megállapodás 54. cikke szerinti eljárással kapcsolatban.

összekapcsolás jelentős versenyelőnnyel ruházza fel a Google-t, amelyet a vetélytárs keresőszolgáltatók és nem operációsrendszer-specifikus mobilböngészők nem képesek ellensúlyozni, az összekapcsolás továbbá akadályozza az innovációt és a fogyasztók károsítása mellett fenntartja és megerősíti a Google erőfölényét az érintett piacokon.

A Google ezen túl nem tudott semmilyen objektív, elfogadható okkal előhozakodni, amely igazolná a Google Search, a Google Chrome és a Play Store összekapcsolását.³⁷ Mindezek mellett további visszaélésekre is fény derült. Nevezetesen arra, hogy a Google a Play Store és a Google Search licenszelését úgynevezett antifragmentációs megállapodás aláírásához köti az eszközgyártók számára. Mindennek az a magyarázata, hogy az Android egy nyílt forráskódú rendszer, azaz szabadon használható és fejleszthető. A Google azonban a saját, jogvédett alkalmazásainak telepítését ahhoz a feltételhez köti, hogy az eszközök gyártói nem értékesíthetnek módosított Androiddal működő eszközöket. A Bizottság meglátásai szerint ez az intézkedés versenyellenes, mivel a Google így igyekszik ellehetetleníteni a potens versenytársakat (nevezetesen, akik módosított Android rendszereket fejlesztenek), nem bocsátja rendelkezésre a versenytárs fejlesztőknek a saját tulajdonú programjait, ezzel is akadályozva az Android-módosításokat, ezzel igyekezve fenntartani saját erőfölényét az érintett piacokon³⁸. Végül pedig a Google fizetett eszközgyártóknak és mobilhálózat-üzemeltetőknek, hogy azok ne telepítsenek a Google-lel rivális általános keresőszolgáltatást bizonyos készülékekre. Mindez pedig erőfölénnyel visszaélést valósít meg ezen keresőszolgáltatások piacán. Ezzel csökkentették gyártók és hálózat-üzemeltetők érdekeltségét abban, hogy más keresőszolgáltatásokat is telepítsenek az eszközökre, megnehezítették a rivális keresőszolgáltatások eljutását a nemzeti piacokra, és ezáltal korlátozták az innovációt³⁹. A négy jogsértő magatartási formát az eljárás során összekapcsolták, mivel a Google egymástól kölcsönösen függővé tette azokat. Mindezek a jogsértő magatartások a Bizottság álláspontja szerint alkalmasak a tagállamok közti és az EGK Felek közti kereskedelem jelentős befolyásolására. A Bizottság az ügyet lezáró 2018-as határozatában az egységes és folytatólagos jogsértés 90 napon belüli megszüntetésére, valamint 4 342 865 000 euró bírság megfizetésére kötelezte a Google-t.

A Google ezen gyakorlata rámutat, hogy a már domináns pozícióban lévő digitális vállalatnak milyen széles eszköztár áll rendelkezésére, hogy pozícióját fenntartsa⁴⁰. A nyílt forráskódú Android szabad felhasználását gyakorlatilag lehetetlenné, de üzletileg mindenképp fenntarthatatlanná teszi a Google által alkalmazott antifragmentációs megállapodás. Ezáltal a hasonló terméket kínáló versenytársak nem fognak tudni érdemben versenyezni a Google termékeivel, mivel a Play Store alkalmazáshoz való hozzáférés hiánya kétségtávan a Google termékei felé fogja terelni a fogyasztókat.

***

Összefoglalva kijelenthető, hogy a digitális-tech óriásvállalatok körüli jogi bizonytalanság számos jogterületen tetten érhető. A problémakör eredője véleményem szerint ezen cégek monopolhelyzete és az a képessége, hogy szabályozzák a piacra

³⁷ U.o. (10)-(17) pont

³⁸ U.o. (18)-(21) pont

³⁹ U.o. (22)-(25) pont

⁴⁰ Toma, Francisc I. (2017): *The Challenges of Digital Markets for EU Competition Law: The Case of Android*, SSRN, December 2017, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3092823>

történő belépést és az ott történő eredményes működést, ezáltal effektíve lehetetlenné téve a versenyt. Az európai jogalkotás talán legfontosabb feladata annak a jogszabályi környezetnek a kialakítása, ami megtöri a digitális monopóliumok egyeduralmát, valódi versenyhelyzetet teremt, lehetővé téve az európai vállalatoknak, hogy amerikai riválisaik potens versenytársaivá válhassanak.

Források jegyzéke:

- Belényesi Pál (2016): Digitális Platformok és a Big Data, *Verseny és szabályozás*, 2016/1. szám
- PRISKIN Priskin Boglárka-Hantosi István (2019): A versenyjog kihívásai a digitális gazdaságban-Az Európai Bizottság tanácsadó testületének jelentése és a Fuhrman-riport tükrében, *Versenytükkör*, XV.évf. /2. szám
- Samuelson, Paul A. –Nordhaus, William D. (2012): *Közgazdaságtan*,; Budapest, Akadémia Kiadó
- Szakály Dezső (2006): Technológiatranszfer: a tudásáramoltatás hatékony módszere, *Élet és Tudomány*, XXXVII. évf. 2006
- Toma, Francisc I. (2017): *The Challenges of Digital Markets for EU Competition Law: The Case of Android*, SSRN, December 2017.
- Tóth Tihamér (2014): *Az Európai Unió versenyjoga*, Budapest, Complex Kiadó
- Várnay Ernő-PAPP Mónika (2016): *Az Európai Unió joga*, Budapest, Wolters kiadó
- A Bizottság határozatának összefoglalója (2018. július 18.) az Európai Unió működéséről szóló szerződés 102. cikke és az EGT-megállapodás 54. cikke szerinti eljárással kapcsolatban.
- Ismertetők az Európai Unióról - https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_2.6.12.pdf (2020.06.10.)
- Az Európai Unióról szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, Hivatalos Lap C 326, 26/10/2012 o. 0001 - 0390
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata, Hivatalos Lap C 326 , 26/10/2012 o. 0001 - 0390
- XXI. Versenypolitikai Beszámoló 1991. 15.
- OECD (2020): Abuse of dominance in digital markets, 16. Elérhető: <http://www.oecd.org/daf/competition/abuse-of-dominance-in-digital-markets-2020.pdf> (letöltés dátuma: 2020. október15.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/31/EK irányelve (2000. június 8.) a belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól
- <https://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/economy/20201008STO88810/uj-jogszabaly-jon-adigitalis-szolgaltatasokra-vonatkozozoan> (2020.10.18.)

AZ AUDIOVIZUÁLIS MÉDIASZOLGÁLTATÁSOK EURÓPAI LIBERALIZÁCIÓJÁNAK HATÁSA A JOGÉRVÉNYESÍTÉSRE*

Bordás Péter¹

Az audiovizuális médiaszolgáltatások piacán a médiakonvergencia megteremtése érdekében a szabályozás tárgya kibővült a liberalizáció korai szakaszához képest. Ennek egyik fontos mozgatórugója, hogy immáron az Európán kívüli nagy szolgáltatók (Netflix, Amazon Prime, HBO stb.) is versenyeznek az európai fogyasztókért, mely a szabályozást és az uniós szakpolitikát is kihívás elé állítja. E vállalatokkal szemben gyakran felmerülnek különféle fogyasztóvédelmi, valamint az adóelkerüléssel kapcsolatos problémák, mely káros hatást gyakorolhat a tagállami és az uniós költségvetésekre, és a fogyasztói jogérvényesítésre egyaránt. Ráadásul a 2020 elején bekövetkezett brexit részben átrendezte az audiovizuális szolgáltatások európai piacának térképét, több szolgáltató helyezte át tevékenységének központját egy uniós tagállamba, így például Hollandiába, Svédországba vagy épp Luxemburgba. Ez pedig számos újabb és újabb szabályozást kíván.

Jelen blogbejegyzés az európai hírközlési piac egy kis szeletének, az audiovizuális médiaszolgáltatások piacának liberalizációját és s annak jogérvényesítésre gyakorolt hatását kívánja elemezni, különösen a szolgáltatásnyújtó vállalkozásokat vizsgálva.

1. Az audiovizuális szolgáltatások

A televíziós szolgáltatásokat alapvetően két csoportba oszthatjuk, s beszélhetünk lineáris (vagyis valós időben sugárzott és nézhető), valamint lekérhető, nem lineáris (vagyis internet segítségével bármikor megtekinthető, online) szolgáltatásokról. A televíziós műsorszolgáltatások – vagyis a lineáris szolgáltatások – piaca igen tág, mivel e körébe tartozik az analóg és digitális televízió, az élő közvetítés (streaming), az internetes műsorszolgáltatás, míg a lekérhető videó a nem lineáris szolgáltatások közé tartozik, ilyenek például a SVOD² (HBO Go, Netflix, Amazon stb.) szolgáltatások. E szolgáltatások piacának kínálati oldalát tekintve is elkülönítést tehetünk, hiszen külön piaccal rendelkeznek a fizetős televíziócsatornák szolgáltatói, a lekérhető videók forgalmazói és a készülékgyártók, illetve az ingyenes közszolgálati és a kereskedelmi műsorszolgáltatók.

A lekérhető szolgáltatások körében jelentős szerepet töltenek be az amerikai székhelyű vállalkozások, mely a szabályozásában is visszaköszön. A következőkben az audiovizuális médiapiac jelentőségének és szereplői körének bemutatására kerül sor,

---

* DOI 10.21867/KJK/2021.2.4.

¹ Dr. Bordás Péter, egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar; tudományos munkatárs, MTA-DE Közszerkeztetési Kutatócsoport, bordas.peter@law.unideb.hu

A blogbejegyzés az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² A SVOD (Subscription video on demand: „video igény szerinti előfizetése”) lényegében egy házi videotéka, mely keretében a műsorszolgáltató, egy általános havidíj fejében tesz online hozzáférhetővé rendszeresen frissülő tartalmakat, amely közül a fogyasztó igényének megfelelően válogathat.

többek között azt vizsgálva, hogy mennyire beszélhetünk liberalizált piacról, milyen kapcsolatban állnak a szolgáltatók a hírközlés más területeinek szolgáltatásaival.

Az európai audiovizuális ágazat részesedése az Unió gazdaságában jelentős mértékű, az uniós GDP nagyjából 3%-át adó, évi több mint 500 millió eurónyi piaci értéket előállító ágazat hatmillió főt foglalkoztat.³ Az elmúlt években a legnagyobb változás a fizetős szolgáltatások területén volt tapasztalható (különösen a COVID-19 járvány hatására is), mellyel együtt az ingyenes közszolgálati televíziós műsorszórás szerepe csökkent vagy stagnál. Az uniós lekérhető videópiac (VOD) 2020-ban 11,6 milliárd eurós bevételének 84% -át tették ki a SVOD szolgáltatásokból származó bevételek.⁴ Ebben a folyamatban nagy szerepet játszott a szélessávú internet alapú IPTV szolgáltatások megjelenése; az analógról a digitális kábelszolgáltatásra történő áttérés, a fizetős szolgáltatók konszolidációja a kábel- és műholdas szegmensekben, és nem utolsósorban az igény szerint letölthető video-szolgáltatások (SVOD) térnyerése.⁵ Az, hogy tagállamoként eltérés mutatkozik az egyes szolgáltatások választékában és térnyerésében, többek között arra vezethető vissza, hogy az egyes nemzeti piacokat nagyon specifikus feltételek alakítják és formálják, amelyek például fizetős audiovizuális szolgáltatások számára exogének. Ilyen például a vásárlóerő, az elérhető ingyenes szolgáltatások köre, a szélessávú hozzáférés penetrációja és nem utolsósorban a jogi szabályozás.⁶

2. Verseny vagy monopolizáció? - A műsorszolgáltatók térnyerésének és szerepének vizsgálata

Az EMIS adatai alapján megállapítható, hogy a 2017-ig létrejött, több tagállam lineáris és SVOD szolgáltatásának piacán működő szolgáltatók több mint kétharmada (67%-a) csupán három országhoz köthető, így az Egyesült Királysághoz, Hollandiához és Írországhoz. A hagyományos lineáris szolgáltatók esetében nagyon hasonló a helyzet, az Egyesült Királyság, Csehország és Franciaország 69%-át tette ki az ilyen szolgáltatásoknak.⁷ Ugyanakkor az Egyesült Királyság 2020 elején az unióból történő kilépése után ezen arányok is átalakultak. Ez jól látható az adatokban is, mivel az Egyesült Királyság piaci részesedése 5%-kal esett vissza már 2019-ben az előző évhez képest, de még így is ő adta a legnagyobb piaci részesedést. A visszaesés már annak a jele, hogy a nemzetközi televíziós szolgáltatók, amelyek versenyben kívánnak maradni a Brexit után is, megpróbálták a székhelyüket áthelyezni, de legalább is az Egyesült Királyságon kívüli műsorszórási engedélyt beszerezni. Míg a külföldi piacot célzó TV-csatornák fele 2018-ban az Egyesült Királyságban működött, addig ez a szám 2019 végén alig az egyharmadára esett vissza. Ha azt vizsgáljuk, hogy a műsorszórási engedélyek áthelyezése merre irányult, akkor egyértelműen Hollandia emelhető ki, melyet Spanyolország követ. Érdekesség, hogy az European Audiovisual Observatory

³ The Economy of Culture in Europe. Elérhetőség: <http://www.keanet.eu/en/ecoculturepage.html> (2011 Study Creative UK, The Audiovisual Sector & Economic Success, 7. o.).

⁴ Christian Grece (2021): Trends in the VOD market in EU28. A publication of the European Audiovisual Observatory.

⁵ Laura Ene (2019): Pay AV services in Europe. The state of play. A publication of the European Audiovisual Observatory.

⁶ Uo.

⁷ Uo.

41 európai országot vizsgáló statisztikája szerint, a televíziós csatornák túlnyomó többsége, több mint 95%, továbbra is Európában letelepedett, és ezeknek csupán 8%-a van állami tulajdonban.⁸

A növekedés nem egységes, hiszen egyes országokban az üteme lassult, vagy épp már meg is állt. Ennek egy másik oka, hogy egyes országokban már a lakosság viszonylag nagy százaléka rendelkezik előfizetéssel, így ott új szerződéskötésre csak a régi felmondásával kerülhet sor, mely csak átrendezi a szolgáltatók súlyát, de nem ad hozzá a növekedéshez. Tehát telítődnek a piacok, mely ugyanakkor nagyobb versenyt generálhat a konkurens szolgáltatók között.

A következő 1. számú ábra azt kívánja bemutatni, hogy az egyes tagállami piacok milyen szoros kapcsolatban állnak a legnagyobb szolgáltatók révén. Jól látható, hogy a fogyasztók legnagyobb részéért csupán néhány szolgáltató küzd a tagállamokban, azaz legtöbb esetben korlátozott versenyről beszélhetünk.

1. ábra

A fizetős szolgáltatásokat nyújtó audiovizuális szolgáltatók földrajzi jelenléte Európában, 2017

Forrás: Laura Ene (2019): Pay AV services in Europe. The state of play. A publication of the European Audiovisual Observatory.

⁸ European Audiovisual Observatory's MAVISE TV and VOD database 2019.

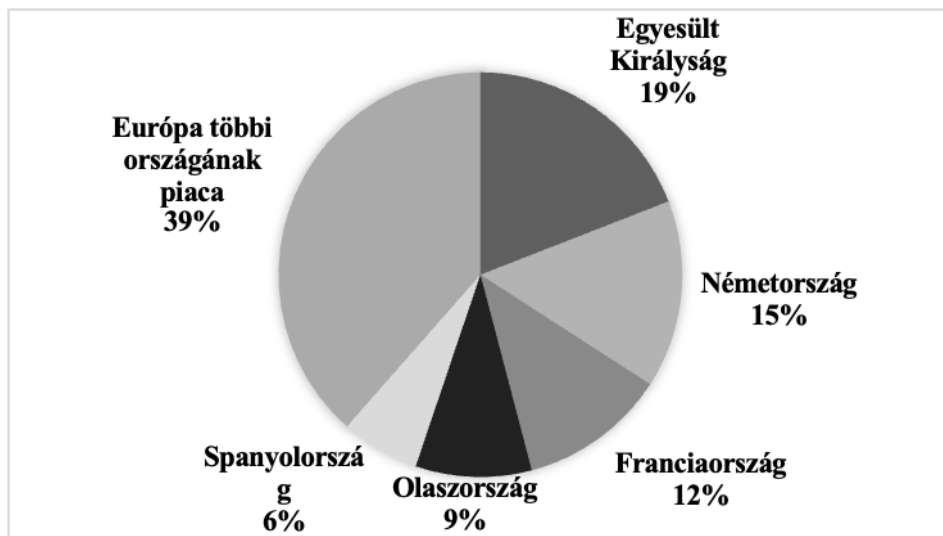
A térkép alapján jól kivehető, hogy az egyes országokban jellemzően két, három, esetleg négy szolgáltató uralja az országos, fizetős szolgáltatások piacát, melyek ráadásul jól beazonosítható érdekeltségi körbe tartoznak. Külön nem került feltüntetésre, de a SVOD szolgáltatások piacán három, alapvetően amerikai érdekeltségű szolgáltató tölt be vezető szerepet, páneurópai szinten a Netflix és az Amazon, valamint harmadikként – főleg a Kelet-Európai piacokon a HBO Go.

Ha európai viszonylatban azt vizsgáljuk, hogy mely szolgáltatók jelennek meg a legtöbb ország területén, akkor az élen a brit székhelyű Liberty Global áll, s őt követi a német Deutsche Telekom, valamint a svéd Modern Time Group. Nem elhanyagolható szerepet tölt be a svéd TeliaSonera, az luxemburgi M7 Group, az osztrák A1 Telekom Austria Group, az amerikai Comcast vagy épp a francia Orange. Továbbá ahogy láthatjuk, több olyan szolgáltató is jelen van a piacon, amely néhány ország területén nyújt szolgáltatásokat, ugyanakkor a piacok eltérő méretéből adódóan nem szabad alulértékelni a súlyukat. További érdekesség, hogy ha áttekintjük a fenti szolgáltatók portfólióját, akkor egyúttal az is kivehető, hogy a szolgáltatók többsége a televíziós szolgáltatások mellett telefonos szolgáltatást (hagyományos vezetékes és mobil) is nyújt a hírközlési piacon.

Így érdemes megvizsgálni a hagyományos műsorszórás piacát. 2019-ben 111.7 millió eurós bevételre tettek szert a szolgáltatók.⁹ Jól látható, hogy a nagy nyugat- és dél európai országok piacai az egész európai piac több mint a felét jelentik a piaci érték alapján, ahogyan azt a 2. számú ábra szemlélteti.

2. ábra

**Az európai műsorszórás és kábeltelevíziós szolgáltatás piacának
százalékos megoszlása érték szerint (milliárd dollár, 2019)**

Forrás: EMIS adatbázis adatai szerint alapján saját szerkesztés¹⁰

⁹ EMIS, Europe – Europe - Broadcasting & Cable TV - Market Segmentation, August 2020.

¹⁰ Uo.

Tovább árnyalja az európai piac feltérképezését, ha az előfizetők számát vizsgáljuk a hagyományos lineáris és az újabb SVOD szolgáltatások piacán. Már csak azért is, mert ahogyan az előzőekben már utaltam rá, az online technológia miatt egy szolgáltató akár valamennyi tagállami piacon megjelenhet. Az European Audiovisual Observatory jelentése szerint 2019-ben összesen mintegy 237,7 millió előfizető vett igénybe ilyen szolgáltatásokat az Európai Unióban, mely számban az is benne van, ha egy személy több előfizetéssel is rendelkezett a vizsgálat időpontjában.

Az egész audiovizuális médiapiac tekintetében kiemelkedően nagy a lekérhető szolgáltatások előfizetői köre, mivel az összes előfizetés 19%-a a Netflixhez, 12 %-a az Amazonhoz kapcsolódott, melyek 78%-a SVOD szolgáltatás. Ráadásul a két szereplő az európai piacon történő megjelenésüket követő öt éven belül megszerezték az előfizetések majdnem egyharmadát. Így már érthető a korábban említett irányelv-módosítási hullámok célja, mely a szolgáltatások szabályozására irányult, mely, még ha nem is kimondottan, de az amerikai érdekeltségű vállalatokat érintette hátrányosabban. Sőt az is, hogy a Bizottság miért tekintett el egyes tiltott állami támogatásokkal kapcsolatos eljárások megindításától, mely miatt a Netflix az Unió Bíróságához fordult.¹¹

A fenti két szereplőt követi a listában – az alapvetően hagyományos, de persze nem lineáris szolgáltatásokat is nyújtó – öt nagy szolgáltató: a Comcast (a korábbi Sky), a Liberty Global, a Vodafone, az Orange és a Deutsche Telekom az előfizetések 45 %-át birtokolja, utóbbi három pedig a telefonos szolgáltatások piacvezetője is egyben. Ez pedig piaci előnyt jelent számukra, hiszen a fogyasztók sokszor termécsomagokat vásárolnak. A fogyasztók oldalán pedig olykor fogyasztóvédelmi problémákat generál.

Az is látható, hogy 14 vállalat birtokolja az összes előfizető több mint háromnegyedét (77% -át), míg a maradék 23 %-ot több mint kilencven szolgáltató adja össze, s így ezek jelentősége eltölpül ez előzőekhez képest. Tehát az európai audiovizuális szolgáltatások piaca korántsem annyira eltérő tagállami szinten, mint gondolnánk, ráadásul a fentebb említett vállalatok között is lehetnek és vannak érdekeltségi kapcsolatok, melyek tovább árnyalják a képet, s megvilágítják a globális közpolitikai folyamatokat.

***

Az uniós szabályozás 2018 óta számos új területre is kiterjed, így például az online, lekérhető szolgáltatásokra, ezzel a korábbiakhoz képest az e területen szolgáltatást nyújtóknak – akik jellemzően tengeren túliak - nehezebb piaci környezetet teremt; e szolgáltatók szerepe ugyanakkor egyre nagyobb, s ekként számos jogérvényesítési kérdést is felvet. A jelentős piaci méret kiszolgáltatottá teszi a fogyasztókat, s nehezíti a jogérvényesítést.

A szabályozásban és a piac felügyeletében fontos szerepet játszanak a tagállami szabályozó hatóságok, melyek ugyanakkor nem homogének, az uniós jog végrehajtása során eltérést mutatnak. Az elmúlt évtizedek szabályozási reformja közelítette gyakorlatukat, de továbbra is vannak például kevésbé szigorú, vagy a szolgáltatóknak kedvezőbb eljárást, piaci jelenlétet biztosító tagállamok. Ez pedig egy jellegzetességét

¹¹ Lásd a Netflix International és Netflix kontra Bizottság T-238/18. sz. ügyet, melyben Franciaország is érintett.

adja az audiovizuális szolgáltatások piacának, egyben további kihívások elé állítva az Uniót.

Megállapítható az is, hogy bár liberalizált a piac, alapvetően tagállami szinten a fizetős televíziós szolgáltatások piacán duo- vagy oligopolpiacokról beszélhetünk, ahol két-három szolgáltató rendelkezik meghatározó piaci szereppel, s nagyon nehéz az új vállalatok piacra lépése, miközben a szolgáltatások árazásában visszaélhetnek helyzeti előnyükkel. Ehhez társul az, hogy a nagy szolgáltatók több tagállamban is folytatnak tevékenységet. Az unió bővítési hullámai során, a közös piac kiterjesztésével a nagy nyugati vállalatok számára teremtettek piacot (így például a keleti bővítéssel), s úgyszintén a korábbi állami vagy magánkézben lévő televízió-szolgáltatók felvásárlásával, mely tovább növeli a piaci pozíciójukat, s további problémákat generál a jogérvényesítésben. Ennek megoldása a digitalizáció gyors terjedésével nem igazán tart lépést, sem a tagállamok, s azok szabályozó hatóságai, sem az uniós intézményrendszer nem tud naprakész választ adni, csupán leköveti a szektorban zajló eseményeket.

Források jegyzéke:

- The Economy of Culture in Europe. Elérhetőség: <http://www.keanet.eu/en/ecoculturepage.html> (2011 Study Creative UK, The Audiovisual Sector & Economic Success).
- Christian Grece (2021): *Trends in the VOD market in EU28*. A publication of the European Audiovisual Observatory.
- Laura Ene (2019): *Pay AV services in Europe. The state of play*. A publication of the European Audiovisual Observatory.
- European Audiovisual Observatory's MAVISE TV and VOD database 2019.
- EMIS, Europe – Europe - Broadcasting & Cable TV - Market Segmentation, August 2020
- T-238/18. sz. Netflix kontra Bizottság ügy, HL C 231., 2018.7.2.

A KAMAT MÉRSÉKLÉSÉNEK JOGSZABÁLYI ALAPJA ÉS BÍRÓSÁGI GYAKORLATA*

Kiss Tibor¹

A kamat mint ökonomiai és egyben mint jogi fogalom elválaszthatatlan a piacgazdaságtól, annak mindennapi működésétől, a pénzzolgáltatással (pénztartozással) való szimbiózisa vitathatatlan. A kamat hatással van mind az egyszerű fogyasztó, mind a gazdasági élet professzionális szereplői életére, illetve működésére. Mind a kamat jogi szabályozása, mind annak gyakorlati alkalmazása nem választható el attól a gazdasági közegetől, amelyben érvényesül. A régi latin közmondás – pecunia regit mundum – napjainkban, a forint forgalomba kerülésének 75. évfordulója után is különösen aktuális. Tekintettel arra, hogy a pénzforgalom, a pénzmozgások az emberek mindennapi életét és a gazdaság aktorai tevékenységét egyaránt meghatározzák, a pénz használatának ellenértékeként definiált kamat intézménye is csak a gazdasági folyamatokkal szerves egységben értelmezhető. Míg a 2011. év végéig hatályban volt alkotmányunk azt rögzítette, hogy Magyarország gazdasága olyan piacgazdaság, amelyben a köztulajdon és a magántulajdon egyenjogú és egyenlő védelemben részesül² és már az Alkotmány preambuluma is deklarálta a szociális piacgazdaságot megvalósító jogállam megteremtésének célját, a 2012. január 1. napjától hatályos Alaptörvényünk az ország gazdasági berendezkedése kapcsán kizárólag arra utal, hogy Magyarország gazdasága az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik,³ ugyanakkor rögzíti azt is, hogy Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit.⁴

Az alábbiakban azt vizsgáljuk, hogy melyek azok a jogi eszközök, amelyek útján a jogalkotó az általa kívánatosnak tartott kamatmértéket biztosítani tudja, majd ezek közül kiemelve a bíróság általi kamatmérséklést, annak alkalmazási területeit és feltételeit tekintjük át. Ezt követően kísérletet teszünk a kamat mérséklése körében kialakult bírósági szempontrendszer elemző bemutatására, rávilágítva a mérséklés határaitra és a bírósági szerződésmódosítás hatályával kapcsolatos kérdésekre. Az átfogó elemzés végén megfogalmazzuk a jogi szabály és annak bírósági gyakorlata alapján leszűrt következtetéseinket.

1. A jogalkotó által kívánatosnak tartott kamatmérték biztosítása

Számtalan jogszabályunk tartalmaz kamattal kapcsolatos rendelkezéseket, azaz nem kizárólag a Polgári Törvénykönyv nyújtja a kamatszabályok teljes katalógusát. A jogalkotónak számos eszköz áll rendelkezésére arra, hogy befolyásolja a kamat mértékére vonatkozó megállapodásokat. A jogalkotói eszköztárban általában az alábbi

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.5.

¹ Dr. Kiss Tibor PhD, egyetemi adjunktus, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² 1949. évi XX. törvény 9. § (1) bekezdés

³ Magyarország Alaptörvény M. cikk (1) bekezdés

⁴ Magyarország Alaptörvény M. cikk (2) bekezdés

megoldások léteznek, figyelemmel az adott ország társadalmi, gazdasági berendezkedésére, a gazdaság fejlettségére, valamint speciális gazdaságpolitikai (monetáris) szempontokra is:

- Kogens jogszabályi rendelkezéssel fix összegű kamatot vagy kamatmaximumot ír elő⁵ a jogalkotó, a szabályozást összekapcsolva az érvénytelenség jogintézményével és annak jogkövetkezményeivel.
- A diszpozitív szabályozás keretében meghatároz fix összegű (mértékű) kamatot, avagy egy intervallumot, amelyen belül tolerálja az alkalmazásra kerülő kamatmértéket.
- Gyakran él a jogalkotó kamatspecifikus érvénytelenségi okok, részletszabályok meghatározásával, így például az általános szerződési feltételek kamatkikötéseinek tisztességtelen jellegét megállapító, semmisségét, megtámadhatóságát kimondó jogszabályi rendelkezések útján (lásd: új Ptk. 6:106. §-a (1) bekezdése, (6) bekezdése, illetve a kamat jogszabályban meghatározott mértékétől eltérő szerződéses feltételek semmisségének deklarálása útján (lásd új Ptk. 6:155. §-a (4) bekezdése). Ez esetben azonban, amennyiben az érvénytelenséget a bíróság megállapítja, a felek jogviszonyára a jogszabály rendelkezése lesz irányadó, azaz tipikusan a Ptk. által felhívott jegybanki alapkamat vagy annak nyolc százalékponttal megnövelt összege, azaz nem a bíróság fogja a „mérsékelt” kamatot megállapítani az érvénytelen rendelkezés helyett.
- A jogalkotó által nem kívánatosnak tartott mértékű kamatkikötés esetén rendelkezésre állnak egyéb olyan érvénytelenségi okok, amelyek alkalmazása útján elérhető az a cél, hogy a nem kívánatosból, az adott piaci viszonyokból nem következő, azoktól kirívóan eltérő mértékű kamattal szembeni fellépés lehetőségét biztosítsa a sérelmet szenvedett fél számára, így például a hatályos polgári jogunkban az új Ptk. 6:61. §-ában rögzített visszterhesség vélelmét előíró azon szabályokból kiindulva, mely szerint a szerződéssel kikötött szolgáltatásért – ha a szerződésből vagy a körülményekből más nem következik – ellenszolgáltatás jár. A kamat mint a pénz használatának ellenértéke, mint ellenszolgáltatás túlzott mértékű kikötése esetén egyben a szerződéses szabadság, a tartalomszabadság (új Ptk. 6:59. § (2) bekezdés) korlátjaként a célzott joghatásban rejlő hibák körében szabályozott érvénytelenségi okokkal, így például az uzsorás szerződés (új Ptk. 6:97. §), valamint a feltűnő értékaránytalanság (6:98. §) rendelkezéseinek adekvát alkalmazása útján alakíthatók, kívánatos mértékben tarthatók a szerződésbeli kamatkikötések, ugyanakkor a tilos szerződések (új Ptk. 6:95. §), illetve a jóérkölsbe ütköző szerződések (új Ptk. 6:96. §) szabályai útján is befolyásolható a kamatkikötések gyakorlata.
- Egyéb speciális jogszabályi rendelkezés hiányában a Polgári Törvénykönyv alapelvi szintű rendelkezéseivel, így különösen a jóhiszeműség és tisztesség elve (új Ptk. 1:3. §), az elvárható magatartás elve (új Ptk. 1:4. §) és a joggal való visszaélés tilalmát kimondó rendelkezés (új Ptk. 1:5. §) alkalmazásával is elérhető az a cél, hogy a jogalkotói elvárásoknak és előírásoknak megfelelő

⁵ Bíró György (1997): *A kötelmi jog és a szerződés tan közös szabályai*. Novotni Alapítvány, Miskolc, 155.

mértékű kamatkörnyezetben megvalósuló konkrét jogügyletek menjenek teljességbe, a nem kívánatos mértéket, mint a gyakorlat vadhajításainak nyesegetésére alkalmas alapelvi rendelkezések ultima rációként történő alkalmazása útján.

- A tartós jogviszonyokban lehetőség van a szerződéskötést követően bekövetkezett lényeges körülményváltozásra figyelemmel a szerződés bíróság általi módosítására, ami kiterjedhet a kamat csökkentésére is abban az esetben, ha a szerződéskötést követően olyan módon változtak meg a piaci viszonyok, hogy a szerződéskötéskor fix összegben, vagy számszakilag meghatározott mértékben, azaz nem egy referencia mutatóhoz igazodóan kerül kikötésre a kamat. Erre hatályos jogunkban a Ptk. 6:192.§-a biztosít lehetőséget.
- A legegyszerűbb módon a kikötött kamat bíróság általi mérséklése, mint bírósági szerződés módosítási jogkör deklarálása és következetes gyakorlata útján garantálhatóak a törvényi szabályokkal és a gazdasági környezettel összhangban lévő kamatkikötések.

A továbbiakban az utóbbit, a bíróság kamatmérséklési jogkörét vesszük górcső alá a hatályos jogszabályi rendelkezések, illetve azok bírói gyakorlata elemzésével, javaslatot téve a jogfejlesztés irányaira, kitérve a közelmúlt jogalkotási előzményeire is.

A fentebb már említett, az új Ptk. 6:59. §-ában szabályozott szerződési szabadság elvéből, különös tekintettel a tartalomszabadság elvéből és az e körben deklarált, a szerződéses rendelkezések diszpozitív jellegéből fakadóan (azaz abból következően, hogy az új Ptk. 6:59. §-a (2) bekezdésének másodok mondata szerint a szerződéseknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályaitól a felek egyező akarattal eltérhetnek, ha a Ptk. az eltérést nem tiltja), valamint az új Ptk. 6:61. §-ában szabályozott visszterhesség elvéből következően néhány kivételt jelentő érvénytelenségi szabállyal összekapcsolt speciális rendelkezésen túlmenően a kamat mértékére vonatkozó rendelkezések diszpozitívak,⁶ ami összhangban áll a kötelek közös szabályai körében deklarált azon rendelkezéssel is, mely szerint a köteleknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó közös szabályaitól a felek egyező akarattal eltérhetnek, ha a Ptk. az eltérést nem tiltja.⁷ A kamatra mint kötelmi jogi intézményre vonatkozó szabályozás tehát az új Ptk.-ban is alapvetően diszpozitív jellegű (a már említett néhány kivételtől eltekintve), így a kamat mértékére vonatkozó törvényi rendelkezésektől is a felek egyező akarattal eltérhetnek. Az eltérés a törvényben rögzített fix kamatmértéktől negatív és pozitív irányban is történhet, a gyakorlatban a problémát azonban tipikusan a pozitív irányú eltérés, az indokolatlanul nagy mértékben kikötött kamat jelenti. A túlzott mértékben meghatározott kamat esetén ugyanis sérül a szinallagma, a pénzhasználat ellenértékeként definiálható kamatnak arányban kell állni a visszterhesség elve alapján a szerződéses kapcsolatokban a főszolgáltatással,⁸ így adott esetben a pénzhasználat idejével is. A szerződésen kívüli egyéb jogviszonyokban is kívánatos, hogy az indokolatlanul magas, a piaci viszonyokat nem tükröző kamatmértékkel szemben a megfelelő beavatkozási lehetőség biztosított legyen. Ezen

⁶ Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez (szerk.: Vékás Lajos-Gárdos Péter) az új Ptk. 6:132. §-ához fűzött magyarázat

⁷ Új Ptk. 6:1. § (1) bekezdés

⁸ kölcsönszerződés esetén a kamatfizetés a főszolgáltatás ellenértékeként jelentkezik: lásd: Gárdos István (2016): *Kié a pénzem? A pénz dologi jogi vizsgálata*. Wolters Kluwer, Budapest, 189.

beavatkozás egyik eszköze a túlzott mértékű kamat bíróság általi mérséklésének lehetősége.

Az Alkotmánybíróság már a 32/1991. (VI.6.) AB határozatában rögzítette, hogy „a szerződési szabadság a piacgazdasággal összefüggésben nyert az Alkotmánybíróság határozatában foglaltak szerint alkotmányos értéktartalmat. A szerződési szabadság tehát a piacgazdaság egyik lényegi eleme, amely azonban alkotmányos alapjognak nem tekinthető. ... Következésképpen a szerződési szabadságra az alkotmányos alapjogi értékrendben helyet foglaló jogosultságokra vonatkozó sérthetlenségi, érinthetlenségi alkotmányos tétel sem irányadó.” Mindebből levonta azt a következtetést az Alkotmánybíróság már a rendszerváltás hajnalán, hogy a szerződési szabadság korlátozásának helye van, még annak lényegi tartalmát tekintve is korlátozható azzal, hogy a korlátozás alkotmányos indokainak fenn kell állniuk. Az Alkotmánybíróság a későbbiekben a kamatos kamat kikötésével kapcsolatos indítványt érintő határozatában ugyancsak megerősítette a szerződési szabadság tekintetében annak lényegi tartalmát illető korlátozhatóságát figyelemmel arra, hogy azt nem tekintette alkotmányos alapjognak.⁹

A jogalkotó a szerződés bíróság általi módosításának lehetőségét a szerződést biztosító mellékkötelezettségek tekintetében teszi lehetővé a túlzott mértékű biztosíték kikötése esetén, így a túlzott mértékű foglalkozási mérsékelhetőségét kimondva,¹⁰ a túlzott mértékű kötbér összegének mérsékelhetőségét deklarálva,¹¹ a kötelezettet túlságosan sújtó jogvesztés esetén a joghátrány mérséklését lehetővé téve,¹² továbbá a bánatpénz esetén ugyancsak megadva a bíróság számára a mérséklés lehetőségét.¹³ Mindezt a bírósági szerződésmódosító jogkört a Ptk. minden esetben a túlzott mérték fennállta esetén és kizárólag a kötelezett mint sérelmet szenvedett fél kérelme alapján, azaz nem ex officio teszi lehetővé.

A kamat mérséklésére vonatkozóan ugyancsak biztosítja a jogalkotó a bírósági beavatkozás, a módosítás lehetőségét. A régi Ptk. a kamat mérséklésének lehetőségét két helyen is szabályozta. Egyrészt rögzítette, hogy a felek által a szerződéses kapcsolatokban kikötött, túlzott mértékben megállapított kamatot a bíróság mérsékelheti,¹⁴ másrészt a kötelezetti késedelem szabályai körében deklarálta, hogy a felek által túlzott mértékben megállapított késedelmi kamatot is mérsékelheti a bíróság.¹⁵ A két rendelkezésben közös az, hogy a bíróság számára lehetővé tette hivatalból is a kamat mérséklését, szemben a jelenleg hatályos szabályozással, amely csak a kötelezett kérelmére adja meg a bíróság számára a beavatkozási lehetőséget. A korabeli jogirodalom megjegyezte, hogy az alapvetően a felek szabad megállapodásának tárgyát képező túlzott mértékű kamat mérséklése szempontjából nincs tételes előírás a kamat mérséklés bírósági kompetenciájának meghatározására sem a mérséklés alapjául szolgáló feltételek, sem a mérték tekintetében, figyelemmel arra, hogy az ügyek sokfélesége miatt mindig egyedi jelleggel dönthető el az, hogy helye van-e mérséklésnek és ha igen az milyen mértékű lehet, tekintettel a szerződéskötési

⁹ 61/1993. (XI.29.) AB határozat III. pont

¹⁰ Új Ptk. 6:185. § (5) bekezdés

¹¹ Új Ptk. 6:188. §

¹² Új Ptk. 6:190. § (2) bekezdés

¹³ Új Ptk. 6:213. § (2) bekezdés

¹⁴ 1959. évi IV. törvény 232. § (4) bekezdés

¹⁵ 1959. évi IV. törvény 301. § (4) bekezdés

körülményekre, a szerződés tartalmára, valamint a felek egyedi helyzetére.¹⁶ Mindehhez a Polgári Törvénykönyv Magyarázata további szempontokat kapcsolt, rámutatva a mérlegelésnél figyelembe veendő körülmények tekintetében a tartozás mértékének, a visszafizetésre nyitva álló időtartamnak, illetve a tartozás keletkezési okának és céljának döntő jelentőségére.¹⁷ Ez utóbbi azonban éles kritikával illethető, hiszen a kamat mint objektív jogkövetkezmény és mint a pénzhasználat idejéhez igazodó ellenérték esetén a kamat mértékének túlzó volta szempontjából nem lehet döntő jelentőséget tulajdonítani a tartozás mértékének, hiszen az mindig a tőkeösszeg meghatározott százalékában van kifejezve és főszabály szerint egyéves időtartamhoz igazodik, így amennyiben ezen két ismervre mint közös nevezőre vetítjük a kamatmértéket, úgy valamennyi kamatkikötés e szempont mellett egységesen bírálható el, a kamat túlzott mértékének megítélése szempontjából mindig az egy évre vetített, az adott tőkeösszeghez viszonyított mértéket kell figyelembe venni. A tartozás keletkezésének oka és célja azonban bírhat relevanciával, ahogy arra a lentickekben még kitérünk.

Az új Ptk. megalkotására irányuló folyamatban a Szakértői Javaslat külön tárgyalta a pénztartozás teljesítésének szabályai körében a kamatra vonatkozó rendelkezéseket (5:23. §), ahol a kamatmérséklésre is utalt, akként, hogy kifejezetten rögzítette, hogy a túlzott mértékben megállapított kamatot a bíróság a kötelezett kérelmére mérsékelheti (5:112. §). A Szakértői Javaslat ugyanakkor a szerződésszegés körében, a fizetési késedelem szabályainál a késedelmi kamat kapcsán külön is rögzítette, hogy a bíróság a felek által túlzott mértékben megállapított késedelmi kamatot a kötelezett kérelmére mérsékelheti, figyelemmel a késedelmi kamatra vonatkozó Ptk.-beli rendelkezések diszpozitív jellegére.¹⁸ Az előbbi kapcsán a jogirodalomban is megjelent olyan álláspont – igaz, hogy egy korábbi, a méltányosságból történő mérséklést deklaráló szövegjavaslat alapján – ami a pénz- és hitelviszonyokban kialakult feltételeket tekintette viszonyítási pontnak és – a jóhiszeműség és tisztesség és az elvárható magatartás elvének figyelembe vételével – az azoktól való jelentős mértékű, az adóst indokolatlanul sújtó, a hitelezőt indokolatlan előnyben részesítő kikötés esetén tartotta lehetségesnek a bírósági mérséklést.¹⁹

Az új Ptk. – szakítva a régi Ptk. hagyományaival – a kamat mérséklésével kapcsolatos rendelkezést egy helyen, a Hatodik Könyv 132. §-ában rögzíti, kimondva, hogy a túlzott mértékű kamatot a kötelezett kérelmére a bíróság mérsékelheti. A szabályozás új Ptk.-beli rendszertani elhelyezése, azaz az, hogy a bírói speciális szerződésmódosítás lehetőségét biztosító törvényi rendelkezés nem a kötelmek közös szabályai körében, hanem a szerződések általános szabályai között, azon belül is a szerződések teljesítése körében került kodifikálásra, a rendelkezés gyakorlati alkalmazhatóságával kapcsolatos értelmezést alapvetően determinálja. A meglehetősen lakonikus rendelkezés vizsgálata kapcsán ugyanis több alapvető kérdés merül fel az alábbiak szerint:

¹⁶ Wolters Kluwer Jogtár – Kommentár, a régi Ptk. 232. §-ához fűzött magyarázat

¹⁷ Gellért György (szerk.) (2001): *A Polgári Törvénykönyv Magyarázata 1.*, KJK-Kerszöv Jogi- és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 782.

¹⁸ Vékás Lajos (szerk.) (2008): *Szakértői Javaslat az Új Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*. Complex Kiadó Jogi- és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 803., 821.

¹⁹ Salamonné Solymosi Ibolya (2010): A hitel és kölcsön jogviszonyok szabályozása az új Polgári Törvénykönyvben. *Magyar Jog*, 2010/8., 449-461.

- A kamat valamennyi formája, így a törvényi kamat (késedelmi kamat, kárkamat, egyenértéki kamat) is mérsékelhető, vagy csak szerződésben kikötött ügyleti kamat.
- Milyen feltételek mentén van lehetőség a kamat mérséklésére.
- Milyen mértékben avatkozhat be a felek magánautonómiájába a bíróság, azaz milyen mértékű mérséklést eredményezhet a bírósági beavatkozás és milyen hatállyal.

2. A kamatmérséklés területe

Alapvető kérdésként merül fel, hogy van-e lehetőség bármilyen kamat, azaz akár ügyleti kamat, akár a törvényi kamat és annak fajtái, a kárkamat, a késedelmi kamat, illetve az egyenértéki kamat mérséklésére, a Ptk. rendelkezései, illetőleg az az alapján kialakuló joggyakorlat szerint. A régi Ptk. – a fentiekben ismertetettek szerint – a kamatmérséklés lehetőségét mind az ügyleti kamat, mind a késedelmi kamat kapcsán külön-külön kimondta. Az új Ptk. a kamatmérséklésre vonatkozó rendelkezéseket nem a kötelek közös szabályai körében, azaz nem a Hatodik Könyv első részében, azaz nem az ügyleti, illetve egyenértéki kamat (6:47. §) és nem a késedelmi kamat (6:48. §) alapvető rendelkezéseit rögzítő részben szabályozza, hanem kizárólag a szerződéses jogviszonyok kapcsán, a szerződés teljesítése körében. A jogalkotó ugyanakkor nem is a késedelem szabályai körében rögzíti a mérséklés lehetőségét, ugyanis sem a kötelezett, sem a jogosult késedelem kapcsán a mérséklés lehetőségéről nem szól. Ezen speciális rendszertani elhelyezés indoka azonban sem az új Ptk. miniszteri indokolásában, sem a kommentárirodalomban nem lelhető föl.

A rendszertani elhelyezésből azonban egyértelműen az következik, hogy a túlzott mértékű kamat mérséklésének kizárólag a szerződéses jogviszonyokban van helye, azaz a szerződéses jogviszonyokon kívüli egyéb kötelemkeletkeztető tényállások esetén, így akár jogalap nélküli gazdagodás vagy szerződésen kívül okozott károk megtérítésében jelentkező kártérítési kötelezettség után, valamint sérelemdíj, továbbá a kötelesrész utáni kamatfizetés esetén a kamat mérséklésére nem kerülhet sor. Ez irányadó az ún. egyenértéki kamatokra is, azaz arra az esetre, amikor hiányzik a pénzhasználat ingyenességének jogcíme, így például, ha bármilyen elszámolási helyzet merül fel, így szerződéstől való elállás vagy érvénytelenség megállapítása esetén az eredeti állapot helyreállítása kapcsán.²⁰ A Ptk. 132. §-ának a rendszertani elhelyezése alapján nem vitatható az az álláspont, mely szerint a késedelmes teljesítés esetén fizetendő kamatra is irányadó ezen rendelkezés.²¹ Nem indokolt ugyanis a szerződésszegés szabályai körében külön rögzíteni a kamat bíróság általi mérséklésének lehetőségét biztosító szabályt, hiszen a teljesítési létszakhoz kapcsolódik a szerződésszegés is, így a kötelezett késedelem körében szabályozott késedelmi kamatra is vonatkozik a mérséklés lehetősége. A szerződéses jogviszonyokon kívül, azaz azon esetekben, amikor nem szerződésben kerül kikötésre a kamat, a kamat mértékének megállapítása tipikusan nem a felek, hanem a bíróság által történik a jogszabályban rögzített kamatmérték alapján, így tipikusan szerződésen kívül okozott károk esetében a kártérítés fizetési kötelezettség után, ugyancsak a személyiségi, illetve személyhez

²⁰ Biró (1997): *i.m.*, 158.

²¹ Leszkoven László (2018): Szerződésszegés a polgári jogban. Második, átdolgozott kiadás, Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 231.

fűződő jogok megsértése esetén fizetendő sérelemdíj után a jogsértés időpontjától kezdődően fizetendő késedelmi kamat, és általában az elszámolási helyzetek, elállás, érvénytelenség, jogalap nélküli gazdagodás esetén is a bíróság az, aki a törvényben rögzített mértéket alkalmazva meghatározza a kamatmértéket. Így alappal feltételezhető, hogy a bíróság által meghatározott kamat nem túlzott mértékű. Ezen esetekre tehát nem szükséges külön biztosítani a további bírósági mérséklési lehetőséget. Előfordulhatnak olyan esetek, amikor az említett tényállásokban nem bírósági döntés útján, hanem a felek megállapodása alapján történik a teljesítés, például jogalap nélküli gazdagodás megfizetése, kártérítési összeg, illetve sérelemdíj fizetése. Ez esetben viszont már szerződéses jogviszonyról, felek közötti megállapodásról beszélhetünk, ahol, ha túlzott mértékű a kamat, annak mérséklésére lehetőség van az új Ptk. 6:132. §-a alapján.

Alapvetően egyet lehet tehát érteni a Ptk. azon megoldásával, hogy a túlzott mértékű kamat mérséklését lehetővé tevő rendelkezést a szerződéses jogviszonyokra irányadóan szabályozza, bár a kötelmek közös szabályai körében is helye lehet egy ilyen rendelkezésnek. Mindez abból a jogalkotói felfogásból gyökerezhet, mely szerint csak a felek által kikötött kamat lehet túlzott mértékű, a bíróság által a törvényben rögzített mértékben meghatározott kamat viszont ab ovo a jogszabályi rendelkezéseknek megfelelő, ahol további mérséklésre nincs szükség. Logikus módon sem a jogszabályban fixen meghatározott, sem a bírósági határozatban rögzített kamat mérséklése nem értelmezhető, ezért nem értünk egyet azon jogirodalmi állásponttal, mely a jogszabályban meghatározott mértékű kamat bíróság általi mérséklésére is lehetőséget lát,²² figyelemmel az Alaptörvény 28. cikkének azon szabályára, mely szerint a jogszabályok értelmezésénél azt kell feltételezni, hogy azok a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak. Az ezen kritériumoknak megfelelői jogalkotói produktummal ellentét, contra legem jogértelmezést valósítana meg, ha a bíróság a törvényben rögzített, azaz törvényes mértékű kamatot mérsékelné, mert ezzel tulajdonképpen azt mondaná ki a bíróság, hogy a jogalkotó Alaptörvényellenes normát alkotott, melynek megállapítása Alkotmánybírósági hatáskör.

Nem találjuk megalapozottnak azt az álláspontot sem, mely szerint a kamat bíróság általi mérséklésére lehetőség van akkor, ha „vegyes” kamatról van szó a Ptk. 6:48. §-a (2) bekezdése alapján, amikor a kötelezett a késedelembe esésig ügyleti, azaz szerződéses kamatot is köteles volt fizetni és a késedelembe esés időpontjától kezdődően ezen kamaton felül a jegybanki alapkamat egyharmadának megfelelő mértékű kamatot is köteles fizetni, amely kettő együtt már eredményezhet túlzott mértékű késedelmi kamatot.²³ Ilyen esetben ugyanis a kamat törvényi jellegén nem változtat az, hogy annak egyik komponense „ügyleti jellegű”, a kamat mint késedelmi kamat ugyanis ez esetben mint egységes kamat, egységes késedelmi kamat funkcionál, melynek mértékét a törvény rögzíti, így függetlenül attól, hogy a kamat egyik eleme milyen „eredetű”, a kamat nem minősül szerződéses (ügyleti) kamatnak, ezért a mérséklésére nincs is lehetőség a Ptk. 6:132. §-a alapján. A „vegyes” kamat ügyleti elemének, mint ügyleti kamatnak a mérséklésére önállóan nyílik mód, így amennyiben a bíróság a túlzott mértékű ügyleti kamatot mérsékli, az kihat a „vegyes” kamatra is.

²² Vecsey Marc (2012): Az új magyar Kamatplafon törvény hatásai a kölcsönszerződések érvénytelenségére. Jogtudományi közlöny, 2012/12., 505-512.

²³ Leszkoven (2018): *i.m.*, 231.

A gyakorlatban nem fordult elő olyan eset sem, amikor a bank által alkalmazott hitelkamatot mérsékelte volna a bíróság, melyet a jogirodalom azzal magyaráz, hogy ha elő is fordul a piaci viszonyoktól elrugaszkodott mértékű banki kamatkikötés, azt a bíróságok általában más eszközökkel, például a tisztességtelen kikötés érvénytelenségének megállapítása útján orvosolják, másrészt a tipikusan a kamatbevételekben testet öltő nyereségérdekeltséget szem előtt tartó banki tevékenység esetén nehéz helyzetbe kerülne a jogszolgáltatás.²⁴ Ez utóbbi megállapítással nem értünk egyet, hiszen attól, hogy az egyik szerződő fél hitelintézet (bank) a bíróságnak ugyanúgy lehetősége van – a banki működésre vonatkozó speciális, hitelintézeti jogszabályi rendelkezések figyelembe vételével – a kamatmérséklés eszközével élni. Más kérdés azonban, hogy a banki gyakorlatban valóban ritkán fordul elő túlzott mértékű kamatkikötés, figyelemmel a hitelintézeti speciális rendelkezésekre és az MNB felügyeleti, valamint jogalkotási tevékenységére is, így e körben bírói beavatkozást igénylő visszaélések elenyésző mértékben fordulnak elő. E körben konkrét példaként említhetjük a hitelintézeti törvény (Hpt.) azon rendelkezését, mely szerint a felügyelet a Hpt., továbbá a prudens működésre vonatkozó jogszabályok, valamint a tevékenységére vonatkozó egyéb előírásainak súlyos megsértése esetén megteszi a szükséges intézkedéseket, vagy kivételes intézkedéseket, ha a pénzügyi intézmény forrásgyűjtési tevékenysége során a piaci kamat mértékétől jelentősen eltérő kamatmértéket állapít meg, amely fokozott kockázatot jelent a hitelintézet, illetve a betétesek számára.²⁵

A szabályozásból, annak rendszertani elhelyezéséből következik továbbá az is, hogy mind az ügyleti, mind a késedelmi kamat mérséklésének helye van, amennyiben az túlzott mértékű, mindkét esetben kizárólag a kötelezett, azaz a sérelmet szenvedett fél kérelmére. Ez utóbbi rendelkezéssel is egyet lehet érteni, ugyanis nem indokolt sem az ex officio, azaz az a hivatalból történő kamatmérséklést lehetővé tenni, ugyanis az a felek privátautonómiájába indokolatlanul nagymértékű beavatkozást jelentene, másrészt a jogosult számára sem indokolt fenntartani a kamatmérséklés kezdeményezésének lehetőségét, hiszen a jogosult, mintegy a túlzott mértékű kamat kikötése kedvezményezettje soha nem érdekelt abban, hogy a részére járó szolgáltatás mértékének csökkentését kérje.

3. A kamatmérséklés feltételei

A régi Ptk. hagyományait követve az új Ptk. sem rögzíti azokat a feltételeket, konkrét kritériumokat, amelyek mentén a kamatmérséklést a bíróság elvégezheti. A jogalkotó nem ad támpontot, általános iránymutatást sem a mérséklés feltételeire, sem az értékére, minden esetben egyedileg kell a mérlegelést elvégezni.²⁶ A szerződéses jogviszonyok sokféleségére, azok egyedi jellegére, továbbá a szerződéses szabadság törvényi szintű alapelvére figyelemmel ugyanakkor az érvénytelenségi okokkal (uzsora, feltűnő értékaránytalanság, jóerkölsbe ütközés, jogszabályba ütközés) lehatárolt körben a bírói szabad mérlegelést kell biztosítani a tekintetben, hogy mely esetben, milyen feltételek

²⁴ Szentiványi Iván (2004): Meddig terjed a bankok önálló kamatmegállapítási jogosultága? *Gazdaság és Jog*, 2004/12., 3-9.

²⁵ A hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény 184.§-a (3) bekezdés i) pont

²⁶ Vértessy László (2008): A hitel-kölcsönyszerződés terheinek rendszere. *Jogelméleti Szemle*, 2008/2., 3-4. Elérhető: http://jesz.ajk.elte.hu/2008_2.html

fennállta mellett és milyen indokokkal kerülhet sor a túlzott mértékű kamat mérséklésére.

Az általános jellegű szabályok megalkotásának - mint a bíróságot orientáló normák törvényben való rögzítésének - értelme nincs, ugyanakkor a szerződéses jogviszonyok sokfélesége mind az alanyok, mind a szerződéskötés körülményei, mind a szerződés tartalma tekintetében azt indokolja, hogy az adott ügylet egyedi sajátosságait mérlegelve mindig egyedi esetben döntsön arról a bíróság, hogy (i) az adott kamatot túlzott mértékűnek tekinti-e és (ii) azt milyen mértékben mérsékeli. A társadalmi-gazdasági viszonyok változása és különösen a gazdasági környezet gyakori módosulása is azt indokolja, hogy a túlzott mértékű kamat mérséklésére vonatkozó, a bírói gyakorlatot orientáló normatív rendelkezések a Ptk-ban ne kerüljenek rögzítésre. Helyesnek tartjuk tehát azt a jogalkotói hozzáállást, hogy az irányadó kamat mértékét (legyen az ügyleti vagy késedelmi kamat) nem konkrétan, hanem a mindenkori jegybanki alapkamatra utalással határozza meg a Ptk., elismerve azt, hogy annak mértéke időszakról-időszakra változhat, így ahogy a kamat mértékét sem rögzíti a jogalkotó, úgy a túlzott mértékű kamat mérséklésénél irányadó szempontokat sem lehet általános jelleggel törvénybe iktatni.

A Ptk. szabályozási megoldásából azonban következik az, hogy a kamat mérséklésénél olyan körülményeket mindenképpen figyelembe kell vennie a bíróságnak, amelyeket a kamat mértékének meghatározásánál a jogalkotó is figyelembe vett, mikor a Ptk. normaszövegét megalkotta. Ez két dolgot jelent: (i) egyrészt a szerződő felek személyének, az alanyoknak a vizsgálatát, azaz azt a szempontot, hogy fogyasztó és vállalkozás közötti szerződésben kikötött túlzott mértékű kamatról, avagy vállalkozások egymás közötti és szerződő hatóságnak szerződő hatóságnak nem minősülő vállalkozással kötött szerződésében kikötött túlzott mértékű kamatról van-e szó, hiszen az utóbbi esetben a kamatmérték magasabb, mint a nem vállalkozások egymás közötti, illetőleg nem vállalkozás és szerződő hatóság közötti szerződések esetében. (ii) A másik figyelembe veendő szempont a túlzott mértékű kamat mérséklésénél a piaci környezet, amelyet – egyebek mellett – a jegybanki alapkamat is tükröz, hiszen az egyfajta lenyomata az adott korszak monetáris politikájának, a gazdasági, piaci viszonyoknak. Az első két szempontrendszerből következik egy harmadik is, amelyet a bíróságok a túlzott mértékű kamat mérséklésénél figyelembe vehetnek, nevezetesen a szerződéskötésnek az időpontja, illetve az azt követően az adott kamatfizetéssel érintett periódus, ugyanis a szerződéskötést követően változhatnak úgy a gazdasági viszonyok, hogy azok indokoltá teszik a kamat mérséklését. Előfordulhat ugyanis az, hogy egy adott kamatkikötés már a szerződés megkötésének pillanatában túlzott mértékű, nincs összhangban a gazdasági környezet determináló hatásaival, másrészt gazdasági anomáliákkal érintett időszakban, legyen az akár válság, akár konjunktúra időszaka, előfordulhat az, hogy a szerződéskötést követően bekövetkezett (különösen hosszabbtávú szerződéses viszonyok esetén) változásra figyelemmel van szükség a szerződéskötéskor még nem túlzott mértékű, de a kamatfizetési időszakban vagy annak egy részében már túlzott mértékű vált kamat mérséklésére. Ilyen esetben a körülmények megváltozására, azaz a *clausula rebus sic stantibus*ra figyelemmel is indokolt lehetővé tenni a túlzott mértékű kamat bíróság általi mérséklését. Abban az esetben ugyanis, ha a szerződéskötéskor meghatározott kamatmérték még nem minősül túlzottnak, úgy az egyéb intézmények, például uzsora vagy feltűnő értékaránytalanság miatti érvénytelenség megállapítása és az abból eredő jogkövetkezmények

alkalmazására nincs lehetőség, míg ha a szerződéskötést követően következnek be lényeges változások, amelyek következtében a szerződés változatlan feltételek melletti teljesítése a kamat fizetésére kötelezett fél lényeges jogi érdekét sértené, úgy a sérelmet szenvedett fél kérheti a bíróságtól a kamat mérséklését. Erre egyébként az új Ptk. 6:192. §-ában szabályozott, a körülmények változása miatti tartós jogviszonyokban lehetséges szerződésmódosítási szabály alapján is lehetősége van a bíróságnak.

A fentiekben rögzített, a Ptk. rendelkezéseiből következő mérséklési szempontok mellett fontos, hogy megvizsgáljuk a judikatúra által kialakított szempontrendszert, amelyek mentén a bírósági gyakorlat lehetőséget lát a túlzott mértékű kamat mérséklésére, melyeket az alábbiakban összegzünk.

4. A kamatmérséklés bírósági szempontrendszere

Az új Ptk. hatálya alatt született bírósági döntések száma meglehetősen kevés, a régi Ptk. hatálya alatt meghozott, a túlzott mértékű kamat mérséklésével kapcsolatos bírósági döntések azonban az új Ptk. hatálya alatt is mérvadóak, figyelemmel arra, hogy a mérséklés feltételei és a mérséklés mértéke szempontjából a törvényi szabályozás nem tér el a régi és az új Ptk. vonatkozásában. A témával foglalkozó jogirodalom alapvetően három lényeges szempontot emel ki a bírósági gyakorlatból, a törvényes mértékű kamatot, a késedelemmel érintett időintervallumot és a szerződésben eredetileg kikötött teljesítési határidőt,²⁷ melyek mérvadó tényezők lehetnek a bíróságnak a mérséklés tárgyában történő határozathozatalakor. Álláspontunk szerint a judikatúra alapján tovább árnyalható az irányadó szempontrendszer, valamennyi egyéni körülmény figyelembe vételével.

A fentiekben már ismertetett, a gazdasági körülmények figyelembe vétele visszatükröződik a judikatúrában is, mely alapján az alábbi megállapítások tehetők a túlzott mértékű kamat mérséklése körében a bírói gyakorlatban irányadó szempontokra, az abból lezűrhető elvekre vonatkozóan:

- A kamat mértéke túlzó voltának megítélésénél első körben azt kell vizsgálni, hogy az adott kamatkikötés valójában ellenszolgáltatásként került-e megállapításra, azaz valóban a pénzhasználat meghatározott ideig történő ellenértékének funkcióját tölti-e be. Abban az esetben ugyanis, ha egy szolgáltatással szembeni szolgáltatás a tőke részeként kerül meghatározásra, úgy nem a kamatra vonatkozó törvényi rendelkezések, hanem a visszerhesség vélelmének elve érvényesülését elősegítő szabályok alapján lehet a megbombolt vagyoni egyensúlyt helyreállítani, így különösen a szolgáltatás és ellenszolgáltatás között fennálló feltűnő értékaránytalanságra történő hivatkozással való megtámadás útján.²⁸
- Visszatükröződnek a bírói gyakorlatban bizonyos szerződéses alapelvek, így a reális teljesítés elvének érvényesülésére, illetőleg a szerződéses szabadság gazdaságilag indokolt korlátainak meghatározására irányuló törekvés,²⁹ azaz a szerződéses alapelveknek a reálgazdaság folyamataira való rávetítésének együttes értékelését tartja szem előtt a judikatúra.

²⁷ Barzó Tímea - Juhász Ágnes - Leszkoven László – Pusztahelyi Réka (2015): *Kötelmi jog - A kötetelmek közös és a szerződések általános szabályai*. Novotni Alapítvány, Miskolc, 255.

²⁸ BH 2002.395.

²⁹ BDT 2007.1520 és Győri Ítéletábra Pf.20.230/2019/10.

- A bírósági határozatokban egyértelműen megjelenik a túlzott mértékű kamat mérséklése során a gazdasági tendenciák előtérbe állítása, mely alatt az ítélethozatalkori jegybanki alapkamat, illetve a pénzintézetek által nyújtott kereskedelmi hitelkamatokat tekintti irányadónak a bírói gyakorlat,³⁰ a kereskedelmi bankok hitelezési gyakorlatával,³¹ azaz elsődlegesen a gazdaságban egyébként irányadó és ténylegesen alkalmazott kamatokkal veti egybe a szerződésekben kikötött kamatot és vizsgálja annak mértékét. E körben a pénzintézeti hitelkamatok alkalmazása az üzleti élet professzionális szereplői egymás közötti jogviszonyaiban, így a vállalkozások egymással kötött szerződéseinek tekintetében lehet irányadó, míg álláspontunk szerint a magánszemélyek egymás közötti ügyletei során és a magánszemélyek által nem pénzintézettel kötött szerződésekben alkalmazott kamat tekintetében ugyancsak a pénzintézetek által alkalmazott kamatok lehetnek mérvadóak. Meglátásunk szerint nem a jegybanki alapkamathoz, még csak nem is a piaci viszonyokat ennél valamelyest jobban tükröző bankközi kamatlábhöz (például Bubor, Libor) indokolt vonatkoztatni a gazdasági jellegű szolgáltatásokhoz kapcsolódó kamatmértéket, ugyanis az ilyen esetekben mindig a tényleges gazdasági környezet, a gazdasági folyamatokba való beágyazott ügyletek jelenthetnek viszonyítási alapot, a tényleges gazdasági folyamatokat pedig valójában a kereskedelmi bankok által alkalmazott hitelkamatok jelentik. Magánszemélyek egymás közötti ügyletei kapcsán azonban indokoltnak tartjuk viszonyítási alapként a jegybanki alapkamat figyelembe vételét annak megítélésénél, hogy magánszemélyek közötti ügyletekben alkalmazott kamat túlzott mértékű-e.
- A bírói gyakorlatnak tekintettel kellene lenni az adott kölcsön fajtájára, azaz a kölcsönösszeg felhasználási céljára, így például arra, hogy fogyasztási kölcsönről, személyi kölcsönről vagy más célra folyósított kölcsönről van-e szó, ahol a pénzügyi tárgyú jogszabályban rögzített kamat, illetve teljes hiteldíj mutató maximumok is értékelést kellene, hogy nyerjenek. Ez utóbbi differenciálódásra azonban az eddigi bírói eseti döntésekben nehezen található példa. A bírói gyakorlat ugyanis elsődlegesen az alanyok szerinti különbségtételre fókuszál, a felhasználási cél figyelembe vétele ritkán képez vizsgálati szempontot.³²
- A túlzott kamatmérték megítélése során két releváns időpont jöhet figyelembe: egyrészt a szerződéskötés időpontja, másrészt a kamatfizetéssel érintett időszak. Az alkalmazott kamatmérték ugyanis lehet indokolatlanul magas már az ügyletkötés időpontjában is, így már röviddel a szerződés létrejöttét követően kezdeményezheti a túlzott mértékű kamat mérséklését a kötelezett, ugyanakkor az is előfordulhat, hogy az alkalmazott kamat a szerződéskötés időpontjában még nem minősül túlzott mértékűnek, ugyanakkor a későbbiekben a kamatfizetéssel érintett időszakban vagy annak egy részében már igen, ez esetben az utóbbi időszak gazdasági környezetét kell figyelembe venni, amely különösen egy hosszútávú szerződés esetén lehet releváns. A *clausula rebus sic stantibus* elvére figyelemmel mint jelentős gazdasági

³⁰ BDT 2007.1520 és Győri Ítéletábra Pf.20.230/2019/10.

³¹ Legfelsőbb Bíróság Pfv. 22.007/2007/7.

³² BDT 2007.1520.

változás, a piaci hitelkamatok drasztikus csökkenése esetében az azokhoz igazodó mértékűre történő kamat leszállítás lehet indokolt. Természetesen az is megtörténhet, hogy a szerződéskötéskor és a kamatfizetéssel érintett időszakban is túlzott mértékű a szerződésben rögzített kamat, ilyenkor vizsgálendő mindkét időpont szerinti gazdasági környezet, a pénzügyi hitelkamatok nagysága, melyeket egyaránt figyelembe kell vennie a bíróságnak a kamat mérséklése során. Abban az esetben azonban, ha a szerződéskötéskor túlzott mértékű volt a kamat, ugyanakkor a kamatfizetéssel érintett időszakban – a piaci és gazdasági viszonyok változása következtében – az már nem minősül extrém magasnak, az illeszkedik a törlesztés idején irányadó banki hitelkamat mértékéhez, akkor nem látjuk indokoltnak a bírói beavatkozás lehetőségét, a kamatmérséklés szükségességét.

- Visszaköszön a bírói gyakorlatban a kamatmérséklésnél irányadó szempontként a felvállalt gazdasági kockázat mértékére,³³ és a tartozás nagyságrendjére, továbbá a visszafizetési kötelezettség beálltaig terjedő időtartam nagyságára történő hivatkozás.³⁴ Az itt vizsgált szempontok álláspontunk szerint általános jelleggel, valamennyi ügyletre vonatkozóan nem alkalmazhatóak. Abban az esetben, ha a szokásos gazdasági folyamatoktól eltérő speciális ügyletről van szó, például spekulációs célú kölcsönnyújtásról vagy a szokásos mértékű üzleti kockázatot jelentős mértékben meghaladó beruházási célról, például valamely új, eddig nem alkalmazott műszaki megoldáshoz, technológiához kötődő gazdasági tevékenységről, úgy indokolt ezen egyedi kockázat, illetve tartozásmérték figyelembe vétele is. Az ilyen ügyleteket ugyanis általában a kereskedelmi bankok sem finanszírozzák, így nem lehet referenciaként tekinteni a kereskedelmi bankok hitelkamataira, így azoktól eltérő nagyobb mértékű kamatot sem indokolt túlzott mértékűnek minősíteni és mérsékelni, beavatkozva ezáltal a felek magánjogi jogviszonyába. Ezen speciális eseteken kívül azonban önmagában a tőketartozás mértéke nem minősíthető olyan szempontnak, amelyet a kamatmérséklésnél egyedi ismérvként a bíróságnak figyelembe kellene vennie tekintettel arra, hogy a kamat mindig a pénzhasználat idejéhez igazodik és az adott tőkeösszeg meghatározott százalékában van kifejezve. A szokásostól eltérő mértékű, annál magasabb kamat akkor tolerálható, ha az ügylet a tekintetben mutat sajátosságot, hogy az a kereskedelmi banki gyakorlat szerint nem hitelképes ügyfélhez tartozik, figyelemmel a gazdasági szereplő tőkehelyzetére, tevékenységére, éves árbevételére. E körben vizsgálhatók a szerződéskötés körülményei, illetőleg a szerződés tartalma, az ügylet jellegének sajátosságai, azoknak a szokásos szerződési gyakorlattól, illetve az adott üzletágban kialakult szokásoktól és gyakorlatoktól eltérő volta.
- A gyakorlatban nem jelenthet problémát az, hogy mindig azonos időtávra vetítetten kerüljön vizsgálatra a kamat mértéke, azaz ha a felek nem évi, hanem heti vagy havi bontásban állapítottak meg kamatot, akkor azt azonos vetítési alapra, éves szinten vizsgálja a bíróság és veti össze az irányadó referencia kamatmértékekkel.

³³ Győri Ítéletábla, Pf.20.230/19/10.

³⁴ BDT 2007.1520.

5. A kamatmérséklés határa és hatálya

A fenti tényezőkből már részben következik a válasz arra a kérdésre, hogy a bíróság milyen mértékig avatkozhat be a felek szerződéses jogviszonyába, azaz hol van az a határ, ameddig a túlzott mértékűnek minősített kamatot mérsékelheti. Úgy ítéljük meg, hogy e körben is alapvetően a szerződéses szabadság és visszerhesség vélelmének elvéből kiindulva a diszpozitív törvényi szabályozás figyelembevételével kell eljárni és tekintettel kell lenni bizonyos mértékig a felek ügyleti akaratautonómiájára, azaz a kamat mértékének a mérséklése során is egyfajta, az érvénytelenség körében is irányadó alkusáv jöhet figyelembe,³⁵ azaz az ügylet sajátosságaihoz igazodó egyedi bírói mérlegelési szempontokra is tekintettel, a gazdaság adott állapotát is tükröző kereskedelmi hitelkamatoknál legfeljebb 30 %-kal magasabb mértékben meghatározott kamat még tolerálható, az ettől eltérő kamatot túlzott mértékűnek indokolt minősíteni és ezen mértékig, tehát a kereskedelmi banki hitelkamatot legfeljebb 30 %-kal meghaladó részben indokolt mérsékelni, kivéve azon speciális egyedi tartalmú ügyleteket, melyekre fentebb már utaltunk.

A bírói döntéseket vizsgálva az állapítható meg, hogy a gazdasági életben alkalmazott tényleges piaci kamatokhoz való igazodást tekinti elsődleges szempontnak a judikatúra azzal, hogy egy olyan időszakban (2001, 2002), amikor a jegybanki alapkamat 11 % körül volt, így annak kétszerese is 22 %, az évi 64 %-os mértékű kamatot mint ügyleti kamatot 30 %-ra mérsékelte a bíróság figyelembe véve a kereskedelmi hitelkamatokat is,³⁶ míg ugyanezen időszakra vonatkozó késedelmi kamatot 34 %-ban látta megállapíthatónak ugyanezen döntésében az ítélkező fórum. A hivatkozott döntésben tehát a bíróság az ügylet speciális jellegére tekintettel a kereskedelmi hitelkamatoknál mintegy 50 %-kal magasabb mértékű kamatot is tolerálhatónak tekintett, ezen piaci kamatot 50 százalékkal meghaladó mértékű kamat feletti részt tekintette csak túlzott mértékűnek.

Hasonló tendencia mutatható ki abban az eseti döntésben, amely a felek által kikötött évi 35 %-os késedelmi kamatot évi 15 %-ra szállította le a bíróság egy olyan időszakra vonatkozóan, amikor a jegybanki alapkamat évi 7 % körül mozgott,³⁷ azaz az adott időszakban irányadó jegybanki alapkamatnál 100 %-kal magasabb mértékű kamatot is tolerálhatónak, nem túlzott mértékűnek minősített, figyelemmel az ügylet jellegének sajátosságára is, de hangsúlyozva, hogy a jegybanki alapkamat ötszörös mértékében meghatározott kamat uzorásnak nem tekinthető, ugyanakkor a kölcsönadó fél számára aránytalan előnyt jelent, ezért az ötszörös mértékről a jegybanki alapkamat kétszeresére mérsékelte a kamatot a bíróság. Ugyanez a logika köszön vissza abban a bírósági döntésben is, amely az évi 54 %-os mértékben kikötött késedelmi kamatot a jegybanki alapkamat kétszeresének megfelelő mértékű kamatra mérsékelte abban az időszakban, amikor 8 % körül volt a jegybanki alapkamat,³⁸ azaz a hitelintézeti piaci kamatok figyelembe véve 16 % körülre mérsékelte az 54 %-os kamatot, ami bár a jegybanki alapkamathoz képest egy 100 %-os mértékű többletet nem tekintett túlzott

³⁵ Ezen lehetőségre hívja fel a figyelmet a régi Ptk.-hoz fűzött kommentár is, lásd Wolters Kluwer Online Jogtár 1959. évi IV. törvény 232. §-ához fűzött magyarázatát.

³⁶ BDT 2007.1520

³⁷ BH 2016.245

³⁸ BDT 2011.2597

mértékűnek, azonban a kereskedelmi hitelkamatokkal összevetve már az azoktól való 10 %-os eltérést tolerálta csak a Szegedi Ítéltábla.

A Legfelsőbb Bíróság azonban nem találta túlzott mértékűnek azt a kamatkikötést, amelyet 39 %-os mértékben határoztak meg a felek egy 1997-ben kötött kölcsönszerződésben figyelemmel arra, hogy a kereskedelmi bankok által alkalmazott üzleti kamat ebben az időszakban 30 % volt, a jegybanki alapkamat pedig 15-15,5 %, de a gazdálkodó szervezetek egymás közötti szerződéses gyakorlatában még alkalmazásra került az az egyébként már hatályon kívül helyezett 86/1990 (XI.14.) Korm. rendelet, amely a jegybanki alapkamat kétszeresében határozta meg az irányadó kamat mértékét.³⁹ Ez esetben tehát a Legfelsőbb Bíróság még a piaci kamatoktól mintegy 30 %-kal magasabb kamatot is elfogadhatónak és nem túlzott mértékűnek minősített, nyilvánvalóan az ügylet egyedi jellegét is figyelembe véve. Általánosságban azonban azt mondhatjuk el, hogy ez a piaci kamatoktól 30 %-os eltérés lehet az a határ, amellyel általános jellegű ügyletek tekintetében még tolerálható, az e fölötti eltérés esetén mindenképpen indokolt a kamat - mint túlzott mértékben kikötött kamat - mérséklése.

A választottbírói gyakorlat ugyancsak túlzott mértékűnek ítélte meg azt a késedelmi kamat kikötést, amely ráadásul megfogalmazásában is szokatlan volt, ugyanis a felek szerződésében 2000-ben a jegybanki alapkamat kétszeresében rögzített kamatnak a havi 10-10 %-kal, azaz évi 120 %-kal történő megemelését eltúlzott mértékűnek tartotta és a havi 10-10 %-kal történő emelést mellőzte,⁴⁰ vagyis egy olyan időszakban élt a kamatmérséklés lehetőségével, melyben a jegybanki alapkamat 11 % körül, annak kétszerese, 22 % körül alakult.

Végül említést kell tennünk arról a döntésről is, mely bár nem a kamat mérséklését lehetővé tevő Ptk.-beli rendelkezés alapján, hanem tisztességtelen kikötés érvénytelenségét megállapítva jutott arra a következtetésre, hogy a jegybanki alapkamat tízszeres mértékében meghatározott késedelmi kamat túlzott mértékű,⁴¹ azaz ez esetben is a jegybanki alapkamat volt az a mérce, amihez viszonyította a szerződésben kikötött kamat mértékét a bíróság és állapította meg annak túlzó mértékét.

A Ptk. nem tartalmaz rendelkezést arra vonatkozóan, hogy a bíróság a kamatot mely időszakra vonatkozóan mérsékelheti, azaz ex tunc hatállyal is, vagy csak a jövőre nézve (ex nunc) van lehetősége a bíróságnak a beleavatkozni a felek magánjogi jogviszonyába. Ha a szerződés megkötésekor már túlzott mértékű kamatot kötöttek ki a felek, akkor az érvénytelenség körében kereshető a megoldás, azaz a feltűnő értékaránytalanság miatti megtámadás, vagy az uzsorás szerződés miatti semmisségre történő hivatkozás lehet a megfelelő megoldás a sérelem orvoslására. Amennyiben viszont a szerződéskötéskor kikötött kamat a piaci környezet változása miatt túlzott mértékűvé válik, akkor a bíróság ezen változás időpontjától, az annak sérelmes voltát észlelő kötelezett ezzel kapcsolatos bírósági igényérvényesítésének időpontjától kezdődő időponttól, a jövőre nézve mérsékelheti a kamatot.

³⁹ EBH 2002.646 és BH 2002.197

⁴⁰ 2001/1 Választottbírói határozat, Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbírói VB00088, Bírósági Határozatok 2001. évi 3. szám.

⁴¹ Rácz Lilla (2018): Blanketták, ÁSZF-ek, fogyasztók és tisztességtelenség a Ptk. és az Eht. viszonyában, valamint a Fővárosi Ítéltábla Gf.40.396/2016/4. számú határozata tükrében. *Polgári Jog*, 2018/11-12.

Nem tartjuk ilyen esetben indokoltnak a visszamenőleges hatályú, azaz a kötelezett igényérvényesítés időpontja előtti időszakra is visszanyúló bírósági módosítási lehetőséget, ugyanis a kötelezettől elvárható, hogy amint észleli azt, hogy őt sérelem érte, azaz azt, hogy a kamat túlzott mértékű, úgy az azzal kapcsolatos igényét késedelem nélkül érvényesítse. Ez van egyébként összhangban a Ptk. 192. §-a (2) bekezdésének azon szabályával, mely szerint a bíróság a szerződést az általa meghatározott időponttól, legkorábban a szerződésmódosításra irányuló igény bíróság előtti érvényesítésének időpontjától kezdődően módosíthatja. Mivel a kamat bíróság általi mérséklése is egy bírósági szerződésmódosítás, így erre az esetre is indokolt a hivatkozott szabály advekvát alkalmazása. A judikatúra ebben a kérdésben nem ad támpontot.

További probléma azonban az, hogy a jövőre nézve milyen időtartamra vonatkozóan mérsékelje a bíróság a túlzott mértékű kamatot. A jövőbe látás képességével nem rendelkező bíróság nem tudja előre, a mérséklés időpontjában megállapítani azt, hogy a mérséklést megalapozó körülmények meddig állnak majd fenn a jövőben, különösen, ha a gazdasági környezet változása indokolta a mérséklést, ezért a meghatározott időszakra történő mérséklés ritkán kivitelezhető. Ha a gazdasági körülmények a kamat bíróság általi mérséklését követően ismételtelen változnak, a kötelezett újabb mérséklést kérhet. Ha azonban úgy változnak a piaci viszonyok, hogy azok következtében a korábban mérsékelt kamat már kirívóan alacsonynak minősülne, nem marad más lehetőség, csak a bírósági szerződésmódosítás kezdeményezése a jogosult részéről a Ptk. 6:192. §-a alapján, ha annak az egyéb feltételei is fennállnak.

Álláspontunk szerint a kamat bíróság általi mérséklése csak egy korlátozott bírósági szerződésmódosítási jogkört jelent, azaz a bíróság csak arra jogosult, hogy a nominális kamatszintet csökkentse. Ezt oly módon teheti meg, hogy vagy a fix összegben meghatározott kamat mértékét változtatja meg, vagy a nem fix összegben, hanem például valamely referencia mutatóhoz igazodóan, annak meghatározott százalékkal növelt mértékében megállapított kamatmérték esetén csökkenti a fix összegű kamat elemet. Azt azonban a mérséklés körében nem teheti meg a bíróság, hogy egy teljesen más, a felek megállapodásától eltérő kamatszámítási metodust alkalmaz, még akkor sem, ha az a kamat mértékének csökkenését eredményezi.

***

Összegezve a fentiekben ismertetett jogszabályi rendelkezéseket és bírósági gyakorlatot, egyértelműen megállapítható, hogy a jogszabályban rögzített, azaz a törvényi kamat mérséklésének nincs helye, de a felek által kikötött túlzott mértékű ügyleti és késedelmi kamat egyaránt mérsékelhető a bíróság által. Ennek szempontjait azonban nem a jogalkotó, hanem a bírósági gyakorlat határozza meg, mindig figyelemmel a gazdasági háttérre, így első sorban a kereskedelmi bankok hitelkamat gyakorlatára, differenciálva a szerződéskötő felek (alanyok), illetőleg az ügylet jellegének specialitása tekintetében is. Ugyanakkor a piaci viszonyokkal összhangban álló kamatmértéktől 30 %-os eltérést is megengedhetőnek tartja a judikatúra, az e feletti részben eltúlzottnak ítélve a kamatmértéket, egyedi ügyekben akár a piaci kamatoktól 100 %-ban eltérő, annak akár a duplájában meghatározott mértékű kamatot is elfogadhatónak minősítve. Álláspontunk szerint az egyedi, extrém speciális vonásokat nem mutató ügyleteknél, azaz szokványos gazdasági tranzakciókhoz kapcsolódó szerződéseknél a piaci

kamatoktól való 30 %-os mértékű eltérés (magasabb kamat) esetén is már megfontolandó a kamatmérséklés alkalmazása.

A Szakértői Javaslatához hasonlóan – dogmatikai alapon – nem indokolt a túlzott mértékű kamat bíróság általi mérséklésének lehetőségét kimondó rendelkezést a Ptk. kötelek közös szabályai körében rögzíteni, ugyanis egyértelmű, hogy csak a felek közötti megállapodásban kikötött kamat, azaz csak a szerződéses jogviszonyokban meghatározott kamat mérséklése értelmezhető, a szerződéses jogviszonyokon túlmenően minden más kötelmi jogviszonyban alkalmazott kamat ugyanis törvényi kamat, ami per definicionem nem lehet túlzott mértékű.

A túlzott mértékű kamat bírósági mérséklésének hatályát a jogalkotó nem rögzíti, e körben indokolt lenne annak törvényi rögzítése, hogy a mérséklésre vonatkozó kötelezett igény bíróság előtti érvényesítésének időpontjától kezdődően mérsékelheti csak a bíróság a túlzott mértékű kamatot. Az esetek döntő többségében a mérséklés időtartamának indokoltságát nem tudja a bíróság az ítélelhozatalkor megállapítani, így a mérsékléssel megállapított kamatmérték addig alkalmazható, míg a kötelezett nem kezdeményez egy újabb változás miatt ismételt mérséklést, vagy egy ellentétes irányú változás esetén a jogosult nem kezdeményezi sikeresen a szerződés módosítását, a kamat mértékének emelését.

Források jegyzéke:

- Barzó Tímea - Juhász Ágnes - Leszkoven László – Pusztahelyi Réka (2015): *Kötelmi jog - A kötelek közös és a szerződések általános szabályai*. Novotni Alapítvány, Miskolc, 255.
- Bíró György (1997): *A kötelmi jog és a szerződéstan közös szabályai*. Novotni Alapítvány, Miskolc, 155.
- Gárdos István (2016): *Kié a pénzem? A pénz dologi jogi vizsgálata*. Wolters Kluwer, Budapest, 189.
- Gellért György (szerk.) (2001): *A Polgári Törvénykönyv Magyarázata I.*, KJK-Kerszöv Jogi- és Üzleti Kiadó Kft., Budapest, 782.
- Leszkoven László (2018): *Szerződésszegés a polgári jogban*. Második, átdolgozott kiadás, Wolters Kluwer Hungary Kft., Budapest, 231.
- Rácz Lilla (2018): Blanketták, ÁSZF-ek, fogyasztók és tisztességtelenség a Ptk. és az Eht. viszonyában, valamint a Fővárosi
- Salamonné Solymosi Ibolya (2010): A hitel és kölcsön jogviszonyok szabályozása az új Polgári Törvénykönyvben. *Magyar Jog*, 2010/8., 449-461.
- Szentiványi Iván (2004): Meddig terjed a bankok önálló kamatmegállapítási jogosultága? *Gazdaság és Jog*, 2004/12., 3-9.
- Vecsey Marc (2012): Az új magyar Kamatplafon törvény hatásai a kölcsönszerződések érvénytelenségére. *Jogtudományi közlöny*, 2012/12., 505-512.
- Vékás Lajos - Gárdos Péter (szerk.) *Nagykommentár a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényhez*. Az új Ptk. 6:132. §-ához fűzött magyarázata.

- Vékás Lajos (szerk.) (2008): *Szakértői Javaslat az Új Polgári Törvénykönyv Tervezetéhez*. Complex Kiadó Jogi- és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 803., 821.
- Vértesy László (2008): A hitel-kölcsönszerződés terheinek rendszere. *Jogelméleti Szemle*, 2008/2., 3-4. Elérhető: http://jesz.ajk.elte.hu/2008_2.html
- 1949. évi XX. törvény a Magyar Köztársaság Alkotmányáról
- 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről
- 2013. évi CCXXXVII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló
- 2001/1 Választottbírósági határozat, Magyar Kereskedelmi és Iparkamara mellett szervezett Állandó Választottbíróság VB00088, Bírósági Határozatok 2001. évi 3. szám.
- 61/1993. (XI.29.) AB határozat
- BDT 2007.1520
- BDT 2011.2597
- BH 2002.197
- BH 2002.395.
- BH 2016.245
- EBH 2002.646
- Győri Ítéltábla Pf.20.230/2019/10.
- Ítéltábla Gf.40.396/2016/4.
- Legfelsőbb Bíróság Pfv.22.007/2007/7.
- Magyarország Alaptörvénye 2011. április

ÚTBAN A DIGITÁLIS SZUPERADÓ FELÉ - A DIGITÁLIS VÁLLALATOK MEGADÓZTATÁSÁNAK JOGI KIHÍVÁSAI*

Kovács Viktória¹

Az elmúlt években az áruk, valamint a szolgáltatások előállításának és elosztásának új modellje bontakozott ki a megosztás alapú gazdaság, ismertebb nevén a sharing economy elnevezés alatt. A digitális platformok felemelkedése oly mértékben bővítette ki a fogyasztók és a vállalkozások számára biztosított lehetőségeket, hogy ezáltal egyének millióinak azonnali és zökkenőmentes tranzakciója képes megvalósulni.² A digitális határ a folyamatos fejlődés révén pedig egyre szélesedik, hiszen közvetett módon, valós érintkezés nélkül végbemenő ügyletek valósulnak meg világszerte.

A folyamatos innováció miatt azonban a terület kiismerhetetlenné vált, mely komoly problémákat szült az adójogi szabályozásban. A digitalizációra épülő megosztás alapú gazdasági tevékenységek ugyanis az adóelkerülés melegágyává váltak. Az egységes adójogi szabályozás gátját leginkább a technológiák dinamikus fejlődése jelenti, s az eddigi törekvések sikertelensége, valamint a kedvezőnek tűnő szabályok korai elavulttá válása ezúton komoly kihívás elé állítja a jogalkotót.

A valós fizikai jelenlét nélkül tevékenykedő vállalatok ugyanis a megszerzett nyereségük után nem, vagy csekély mértékben adóznak,³ mely ily módon súlyos tagállami bevételkiesést okoz. Ezt pedig egy olyan alkalmazkodó adójogi környezetbe kellene illeszteni, mely a folyamatosan előálló joghézagokat ellensúlyozva nem engedne teret a jogellenes magatartásoknak.⁴ Hogyan lehet mindezt kivitelezni, s miért akadozik a jogérvényesítés? – jelen bejegyzés keretében többek között e kérdéseket is vizsgálom.

1. A digitális gazdaság jellemzői

Az erőforrások megosztásának eszméjén alapuló digitális gazdaság az elmúlt években gyakorlatilag az élvonalra tört. A 2008-as gazdasági válság következményeként ugyanis megváltozott a fogyasztói attitűd: a pénzmegtakarítás mellett az egyén számára az is fontossá vált, hogy a kihasználatlan eszközeit továbbadja és azokkal kereskedjen. Ezeknek az online platformoknak köszönhetően ily módon a felek között másodpercek töredéke alatt nemcsak azonnali tranzakciók valósulnak meg, hanem a földrajzi

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.6.

¹ Kovács Viktória, joghallgató, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, kovacs victoria18@gmail.com

A blogbejegyzés az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² PAIS, Ivana – PROVASI, Giancarlo (2015): *Sharing Economy: A Step towards the Re-Embeddedness of the Economy*, Stato e mercato, p. 357.

³ DemNet összefoglaló (2019): Az uniós szintű digitális adó lehetőségei, 2.: https://demnet.hu/wp-content/uploads/2019/12/demnet_digital_tax_briefing.pdf (letöltés dátuma: 2020.október 10.)

⁴ Pais - Provasi (2015): *i.m.*, 355.

távolságok okozta kihívások is eltűnnek⁵. A gyors integráció ellenére azonban komoly szabályozási kihívásokkal és joghézagokkal találjuk szembe magunkat.

Az adóztatás célja alapvetően az állami bevételek biztosítása, a jólét és a társadalmi funkciók garantálása, valamint a költségek optimalizálása az adóalanyok egyenlőként kezelésének elve alapján. A konkrét adóforma meghatározásának és egy egységes reform hiányában azonban adócsalás, adókikerülés/elkerülés áll elő, mely magatartások az elektronikus tranzakciók révén egy ún. „informális gazdasági” formába ékelődnek.⁶ Adójogi szempontból így egy olyan elméleti korlát áll elő, amely erőteljes ösztönzöt vár el a kormányok részéről, hiszen az adott országban végzett tevékenységet és az abból származó jövedelmet teljes egészében meg kell adóztatni.

2. Problémafelvetés

Az adójogi kihívások tehát igen súlyosak. A digitális gazdaság szerves részét képező multinacionális cégek ugyanis köztudottan összetett, bonyolult szerkezeti struktúrával bírnak, s az online tér lényege is éppen a fizikai jelenlét nélküli tevékenységben rejlik. Ezúton – például a transzferárak esetében – az alapjáraton is nehezen nyomon követhető adózási helyzet a digitális szektorban még tovább erősödik. Az adatbányászati folyamatok mentén ugyanis a tevékenységek értékteremtése nehezen mérhető, s ha azokat mégis adóztatni akarnánk, azt bonyolult, egyedi értékelés mentén tudnánk kivitelezni.⁷

A problémát tovább súlyosbítja, hogy a hagyományos szabályok mentén felépített megoldások nem szűnnek eredményt: abban az esetben például, ha a digitális alapú gazdaságot a hagyományos modell szerinti adószabályok alá rendelnénk, további aggályok vetődnének fel. Az adóalapcsökkentő hatásokkal szemben ugyanis,⁸ amennyiben túl magas egy kivetett adóösszeg, az nemcsak csökkenti a szolgáltatók motivációját, hanem egyben gátolja a digitális gazdasági platformok közti versenyt és kínálatcsökkenést eredményez. Ha pedig az adó kizárólagosan és célzottan egy konkrét platformot céloz, sérelmet szenved a neutrális adókulcs betartásának elve is.

3. Szabályozási koncepciók és a lehetséges megoldás

A leírtak alapján tehát igazolttá vált a teher, amely a szabályozottság hiányában az egyes nemzetek vállalt nyomja. A digitális gazdaság adóztatásának tárgyában az érdeminek tekinthető lépéseket eddig kizárólag az Európai Unió lépte meg, azonban a törekvések és a modern korhoz igazított tagállami adórendszerek próbálkozásai mindezekig kudarcot vallottak. A továbbiakban ismertetem ezeket a szabályozási

---

⁵ Botsman, Rachel – Rogers, Roo (2011): *What's mine is yours: How collaborative consumption is changing the way we live*, HarperCollins Publishers, p. 15.

⁶ Schneider, Friedrich (2013): *The Shadow Economy in Europe*, http://www.iberglobal.com/files/2015/Shadow_Economy_Europe.pdf (letöltés dátuma: október 15.)

⁷ Olbert, Marcel – Spengel, Christoph (2017): *International Taxation in the Digital Economy: Challenge Accepted?* *World Tax Journal*, <https://www.austaxpolicy.com/international-taxation-digital-economy-challenge-accepted/>, (letöltés dátuma: október 15.)

⁸ European Economic Area Joint Parliamentary Committee (2016), *Report on the Collaborative Economy*: https://www.efta.int/sites/default/files/documents/advisory-bodies/parliamentary-committee/jpc-reports/16-2171%20160519%20EEA%20JPC%20-%20Report%20-%20Collaborative%20Economy%20631329_1_1.pdf, (letöltés dátuma: október 15.)

elképzeléseket, kifejtem, hogy miért tartom mindezt sikertelennek, végül pedig felvázolok egy általam kedvezőnek vélt jogi környezetet, amelyben a globalitás jegyében volna képes megvalósulni a digitális gazdaság megadóztatása.

4. Az Európai Unió egységesítési törekvései

Az Európai Unió egységes szabályozási folyamatában a 2018-as év volt a legmeghatározóbb. Az Európai Bizottság ugyanis felismerte, hogy a tagállami adórendszerek közti eltérések a vártnál sokkal nagyobb mértékben képesek csökkenteni az adóbevételeket. Az egységes piac integritásának elvével szemben ugyanis látható, hogy a versenyfeltételek nem egyenlők a hagyományos és digitális vállalkozások számára. Míg a tradicionális alapú gazdasági formák viszonylag súlyos adóterhet viselnek, addig ehhez képest a digitális modellben működő vállalatok adójogi helyzete aránytalanul kedvezőnek mondható. A méltányos adóztatás elvével szemben így torzul a tagállamok közti verseny, s veszélybe kerül a tagállamok teljesítőképessége. A legfontosabb törekvés ily módon az agresszív adótervezés elleni harc és azon szabályozási hiányosságok megszüntetése, amelyek az egyes digitális vállalkozások számára lehetővé teszik, hogy azok kivonják magukat az adózás alól.

A célkitűzések elérése érdekében a Bizottság két konkrét javaslatot dolgozott ki, az egyiket ideiglenes jellegű, átmeneti intézkedésként, a másikat pedig egy hosszú távra szóló, érdemi terv felvázolásaként.⁹

Az alapp probléma a hatályos nemzetközi szabályozásban az, hogy a nemzetközi társaságiadó-szabályok nem felelnek meg a globális gazdaság valóságának. A hatályos TAO szabályozás alapján ugyanis a nyereség megadóztatásának az értékkeremtés helyén kell megtörténnie. Ez pedig nem veszi figyelembe azt a tényt, hogy az értékkeremtés módjának szempontjából a digitális üzleti modellek a hagyományostól eltérő jellemzőkkel bírnak, s ezúton valós fizikai jelenlét nélkül képesek profitálni a digitális szolgáltatásokból. A javaslat elsőként a határon átnyúló tevékenységet folytató, valós fizikai jelenléttel nem rendelkező digitális vállalkozás adókötelezettségét rendezné. A társasági adó ezen reformja biztosítaná, hogy a tagállamok megadóztassák a területükön képződő nyereséget, akkor is, ha a vállalkozás nincs jelen közvetlen fizikai értelemben.

A javaslat beemelte továbbá a digitális telephely fogalmát, mellyel közvetlenül határozza meg az adóalany fogalmát. A szignifikáns digitális jelenlétű tevékenység alá azok az adóköteles digitális jelenlétű bíró platformok tartoznak, amelyek éves bevételei az adott országban túllépik a 7 millió eurós küszöböt, 100 ezernél több felhasználóval bírnak, vagy pedig egy adóévben 3000-nél több, digitális szolgáltatásokra vonatkozó üzleti szerződést létesítenek felhasználókkal.

A Bizottság másik javaslatában a digitális gazdaság megadóztatásának konkrét formájaként egy ideiglenes, viszonylag szűken értelmezett új adónem bevezetését szorgalmazta. A *digitális szolgáltatási adó* egy olyan adófajta, mely a digitális szolgáltatások nyújtásából származó bevételek után fizetendő. Az adó hatálya alá pedig azok a szolgáltatások tartoznak, amelyek digitális tevékenységének bevétele ily módon adóalapot képező jövedelmet generál.

⁹ Bizottsági javaslat (2018/a): *Javaslat a Tanács Irányelve: a jelentős digitális jelenlétre kivetendő társasági adóra vonatkozó szabályok megállapításáról*, COM (2018) 147 final.

1. ábra

A digitális vállalkozások adóztatásának dilemmái

Forrás: https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/fair-taxation-digital-economy_en#heading_0 alapján saját szerkesztés

A Bizottság által végzett felmérések alapján szinte megdöbbentő az adókulcsok egyenlőtlensége: amíg a digitális nemzetközi vállalkozások adóterhe általánosan egy 9%-os adókulcsban realizálódik, addig a hagyományos nemzetközi üzleti modelleké közel 23%.¹⁰ Ezt a problémát áthidalva a Bizottság egységesen 3%-os adómértékben szabta meg a digitális szolgáltatási adókulcsot. Adóalanynak pedig azt a vállalkozást minősítette, amely globális szintű bevétele a 750 millió eurót, az adott pénzügyi évben az Európai Unióban szerzett adóköteles összes bevétele pedig az 50 millió eurót is meghaladja.

A törvényjavaslatok a legtöbb tagállam részéről támogatottságot nyertek, s egyetértés volt abban is, hogy mindez egy átmeneti megoldást jelentene mindaddig, míg az OECD szintjén meg nem születik az átfogó megoldás. A javaslatoknak a széleskörű támogatottságuk ellenére azonban nem sikerült törvényerőre emelkedniük. A 2019-ben tartott tanácsi ülésen ugyanis kiderült, hogy bár a tagállamok jelentős része támogatja az elképzelést, néhányuk azonban továbbra is fenntartással él bizonyos szempontokat illetően, mások pedig alapjaiban kifogásolják azt.

5. Az uniós szintű superadó kritikája

Véleményem szerint – ahogyan ezt az évek óta húzódó, sikertelen egyeztetések is bizonyítják – uniós szinten kivitelezhetetlen a probléma szabályozása, s a helyzetet kizárólagosan egy nemzetközi alapú szabályozás volna képes kezelni.

Álláspontom szerint ugyanis a tagállamok joggyakorlata túlságosan diverz és összetett ahhoz, hogy ezt a kérdést egysíkon szabályozni lehessen. A digitális alapon

¹⁰ Európai Bizottság (2017): A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak méltányos és hatékony adórendszer kialakítása az unióban a digitális egységes piac megvalósítása érdekében.

nyugvó tevékenységek ugyanis már olyan méretet öltöttek, hogy azok tulajdonképpen kiléptek a jogszabályok szabta keretből. Nincs egyezmény, nemzetközi jogszabály, amely külön szabályozná őket, radikális megtiltásuk pedig a feketegazdaság beláthatatlan térnyeréséhez vezetne.¹¹ Mindezeken túlmenően ráadásul nincs egy olyan átfogó, transzpanens jellegű nemzetközi fórum sem, amelyben minden ország egyenlő félként vehetne részt az adójogszabályok betartásában.

Úgy vélem, hogy az uniós szinten megvalósulni kívánó digitális adó tovább mélyítené az országok közti kereskedelmi ellentéteket. A javarészt Amerikában vagy más államokban bejegyzett digitális szolgáltatást nyújtó vállalatok ugyanis egyfajta „vámtevékenységként” érzékelnék az adót, hiszen azt a megszokottól eltérően, nem a termék előállításának, hanem értékesítésének helyén kellene megfizetni. Az adónem így módon kvázi „megbolygatná” a jelenlegi rendszert, s az európai termékek adójának megtermelésére készítené a kereskedelmi partnereket. A *digitális szolgáltatási adó* bevezetésének további problémája, hogy az a nemzetközi adókikerülésnek csak kis részét volna képes kezelni, s egyben hátrányosabb helyzetbe hozná azokat a szegényebb országokat, amelyek ugyan nem bírnak online piaci jelenléttel, mégis jelentős mértékű termelésnek adnak helyet.

Az országok önálló jogcselekménye révén egyoldalúan kivetett digitális adó továbbá csupán a nemzetközi rendszer foltozgatását jelenti, s megoldatlanul hagyja a nemzetközi adókikerülés problémáját. A digitális szolgáltatási adó csak egy kis bevételt képes generálni, s nem biztosítja, hogy minden vállalat ugyanúgy meg is fizesse azt. Az állandó digitális telephely kapcsán pedig fontos megemlíteni, hogy a multik eddig is képesek voltak gazdasági tevékenységet folytatni egy adott országban az állandó telephely és adófizetési kötelezettség nélkül. Ráadásul ez az újonnan megszabott határérték nemcsak korlátozza a kormányok adóztatási jogát, hanem egyben hátrányos helyzetbe hozza a kisebb vagy szegényebb országokat, mivel azok gazdaságának a digitális szolgáltatás jelentős részét képezheti a megadott határértékek hiányában is. Ezúton tehát mindenképp egy olyan rendszerre van szükség, amely az adóztatási jogot az adott országban ténylegesen végzett gazdasági tevékenység alapján osztja el.

***

Összességében egyértelműen kijelenthető, hogy mindenképp szükség van a digitális alapon működő vállalati formák tevékenységének megadóztatására. Az adóbevételek átláthatósága és ellenőrizhetősége ugyanis csak egy egységes adónem révén képes megvalósulni. Amennyiben egy hipotetikus, nemzetközi szinten is jól működő adójogi modellt akarnék felvázolni, mindezt az alábbi pontok mentén tenném:¹²

Az országok nyilvános jelentéstételi kötelezettségének megteremtése: Ez önmagában lehetővé tenné az állampolgárok részéről, hogy nyomon kövessék a vállalatok gazdasági tevékenységét, valamint az általuk befizetett adó mértékét abban az országban, ahol azok a tevékenységüket folytatják. Képes volna megfékezni a nemzetközi adókikerülést és elősegítené a társadalmi párbeszéd kialakulását. Ezúton pedig egységes álláspont jöhetne létre a tárgyaló felek részéről, hiszen a tevékenység ismert volta révén mindenki átlátná a multik és egyéb vállalatok gazdasági

¹¹ Lásd ehhez: Erdős Éva (2020): A digitális gazdaságra ható adójogi környezet adóharmonizációjának eszközei az Európai Unióban és a nemzetközi adójogban, *Miskolci Jogi Szemle*, XV. évf., 3. sz. 56-66.

¹² DemNet (2019) i.m., 3.

tevékenységét, s olyan döntés születhetne globális szinten, amely minden ország részéről igazolt volna.

Adózási szempontból a multinacionális vállalatok egységként kezelése:

Amennyiben a digitális nagyvállalatokat nem elkülönült egységek csoportjaként kezelnénk, akkor a legoptimálisabb szabályozás véleményem szerint az volna, ha a vállalati nyereség megadóztatásának joga arányosan azokba az országokba helyeződne, ahol a tényleges gazdasági tevékenység zajlik, beleértve magát a digitális tevékenységet is. A transzferárazás rendszerét teljesen el kellene törölni. Az Európai Unióban egy egységes, közös összevont társaságiadó-alapot kellene létrehozni, s a kormányokat az egységes adóztatás támogatására, valamint a minimum effektív társasági adó bevezetésére, és a kiskapuk – mint például a multiknak biztosított jelentős adókedvezmények – elkerülésére kellene felszólítani.

Valódi globális együttműködés, nemzetközi konszenzuson alapuló szabályozás:

A nemzetközi, valamint a digitális szolgáltatási adózási szabályokkal kapcsolatos döntéshozatal meglátásom alapján egy olyan kormányközi bizottság feladatákként kellene szolgáljon, amely az ENSZ felügyelete alatt működne. Ez a bizottság vezető szerepet tölthetne be a globális tárgyalások lefolytatásában, transzparens funkcióval bírna és egyben megfigyelőként is részt venne a folyamatok alakulása és a szabályozások betartása kapcsán. A folyamat legvégső megoldását pedig egy olyan ENSZ-egyezmény megalkotása jelentené, amely szabályai a nemzetközi adókikerülés problematikájára és annak megakadályozására orientálódnának, különös tekintettel a digitális vállalatok adókikerülésére és azok adójogi helyzetének szabályozására.

Felhasznált források:

- Bordás Péter (2018): Smart taxation: okos adózás a hazai adórendszerben. *Közjogi Szemle*, 2018/11. szám, 47-52.
- Bordás Péter (2019): Okos adózás, mint a fenntartható adójog pillére? *IUSTUM AEQUUM SALUTARE*, 15. évf. 3. sz., 17-25.
- Botsman, Rachel – ROGERS, Roo (2011): *What's mine is yours: How collaborative consumption is changing the way we live*, HarperCollins Publishers
- Erdős Éva (2020): A digitális gazdaságra ható adójogi környezet adóharmonizációjának eszközei az Európai Unióban és a nemzetközi adójogban, *Miskolci Jogi Szemle*, XV. évf., 3. sz.
- Olbert, Marcel – spengel, Christoph (2017): International Taxation in the Digital Economy: Challenge Accepted? *World Tax Journal*, <https://www.austaxpolicy.com/international-taxation-digital-economy-challenge-accepted/> (letöltés dátuma: október 15.)
- Pais, Ivana – provasi, Giancarlo (2015): *Sharing Economy: A Step towards the Re-Embeddedness of the Economy*, Stato e mercato
- Schneider, Friedrich (2013): The Shadow Economy in Europe, http://www.iberglobal.com/files/2015/Shadow_Economy_Europe.pdf (letöltés dátuma: október 15.)

- Európai Bizottság (2017): A Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak méltányos és hatékony adórendszer kialakítása az unióban a digitális egységes piac megvalósítása érdekében.
- Bizottsági javaslat (2018/a): *Javaslat a Tanács Irányelve: a jelentős digitális jelenlétre kivetendő társasági adóra vonatkozó szabályok megállapításáról*, COM (2018) 147 final
- DemNet összefoglaló (2019): Az uniós szintű digitális adó lehetőségei: https://demnet.hu/wp-content/uploads/2019/12/demnet_digital_tax_briefing.pdf (letöltés dátuma: október 15.)
- European Economic Area Joint Parliamentary Committee (2016), Report on the Collaborative Economy: https://www.efta.int/sites/default/files/documents/advisory-bodies/parliamentary-committee/jpc-reports/16-2171%20160519%20EEA%20JPC%20-%20Report%20-%20Collaborative%20Economy%20631329_1_1.pdf (letöltés dátuma: október 15.)

INTERMODÁLIS KÖZLEKEDÉSI KÖZPONTOK MAGYARORSZÁGON AZ EURÓPAI UNIÓS FORRÁSOK TÜKRÉBEN*

Lovas Dóra¹

A közlekedéssel kapcsolatos problémák sok ember mindennapjait megkeserítik. A gyakran elhúzódoó vonatutak és lekéselt csatlakozási járművek is hozzájárulnak a sok kényelmetlenséghez, amelyet kénytelenek vagyunk nap mint nap elviselni. Emellett a nem megfelelően kialakított közlekedési struktúra károsan hat a környezetre. Az uniós szakpolitikai és stratégiai dokumentumok arra ösztönzik az európai városokat, hogy e problémákat integrált megközelítésben – környezetvédelem, városfejlesztés, gazdaságos, hatékony és környezetkímélő személyszállítás – próbálják megoldani. Az e célokat együttesen megvalósító megoldások lehetnek az Intermodális Közlekedési Központok (továbbiakban: IKK vagy IMCS).

1. Magyarország az intermodális csomópontok hálójában

A személyszállítás területén az 1990-es évek végétől használják az intermodalitást, illetve integrált közlekedés kifejezéseket, amelyek – fizikai értelemben – az utasok számára biztosított háztól-házig való tömegközlekedési szolgáltatást takarják, biztosítva főként az autóbusz, a vonat és más közlekedési módok (pl.: magánjárművek parkolásának lehetővé tétele is) integrációját.² Az intermodális integráció szélesebb értelemben magába foglalja a fizikai, hálózati, viteldíjjal kapcsolatos, információs és intézményi vonatkozásokat is.³

Magyarországon az intermodális közlekedési központok kialakításánál fontos szempont továbbá, hogy mind a vasút, mind pedig az autóbusz-közlekedés és -állomások állami tulajdonban vannak, így a csomópontok megvalósítására is ilyen tulajdonú területen kerülhet sor. Ezzel párhuzamosan azonban az Európai Unió célja a vasúti szolgáltatások liberalizációja, amely már több uniós és hazai jogszabályban is manifesztálódott.

A nemzeti vagyonról szóló törvény szerint az országos közforgalmú vasutak pályája és annak tartozékai az állam, a helyieké a települési önkormányzatok kizárólagos tulajdonában vannak, ugyanúgy, mint a közforgalmú vasutakon végzett személyszállítás és árutovábbítás is. Ez azért fontos, mert így ezek csak koncessziós szerződés keretében adhatóak tovább.⁴ A busz-közlekedést tekintve is az állami tulajdon dominál, az

---

* DOI 10.21867/KJK/2021.2.7.

¹ Lovas Dóra, egyetemi tanársegéd, Debreceni Egyetem Állam-és Jogtudományi Kar; MTA-DE Közszolgáltatási Kutatócsoport, tudományos segédmunkatárs, lovas.dora@law.unideb.hu
A tanulmány megírása az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² Stewart, David B. (1995): New Station as Interface. An Overview of Image, Function and Amenity, *Japan Railway & Transport Review*, 1995. pp. 6-13.

³ Nagy Orsolya, Csipkés Margit, Balogh Péter (2018): A közösségi közlekedés résztvevőinek preferenciái, *International Journal of Engineering and Management Sciences (IJEMS)* Vol. 3. (2018). No. 3. 158-170.

⁴ 2011. évi CXCVI. törvény a Nemzeti vagyonról

előzőekben ismertetett konstrukciók lehetővé tételével. Változás 2014-től ezen utóbbi kapcsán, hogy 2020. július óta a Volán Zrt. felett a MÁV Zrt. gyakorolja a tulajdonosi jogokat. Az intermodális csomópontok szemszögéből vizsgálva az egységesítés célszerű, hiszen e konstrukciók esetén a busz-és a vasútállomás többnyire egy épületben vagy egymás mellett helyezkedik el. A közlekedés szabályozása és kezelése kapcsán nagy jelentősége van a fenti jogszabályokon túl az Alaptörvénynek, amely meghatározza a legfőbb elveket (átláthatóság, törvényesség, eredményesség, célszerűség, közélet tisztasága) a vagyongazdálkodás kapcsán, illetve a közúti közlekedésről szóló 1988. évi I. törvénynek, amely többek között megadja a közúti személyszállítás definícióját, azonban annak legfontosabb aspektusait a személyszállítási szolgáltatásokról szóló 2012. évi XLI. törvény határozza meg, célul tűzve ki az egységes közszolgáltatási személyszállítási rendszer létrehozását és elsőbbségének érvényre jutását az egyéni közlekedéssel szemben.

Hazánk 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz, majd útjára is indították a 7 évre (2007-2013) vonatkozó európai uniós támogatással megvalósuló operatív programot, a KözOP-ot, amelynek egyik célja az volt, hogy a közlekedés intermodalitásának fejlesztésén keresztül javítsa a vállalkozások versenyképességét és a régiók alternatív megközelíthetőségét (a 2007-2013 közötti időszakban arra volt hivatott, hogy előkészítse az IMCS-k megvalósítását a 2014-2020-as időszakra vonatkozóan). A program szerint az IMCS-k kialakítása és fejlesztése elsősorban a nagyforgalmú vasút- és metróállomások, illetve ezek találkozási pontjainak közvetlen környezetében szükséges. Az elfogadást követően kitört a gazdasági világválság, amelynek hatására a magyar kormány 2008 decemberében határozatot hozott arról, hogy – az operatív programjainak belső átcsoportosításával – több forrást biztosít a kis- és közepes vállalkozások fejlesztésére, valamint a munkanélküliség kezelésére.

A Kormány 2012. évi rendeletében nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű közlekedési infrastruktúra-beruházással összefüggő ügyeket jelölt ki, arra hivatkozva, hogy a közlekedési infrastruktúra-beruházás kiemelten gyors megvalósításához fűződő közérdek áll fent.⁵ Egyébként 2006 óta van lehetősége a kormánynak arra, hogy egyes (uniós vagy központi költségvetési forrásból megvalósuló) beruházásokat ilyen jellegűvé nyilvánítson. Előnye e minősítésnek, hogy lerövidülnek az ügyintézési idők, valamint egyszerűbbek az engedélyezési eljárások. Jelentős előrelépést jelent a közlekedési beruházások kapcsán a személyszállítási szolgáltatásokról szóló 2012. évi XLI. törvény megjelenése, amely előremutatón jelezte, hogy az újszerű megoldások szabályozási kérdései nincsenek megfelelően rendezve (pl.: IMCS). Ugyanakkor már ekkor is világos volt, hogy nem szabad uniformizálni és szűk keretek közé szorítani e modern megoldásokat. Végül e központok jogállását csak 2017-ben szabályozták⁶, előtte sem a közúti⁷, sem a vasúti törvény⁸ nem rendelkezett ezen intézményekről. Ekkor tovább csökkent az önkormányzatok önállósága, hiszen létrejött a NIF Zrt., amelyen keresztül lehet pályázni IKOP, illetve később MIOP forrásokra.

⁵ 345/2012. (XII. 6.) Korm. rendelet

⁶ 2017. évi CLXXXII. törvény a közlekedéssel összefüggő egyes törvények módosításáról

⁷ 1988. évi I. törvény a közúti közlekedésről

⁸ 2005. évi CLXXXIII. törvény a vasúti közlekedésről

2. Uniós források magyarországi felhasználása

A KözOP 2007-2013 között jelentős forrásokat biztosított közlekedési projektekre, amely célja egyrészt a 2014-2020 közötti időszakra való előkészítés (erre az időszakra már kivitelezést képzeltek) volt, másrészt prioritizált sorrend felállítása a potenciális projektek között (pl.: intermodális csomópont). Kiemelt szempont volt (és az unió szempontjából a mai napig az) ezen felül, hogy az IMCS központok kialakítása ne közlekedésfejlesztési, hanem településfejlesztési projektként legyen kezelve. Ezt azonban a két operatív program közül egyikben sem vették megfelelően figyelembe.⁹

1. ábra

KözOP és IKOP összehasonlítása

KözOP (2007-2013)	IKOP (2014-2020)
1.prioritás:Az ország és a régióközpontok nemzetközi közúti elérhetőségének javítása	1.prioritás: Nemzetközi (TEN-T) közúti elérhetőség javítása
2.prioritás:Az ország és a régióközpontok nemzetközi vasúti és vízi elérhetőségének javítása	2.prioritás:Nemzetközi (TEN-T) vasúti és vízi úti elérhetőség javítása
3.prioritás:Térségi elérhetőség javítása	3.prioritás:Fenntartható városi közlekedés fejlesztése, elővárosi vasúti elérhetőség javítása
4.prioritás: Közlekedési módok összekapcsolása, gazdasági központok intermodalitásának és közlekedési infrastruktúrájának fejlesztése	4.prioritás:A TEN-T hálózat közúti elérhetőségének javítása prioritási tengely
5.prioritás:Városi és elővárosi közösségi közlekedés, környezetbarát fejlesztések	
2 073,7 Mrd HUF	1 215,52 Mrd HUF + CEF: 333 357,5 Mrd HUF

Forrás: a szerző saját szerkesztése¹⁰

Az Európai Unió már 2011-ben előírnyozta, hogy folyamatban van a közlekedés fejlesztését támogató mechanizmusok 2013 utáni időszakra vonatkozó kidolgozása, amelyek forrása a Regionális Fejlesztési Alap és a Kohéziós Alap lesz.¹¹ Magyarországon a 2014-2020-as európai uniós költségvetési időszakban az Integrált Közlekedésfejlesztés Operatív Program keretében (IKOP) lehetett pályázni a fenti alapokból.¹² A hét éves időintervallumban összesen 1156 milliárd Ft keretösszeget jelentett ez a program, amelyből a támogatást minimálisan 15%-os magyar társfinanszírozással lehetett elnyerni. Itt megemlítenéd az Európai Hálózatfinanszírozási Eszköz forrásai is, amelyekre 2014-2016 között közvetlenül Brüsszelből lehetett pályázni (15%-os magyar társfinanszírozással), összesen 373 milliárd Ft keretösszeg erejéig.

⁹ lásd. például: Viteco Kft. – Terra Studio Kft. – FBK-Med Bt., *Városi és elővárosi közösségi közlekedési konstrukciók értékelése a 2004-2013 időszakban*, értékelési jelentés, 2013. március.

¹⁰ *Közlekedésfejlesztési Projektek a 2014-2020 EU Költségvetési időszakban*, XII. Regionális Közlekedési Konferencia, Debrecen, 2017. március 22-23.

¹¹ Bartha Ildikó, *Kormányzási Szintek és Térbeli kapcsolatok*. In: Horváth M. Tamás és Bartha Ildikó (szerk.): *Közszolgáltatások megszervezése és politikái*, Budapest, Dialóg Campus, 2016, 777-792.

¹² A 2014-2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről” szóló 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet

2. ábra

KÖZOP 2007-2013

KÖZOP 2007-2013	
Tevékenység (5. prioritás)	Ft (KÖZOP)
Intermodális személyszállítási központ létrehozása Debrecenben, valamint Debrecen és vonzáskörzetében kötőpályás elővárosi gyorsvasúti közlekedési rendszer fejlesztése	589 500 000
Kecskemét város intermodális pályaudvar és kapcsolódó közösségi közlekedési fejlesztések	294 250 000
Megvalósíthatósági Tanulmány kidolgozása és megalapozó tevékenységek végzése	
Intermodális közösségi közlekedési központ létrehozása Dorogon - megvalósíthatósági tanulmány készítése	35 106 250
Eger Intermodális Községi Közlekedés Csomópont Létesítése	80 250 000
Intermodális közösségi közlekedési csomópont kialakítása Pécssett	225 470 000
Kaposvár intermodális közösségi közlekedési csomópont létesítése	378 750 000
Budapest Főváros X. kerület Mázsa Tér, Liget Tér intermodális csomópont vizsgálata	271 780 000
Intermodális közösségi közlekedési csomópont kialakítása Győrött	306 250 000
Intermodális közösségi Közlekedési Központ létrehozása Debrecenben	767 080 000
Intermodális közösségi közlekedési központ kialakítása Salgótarjánban	52 882 800
Intermodális Vasúti és Községi Központ létrehozása Bicske városában és a kistérség vonzáskörzetében	49 821 250
Kecskemét város intermodális pályaudvar és közösségi közlekedés fejlesztése-tervezés, engedélyezés	1 452 880 000
Székesfehérvár Intermodális Regionális Községi Közlekedési Központ kialakítása	97 243 600
Tatabánya intermodális közösségi közlekedési csomópont létesítése	80 645 161
Városi és elővárosi közösségi közlekedési rendszer és intermodális csomópont fejlesztése Nyíregyházán	393 700 000

Forrás: a szerző saját szerkesztése a Széchenyi Terv értékelése alapján (2013)¹³

3. ábra

IKOP 2014-2020

IKOP (2014-2020) – IKOP-3.2.0-15	
Tevékenység	Ft
Eger Megyei Jogú Város vasútállomás intermodális átszállókapcsolatainak fejlesztése és P+R parkolók kialakítása	6 milliárd
Miskolc Megyei Jogú Város vasútállomás intermodális átszállókapcsolatainak fejlesztése és P+R parkolók kialakítása	7,5 milliárd
Székesfehérvár Megyei Jogú Város vasútállomás intermodális átszállókapcsolatainak fejlesztése és P+R parkolók kialakítása	6,5 milliárd
Bicske vasútállomás intermodális átszállókapcsolatainak fejlesztése és P+R parkolók kialakítása	12,18 milliárd
Kecskemét Megyei Jogú Város vasútállomás intermodális átszállókapcsolatainak fejlesztése és P+R parkolók kialakítása	6,92 milliárd
Tatabánya Megyei Jogú Város vasútállomás intermodális átszállókapcsolatainak fejlesztése és P+R parkolók kialakítása	11,50 milliárd
Debreceni intermodális személyszállítási központ létrehozása	22,05 milliárd
Kaposvár megyei jogú város intermodális pályaudvar és a hozzá kapcsolódó közösségi közlekedés fejlesztése	13,97 milliárd
Kelenföldi intermodális csomópont örmezői autóbusz-terminal megvalósításának és a P+R parkolók bővítésének előkészítése	1 milliárd

Forrás: Saját szerkesztés (az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program éves fejlesztési keretének megállapításáról szóló 1247/2016. (V. 18.) Korm. határozat alapján)

¹³ Uo.

Az IKOP esetén a forráselosztás hatékonyságát (melyik város mennyi pénzt és hogyan kap) némileg befolyásolhatja hazánkban a központi kormányzat döntésének túlsúlya a források elosztásában. 2016-ban a kormány kijelölte az állami infrastruktúrafejlesztő céget, a NIF Zrt.-t az uniós forrásokból megvalósítható közlekedési beruházás lebonyolítására,¹⁴ amely az önkormányzatok önálló pályázhatóságát tovább szűkítette, hiszen az érintett önkormányzatok közvetlen szerepvállalása a projektekben innentől nem lehetséges.

3. Modern Városok Program

2015 márciusában Sopronban hirdették meg a Modern Városok Programot. Ekkor tehát már elindult a 2014-ben (ekkor kötött ugyanis együttműködési megállapodást hazánk a Bizottsággal) kezdődő Integrált Közlekedésfejlesztés Operatív Program.¹⁵ E programban pályázhattak IKK-k megvalósítására, vagy például ilyen forrásból valósult meg a M30 autópálya Miskolc–Tornyosnémeti közötti szakasza. Ezeket a pályázatokat az állami beruházó Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt., a közútkezelő, a vasúttársaságok és a projektgazda önkormányzatok hívhatták le.

Az MVP keretében 2015-ben¹⁶ kötötte meg a kormány tizenhárom (Sopron, Eger, Zalaegerszeg, Miskolc, Pécs, Debrecen, Székesfehérvár, Szolnok, Nagykanizsa, Érd, Kaposvár, Nyíregyháza és Szombathely) 2016-ban hat (Dunaújváros, Veszprém, Tatabánya, Kecskemét, Békéscsaba és Szekszárd), 2017-ben pedig négy (Győr, Hódmezővásárhely, Salgótarján és Szeged) megyei jogú várossal az együttműködési megállapodást. Minden megállapodásról kormányhatározat rendelkezik jelölve a határidőket, felelősöket és kormányzati feladatokat.

Az 1696/2018. (XII. 17.) Korm. határozat¹⁷ az Intermodális Csomópont kifejezést használja és felhívja a felelős minisztert, hogy a debreceni, dunaújvárosi, egri, miskolci, salgótarjáni, szegedi, szombathelyi, zalaegerszegi és tatabányai IMCS projektek indokoltságának és tervezett műszaki tartalmának közlekedésszakmai felülvizsgálatát végezze el a 2021-2027-es európai uniós költségvetésre tekintettel. Ez azért érdekes, mert ezeknél a városoknál korábban már volt hasonló felkérés a 2014-2020-as költségvetési időszakra vonatkozóan, amelynek eredményeképpen megvalósíthatósági tanulmányok, tervek készültek, így kérdésként merül fel, hogy miért szükséges az újabb igényfelmérés. Ezt a kérdést azonban sem a jogalkotó, sem pedig egyéb szakmai dokumentum nem fejti ki.

Az IKOP folytatása a 2021-2027-es programozási időszakban a Mobilitás Operatív Program (MIOP), amely az európai zöld megállapodással összhangban nagy hangsúlyt helyez a fenntartható közlekedési formák támogatására. A MIOP mind a három prioritása között kap valamilyen szerepet az intermodalitás kialakítása.¹⁸ Ezen utóbbi

¹⁴ 1247/2016. (V. 18.) Korm. határozata az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program éves fejlesztési keretének megállapításáról

¹⁵ <https://www.parlament.hu/irom40/15381/adatok/fejezetek/19.pdf> (letöltés dátuma: 2021.április 15.)

¹⁶ A Kormány 1038/2016. (II. 10.) Korm. határozata a Modern Városok Program keretében Magyarország Kormánya és a megyei jogú városok önkormányzatai között első ütemben kötött együttműködési megállapodásokkal összefüggő intézkedésekről.

¹⁷ 1696/2018. (XII. 17.) Korm. határozat az intermodális csomópont projektek megvalósításához szükséges intézkedésekről

¹⁸ <https://palyazatok.org/mobilitas-operativ-program-miop-2021-2027/> (letöltés dátuma: 2021.április 15.)

tervezett kerete 2021-2027 között 2103 milliárd forint. Csak összehasonlításképpen a KözOP 2 073 milliárd forint, míg az IKOP 1 215,52 milliárd forint (ezen utóbbi esetén + 333 357,5 milliárd Ft a CEF keretében) volt.

***

Az Intermodális Közlekedési Központok megfelelőek lehetnek az egész Európai Uniót érintő közlekedést és környezetet egyaránt érintő problémák integrált megközelítésben való megoldásához, hiszen megvalósításukkal figyelembe vehetők a környezetvédelem, a városfejlesztés, illetve a gazdaságos és hatékony személyszállítás szempontjai. Hazánk 2004-es csatlakozása óta csaknem három uniós költségvetési cikluson keresztül tudott megfelelő forráshoz jutni az IKK-k létrehozásával összefüggésben, azonban mostanáig csupán Kaposváron fejezték be a projektet. A KözOP forrásai a válság adta korlátok között felhasználásra kerültek, és arra szolgáltak, hogy a következő időszakra (2014-2020) elkészüljenek a megjelölt városokhoz kapcsolódó megvalósíthatósági tanulmányok, kivitelezési tervek, majd az IKOP újabb lehetőségeket biztosított az előrehaladást illetően, amelyet a 2021-2027-es időszakra vonatkozó MIOP is támogat. Ugyanakkor látszik az önkormányzatok önállóságának csökkenése ezen projektek megvalósítása kapcsán is, amelyet tovább redukált a NIF Zrt. (MVP-t követően történt) 2017-es létrehozása. Fontos lenne, hogy az IKK-k kialakításánál (az EU által ösztönzött módon) hazánkban is a városfejlesztés aspektusai kerüljenek a közlekedésfejlesztési szempontok elé, amely miatt nagyobb teret kellene engedni az önkormányzatok autonómiájának. Ezenfelül szükséges, hogy az elnevezések szakmai dokumentumokban is koherensebben szerepeljenek, alkalmazásukra egységes logika alapján kerüljön sor.

Források jegyzéke:

- Bartha Ildikó (2016): *Kormányzási Szintek és Térbeli kapcsolatok*. In: Horváth M. Tamás és Bartha Ildikó (szerk.): *Közzolgáltatások megszervezése és politikái*, Budapest, Dialóg Campus, 2016, 777-792.
- Nagy Orsolya, Csipkés Margit, Balogh Péter (2018): A közösségi közlekedés résztvevőinek preferenciái, *International Journal of Engineering and Management Sciences (IJEMS)* Vol. 3. (2018). No. 3. 158-170.
- Stewart, David B. (1995): New Station as Interface. An Overview of Image, Function and Amenity, *Japan Railway & Transport Review*, 1995. pp. 6-13.
- 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyronról
- 345/2012. (XII. 6.) Korm. rendelet egyes közlekedésfejlesztési projektekkal összefüggő közigazgatási hatósági ügyek nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű ügyé nyilvánításáról és az eljáró hatóságok kijelöléséről
- 2017. évi CLXXXII. törvény a közlekedéssel összefüggő egyes törvények módosításáról
- 1988. évi I. törvény a közúti közlekedésről
- 2005. évi CLXXXIII. törvény a vasúti közlekedésről
- *Közlekedésfejlesztési Projektek a 2014-2020 EU Költségvetési időszakban*, XII. Regionális Közlekedési Konferencia, Debrecen, 2017. március 22-23.

- Viteco Kft. – Terra Studio Kft. – FBK-Med Bt., *Városi és elővárosi közösségi közlekedési konstrukciók értékelése a 2004-2013 időszakban*, értékelési jelentés, 2013. március.
- A 2014-2020 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről” szóló 272/2014. (XI. 5.) Korm. rendelet
- 1247/2016. (V. 18.) Korm. határozata az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program éves fejlesztési keretének megállapításáról
- <https://www.parlament.hu/irom40/15381/adatok/fejezetek/19.pdf> (letöltés dátuma: 2021. április 15.)
- A Kormány 1038/2016. (II. 10.) Korm. határozata a Modern Városok Program keretében Magyarország Kormánya és a megyei jogú városok önkormányzatai között első ütemben kötött együttműködési megállapodásokkal összefüggő intézkedésekről.
- 1696/2018. (XII. 17.) Korm. határozat az intermodális csomópont projektek megvalósításához szükséges intézkedésekről
- <https://palyazatok.org/mobilitas-operativ-program-miop-2021-2027/> (letöltés dátuma: 2021. április 15.)

ENSZ BIODIVERZITÁS-JELENTÉS: KUDARCOK ÉS FELADATOK*

Újvári Emese¹

Az alábbi blog-bejegyzés egy rövid beszámolót tartalmaz az ENSZ Biológiai Sokféleség Egyezménye által 2020. szeptember 15-én közzétett Global Biodiversity Outlook 5 (GBO5) jelentésről, valamint néhány javaslatot fogalmaz meg a biodiverzitás megőrzése érdekében szükséges teendőkre vonatkozóan.

Míg a klímaváltozás és annak negatív hatásai már hosszabb ideje benne vannak a köztudatban,² addig a médiában és ezzel párhuzamosan a társadalomban egészen a közelmúltig viszonylag kevés figyelem irányult a biológiai sokféleség rohamos csökkenésének drámai következményeire.³ Pedig a legújabb kutatások egyértelműen azt igazolják, hogy a biodiverzitás megőrzése nem csupán a klímaváltozással összefüggésben, hanem önmagában is kulcsfontosságú az emberiség életfeltételeinek biztosítása szempontjából.⁴ A biológiai sokféleség folyamatos csökkenése, a fajok pusztulása vésszen halad előre, s nem tudni, mikor érzékeljük el arra a pontra, amely már az ökoszisztémák végleges és visszafordíthatatlan összeomlásához vezet, ami az emberiség szempontjából is drámai következményekkel járna.

A biológiai sokféleség védelme érdekében a világ nemzetei már régen összefogtak – legalábbis papíron. Az ENSZ 1992 júniusában Rio de Janeiróban rendezett Környezet és Fejlődés Konferenciáján (United Nations Conference on Environment and Development – UNCED) elfogadták a Biológiai Sokféleség Egyezményt⁵ (Convention on Biological Diversity⁶ – CBD), melyet Rio de Janeiróban 153 állam és az EU írt alá. Az Egyezmény a 30. ratifikációs okmány letétbe helyezését követően 1993. 12. 29-én lépett hatályba. Az Egyezménynek jelenleg 196 állam (beleértve az EU-t is) tagja, a

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.8.

¹ Újvári Emese, habil. egyetemi adjunktus, DE ÁJK Jogtörténeti Tanszék, ujvari.emese@law.unideb.hu
A blogbejegyzés az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² Lásd például: Klímarettegők a magyarok, <https://index.hu/gazdasag/2021/04/09/klimavaltozas-magyarok-felmeres/> (letöltés dátuma: 2021. április 09.); Meghökkenő eredményt hozott egy magyarországi környezetvédelmi felmérés, <https://24.hu/kulfold/2021/04/10/zold-kornyezetvedelem-fold/> (letöltés dátuma: 2021. április 10.)

³ Nagyon informatív és talán szélesebb társadalmi réteget megszólító mű a közelmúltban megjelent alábbi könyv, melyhez egy film is készült: Attenborough, David–Hughes, Jonnie (2020): *A Life on Our Planet. My Witness Statement and A Vision for the Future*, Witness Books, London. Magyar kiadás: Attenborough, David–Hughes, Jonnie (2020): *Egy élet a bolygónkon. A szemtanú vallomása – és látomás a Föld jövőjéről*, Park Kiadó, Budapest.

⁴ Lásd különösen: Rockström, Johan–Steffen, Will–Noone, Kevin–Persson, Åsa–Chapin, F. Stuart III–Lambin, Eric–Lenton, Timothy M.–Scheffer, Marten–Folke, Carl–Schellnhuber, Hans Joachim–Nykvist, Björn–de Wit, Cynthia A.–Hughes, Terry–van der Leeuw, Sander–Rodhe, Hennin–Sörlin, Sverker–Snyder, Peter K.–Costanza, Robert–Svedin, Uno–Falkenmark, Malin–Karlberg Louise–Corell, Robert W. –Fabry, Victoria J.–Hansen, James–Walker, Brian–Liverman, Diana–Richardson, Katherine–Crutzen, Paul–Foley, Jonathan (2009): *Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity*, In: *Ecology and Society*, 2009/2, (Art. 32), 1–33.

⁵ Vö. 1995. évi LXXXI. törvény a Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről.

⁶ <https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf> (letöltés dátuma: 2021.március 21.)

Vatikan kivételével valamennyi aláírta, de az Amerikai Egyesült Államok még nem ratifikálta.⁷ Az Egyezmény három egyenértékű célja a biológiai sokféleség megőrzése a maga teljességében⁸ (vagyis az ökoszisztémák és a fajok sokféleségének, valamint a genetikai sokféleségnek a megőrzése), komponenseinek fenntartható használata és a genetikai erőforrások hasznosításából származó előnyök igazságos és méltányos elosztása.⁹

Az ENSZ Biológiai Sokféleség Egyezménye részes feleinek 10. konferenciáján (CBD COP 10) a felek a biológiai sokféleség hatékony megőrzése érdekében egy Stratégiai Terv keretében – öt nagyobb stratégiai cél alá rendelve – 20 részcélt fogadtak el¹⁰ azzal a vállalással, hogy a részes feleknek a célokat a 2011-től 2020-ig tartó időszakban kell megvalósítaniuk. Ezek az ún. Aichi célok, melyek a konferencia helyszínéről, a japán Aichi tartományról kapták a nevüket.¹¹

Egy ilyen mértékű globális összefogás akár nagy reményeket is kelthetne az olvasóban, de döntő kérdés, hogy a részes felek által vállalt célokat mennyiben sikerült ténylegesen megvalósítani. A választ az ENSZ Biológiai Sokféleség Egyezménye által 2020. szeptember 15-én Kanadában közzétett *Global Biodiversity Outlook 5* jelentés (GBO 5)¹² adja meg, melynek tartalma legalább annyira kiábrándító, mint amennyire

⁷ <https://www.cbd.int/information/parties.shtml#tab=0> (letöltés dátuma: 2021. április 16.) Koch, Hans-Joachim (ed.) (2010): *Umweltrecht*, 3. Aufl., Verlag Franz Vahlen, München, 425; Marschall, Ilke-Lipp, Torsten-Schumacher, Jochen (2008): Die Biodiversitätskonvention und die Landschaft. Strategien und Instrumente zur Umsetzung der Biodiversitätskonvention „in situ“. *Natur und Recht (NuR)* 2008, Heft 30, 327-333, 332 (<https://doi.org/10.1007/s10357-008-1474-4>); Wolfrum, Rüdiger (2001): Biodiversität – juristische, insbesondere Völkerrechtliche Aspekte ihre Schutzes. In: Janich, Peter-Gutmann, Mathias-Prieß, Kathrin (eds.): *Biodiversität. Wissenschaftliche Grundlagen und gesetzliche Relevanz*. Springer-Verlag, Berlin – Heidelberg – New York, 417-443, 417, 423; Kloepfer, Michael (2011): *Umweltschutzrecht*. 2. Aufl., Verlag C. H. Beck, München, 192; Kimminich, Otto-Freiherr von Lersner, Heinrich-Storm, Peter-Christoph (eds.) (1994): *Handwörterbuch des Umweltrechts*. 2. Aufl., II. Band: Nachbarrecht – Zweitanmeldung, Erich Schmidt Verlag, , 1731. Az Egyezményről lásd részletesen: SCHLACKE, Sabine (2016): Das Übereinkommen über biologische Vielfalt: Steuerungskraft und Perspektiven. *Archiv des Völkerrechts*, Jahrgang 54, 2016, Heft 4, 524-542 (<https://doi.org/10.1628/000389216x14858493274259>).

⁸Kotzur, Markus (2008): Das Übereinkommen über die biologische Vielfalt und die Rechte indigener Völker. *Zeitschrift für Umwelt und Recht (ZUR)*, 5/2008, 225-233, 226; Ruffert, Matthias (1993): Zu den Ergebnissen der Konferenz der Vereinten Nationen für Umwelt und Entwicklung. *Jahrbuch des Umwelt- und Technikrechts* 1993, R. v. Decker's Verlag, Heidelberg, 397-408. A biodiverzitást veszélyeztető tényezőkről lásd például: Baur, Bruno (2010): *Biodiversität*. Haupt Verlag, Bern-Stuttgart-Wien, 81-96; Fodor László (2019): *A falu füstje. A települési önkormányzatok és a környezet védelme a 21. század eleji Magyarországon*, Gondolat Kiadó, Budapest, 21.

⁹ CBD 1. cikk; Marschall-Lipp-Schumacher: *Natur und Recht*, 328; Eiden, Hanns-Christoph-Begemann, Frank-Schröder, Stefan-Blümlein, Gabriele (2014): Agrobiodiversität – Schlüssel für nachhaltige Landwirtschaftsentwicklung. In: Härtel, Ines (ed.): *Nachhaltigkeit, Energiewende, Klimawandel, Welternährung*. Baden-Baden, 194-213, 199 (<https://doi.org/10.5771/9783845254586>).

¹⁰ Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Biodiversity Targets, <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-02-en.pdf> (letöltés dátuma: 2021. március 21.)

¹¹ NABU: Ein verlorenes Jahrzehnt. Globaler Bericht zum Zustand der Biodiversität, <https://www.nabu.de/natur-und-landschaft/naturschutz/globalweit/globale-biodiversitaetspolitik/28653.html> (letöltés dátuma: 2021. március 21.)

¹² A teljes jelentés angolul a következő helyen érhető el: <https://www.cbd.int/gbo/gbo5/publication/gbo-5-en.pdf> (2021.03.21.), az összefoglalása pedig angolul és franciául az alábbi helyeken: <https://www.cbd.int/gbo/gbo5/publication/gbo-5-spm-en.pdf> (letöltés dátuma: 2021. március 21.), <https://www.cbd.int/gbo/gbo5/publication/gbo-5-spm-fr.pdf> (letöltés dátuma: 2021. április 14.)

elkeserítő is egyben. A 20 cél közül ugyanis egyiket sem sikerült a világgöztségnek teljes mértékben elérni. Hat célt sikerült részben megvalósítani, 14-et viszont egyáltalán nem:¹³

Így az első stratégiai cél, amely szerint – bevonva az állam és a társadalom valamennyi területét – a biodiverzitás csökkenésének okait kellene megszüntetni, egyik rész célját (Aichi célját) sem sikerült megvalósítani. Sem azt, hogy világszerte tudatosuljon az emberekben a biodiverzitás jelentősége (1), sem azt, hogy a gazdasági rendszerek legyenek tekintettel a biodiverzitásra (2), sem a biodiverzitásra káros szubvenciók megszüntetését (3), sem pedig a fenntartható termelést és fogyasztást (4).

A következő stratégiai cél, a biológiai sokféleség közvetlen terhelésének csökkentése és a fenntartható fejlődés támogatása volt, amelynek egyetlen rész célját sikerült a jelentés szerint részben elérni, az invazív fajok kontroll alatt tartását (9). A többi Aichi célt, vagyis a természetes életterek csökkenésének (5), valamint a túlhalászatnak a teljes megszüntetését (6), a fenntartható termőföld- és erdőgazdálkodást (7), a környezetszennyezés minimalizálását (8), valamint a korallzátonyok védelmét (10) azonban nem sikerült megvalósítani.

A biológiai sokféleség védelmének az ökoszisztémák, a fajok és a genetikai sokféleség biztosítása révén történő erősítése, mint harmadik stratégiai cél rész céljai közül szintén csak egyet sikerült részben elérni, a szárazföldi területek 17 %-a és a tengerek területének 10%-a védett területekké történő nyilvánítását (11), a fajok kihalásának megállítását (12), a genetikai sokféleség megőrzését és fejlesztését a mezőgazdaságban és az állattenyésztésben (13), mint két további rész célt azonban nem.

A biológiai sokféleségből és az ökoszisztéma-szolgáltatásokból fakadó előnyök mindenki számára történő növelése, amely a negyedik stratégiai célként volt megfogalmazva, szintén csak részben teljesült, egy Aichi cél vonatkozásában, a biokálózódás elleni Nagojai Jegyzőkönyv hatályba lépése, valamint a nemzeti jogszabályokkal összhangban történő alkalmazhatósága (16) tekintetében. Azonban a másik két rész cél, az ökoszisztéma-szolgáltatások helyreállítása (14) valamint a klímavédelem a biodiverzitás megőrzése és helyreállítása révén (15) nem valósult meg. Az ötödik stratégiai célnak, amely a 2011-2020-as Stratégiai Terv megvalósításának javítása volt a tervezés, a tudásmenedzsment és a kapacitásnövelés révén, három Aichi célját sikerült részben elérni: a nemzeti akciótervek kialakítását (17), a biodiverzitással kapcsolatos ismeretek növelését (19) és a gazdasági források növelését a Stratégiai Terv megvalósítása érdekében (20). A negyedik Aichi célt, az őslakos és helyi közösségeknek a biodiverzitás megőrzésével és fenntartható használatával kapcsolatos hagyományos tudásának fokozottabb figyelembevételét (18) viszont nem.

A jelentés által vont mérleg azért különösen aggasztó, mert a biológiai sokféleség megőrzése kulcsfontosságú immár nem csupán az eljövendő, hanem jelenlegi generációk számára is, s vészesen fogy az idő, amely még rendelkezésre áll az elindult folyamatok visszafordíthatatlanná válásáig. Ezért alapvető jelentősége lenne annak, hogy a Biológiai Sokféleség Egyezmény részes feleinek következő konferenciáján (CBD COP15), amelyet eredetileg 2020 októberében rendeztek volna meg Kunmingban, Kínában, de amely a Covid-19 miatt előbb 2021 májusára, majd 2021 októberére elhalasztásra került, a felek egy egyezmény keretében olyan új célkitűzésekben állapodjanak meg, amelyek köteleznék a részes államokat a

---

¹³ NABU: Ein verlorenes Jahrzehnt.

megállapított célok betartására. Fontos lenne, hogy a megállapodás kötelező legyen, s egyértelmű, konkrét, kisebb részcélokra bontható célokat tartalmazzon, amelyek megvalósításáról a részes feleknek meghatározott időközönként jelentést kellene tenniük.¹⁴

A *Global Biodiversity Outlook 5* jelentés maga is megfogalmaz egy nyolc pontos javaslatot arra vonatkozóan, hogy mely területeken kellene a világ országainak sürgősen jelentős változásokat előidézni a biológiai sokféleség megőrzése s ez által az emberiség életfeltételeinek biztosítása érdekében.¹⁵

- A földek és az erdők fenntartható használatának biztosítása: a természetes ökoszisztémák megőrzése és helyreállítása, az erózió csökkentése és visszafordítása, a földhasználat-változások elkerülése tájtervezés révén.
- Fenntartható mezőgazdaság: a mezőgazdasági rendszerek agroökológiai és más innovatív kezdeményezésekkel történő átalakítása annak érdekében, hogy növelni lehessen a produktivitást a biológiai sokféleségre gyakorolt hatások egyidejű minimalizálása mellett.
- Fenntartható táplálkozás: fenntartható, egészséges és változatos táplálkozás többnyire növényi eredetű élelmiszerekkel, továbbá csökkentett hús és halfogyasztással. Valamint az élelmiszerhulladék jelentős csökkentése.
- Fenntartható halászat és az óceánok védelme: a tengeri és tengerparti ökoszisztémák védelme és helyreállítása, fenntartható halászat.
- Az édesvizek védelme: az édesvizek védelme és a megfelelő vízminőség biztosítása. A kritikus élőhelyek védelme, az invazív fajok ellenőrzés alatt tartása, és az édesvízi rendszerek helyreállítása: biztosítani kell az összekapcsolhatóságot, hogy lehetővé tegyék az édesvízi rendszerek megújulását, helyreállítását a hegyektől a tengerpartokig.
- Városok és infrastruktúra – a zöld infrastruktúra támogatása: az épített környezeten belül a természetes területek biztosítása az egészség és a jobb életminőség érdekében, valamint a városok és az infrastruktúra ökológiai lábnyomának csökkentése érdekében.
- Klímavédelmi intézkedések: természetén alapuló megoldások alkalmazása a klímaváltozás kezelésére, a fosszilis üzemanyagok használatának gyors megszüntetése.
- A biodiverzitást is magába foglaló „egy világ, egy egészség” elv megvalósítása: az ökoszisztémák menedzsmentje, beleértve a mezőgazdasági és a városi ökoszisztémákat is, valamint a vadállatok és vadnövények felhasználása integrált megközelítés révén az egészséges ökoszisztémák és az emberek egészsége érdekében. Ez a megközelítés felismeri a biodiverzitás és az emberi egészség közti kapcsolatot, s szemben áll minden olyan tényezővel, amely biológiai sokféleség csökkenését, a betegségek rizikóját és az egészség megromlását eredményezi.

Ugyan 2021 októberében a Kunmingban zajló eseményeken lesz a világ (vagy legalábbis a környezetvédelem iránt elkötelezettek) szeme, mégis fontos látnunk, hogy

¹⁴ Vö. NABU: Ein verlorenes Jahrzehnt.

¹⁵ <https://www.cbd.int/gbo/gbo5/publication/gbo-5-spm-en.pdf> (letöltés dátuma: 2021.március 21).
<https://www.cbd.int/gbo/gbo5/publication/gbo-5-spm-fr.pdf> (letöltés dátuma: 2021.április 14.); NABU: Ein verlorenes Jahrzehnt.

egy újabb átfogó nemzetközi megállapodás – bár nélkülözhetetlen feltétele a biodiverzitás hatékonyabb védelmének – önmagában még mindig kevésnek tűnik. A valódi sikerhez ugyanis alapvető szemléletváltásra lenne szükség a politikában, a gazdaságban és a társadalomban egyaránt.¹⁶

Nagyon fontos lenne, hogy az egyes országok döntéshozóiban, politikai vezetésében tudatosuljon a biológiai sokféleség megőrzésének valódi jelentősége, s ennek megfelelően olyan döntési mechanizmusokat alakítsanak ki, amelyek valamennyi olyan állami döntés esetében, amelyek kihatással lehetnek a biodiverzitásra, előírnák (s meg is valószínűsítik) e szempont kötelező figyelembevételét. Ugyanakkor mivel a politikában a közelebbi (gazdasági, politikai) célok elérése jellemzően prioritást kap a távolabbi(nak tűnő) célokkal szemben (mint amilyen a környezetvédelem), úgy tűnik, hogy kevés a reális esélye annak, hogy minden (vagy akár csak a legtöbb) ország döntéshozói a valóságban is ezen ideális céloknak megfelelően járnak majd el. Így mivel a döntéshozók jellemzően a választók elvárásainak próbálnak megfelelni, alapvető jelentőségű lenne az egyes országok lakosságának minél szélesebb körű edukációja a környezetvédelem, s ezen belül is a biodiverzitás megőrzésének jelentőségéről. Így az emberek egyrészt nyomást gyakorolhatnának a döntéshozókra (akik a választóik szavazatát szeretnék elnyerni), valamint a vállalatokra is, amelyek tevékenységük révén maguk is több-kevesebb hatással lehetnek a biodiverzitásra (s amelyek a vásárlóik bizalmát szeretnék elnyerni termékeik irányába), másrészt pedig talán maguk is nagyobb figyelmet fordítanának az élő környezetük védelmére tevékenységeik során. Persze a lakosság edukációja leginkább ugyancsak a politikai döntéshozókon múlik (s ezzel be is zárulna a kör), de emellett nagy szerepet játszhatnak benne a társadalmi szervezetek és a kutatók is, s nem mellékesen a média, amely révén például a releváns kutatási eredmények eljuthatnak az emberekig.

A valós eredmények elérése érdekében minél gyorsabban alapvető szemléletváltásra lenne szükség a társadalomban és a gazdaságban is. Az eddig középpontban álló fogyasztói társadalom és a folyamatos gazdasági növekedés helyett a cél a társadalom és a természeti környezet kiegyensúlyozott kapcsolata kellene, hogy legyen. Valamint egy viszonylag magas szinten biztosított általánosabb társadalmi jólét, melynek mércéjét azonban a valós szükségleteknek kellene képeznie, nem a fogyasztói társadalom mesterségesen generált igényeinek, mivel a folyamatos gazdasági növekedésnek a természet szabta keretek egy idő után úgyis szükségszerű korlátokat állítanának.¹⁷

A környezet és ezen belül a biológiai sokféleség védelme érdekében a lakosság részéről egyrészt fontos lenne a fogyasztás csökkentése a tényleges igényekkel összhangban, mely a véges (természeti) erőforrások kevésbé kizsákmányoló igénybevételét eredményezné. A természeti erőforrások pazarló felhasználásának megszüntetése szempontjából pedig szintén nagy jelentőségű lenne a fogyasztói tudatosság növelése.

Másrészt mivel az őserdők kiirtása szoros összefüggésben áll étkezési szokásainkkal, hiszen az elpusztított erdők helyén jellemzően takarmányt termesztnek a haszonállatok számára, már az is sokat javíthatna a helyzeten, ha az emberek nagy része csökkentené a húsfogyasztását (főleg a szarvasmarha és a juhtenyésztés jár nagy

¹⁶ Vö. NABU: Ein verlorenes Jahrzehnt.

¹⁷ Vö. Korhonen, Jouni–Honkasalo, Antero–Seppälä, Jyri (2018): Circular Economy: The Concept and its Limitations, *Ecological Economics*, Volume 143, 2018. 01., 37-46. Közérthetően az ún. „fenntarthatósági forradalomról” lásd: Attenborough–Hughes: *Egy élet a bolygónkon*, 149-156.

környezetterheléssel), valamint az állati eredetű termékek fogyasztását, ami az egészségmegőrzés szempontjából is nagy haszonnal járhatna. Valamint ezzel párhuzamosan nagyon fontos lenne az élelmiszerpazarlás visszaszorítása a lakosság (s az üzletek) részéről is.¹⁸

Mivel az állatok természetes élettereinek folyamatos csökkentése a lehetséges zoonózis révén kedvez a járványok kialakulásának, a jelenlegi világjárvány felhívja a figyelmet arra, hogy nagyon fontos lenne gátat szabni ezen életterek további csökkentésének. Ebből következően arra kellene törekedni, hogy a népesség növekedésével együtt járó megnövekedett igényt az élelmiszerellátásra a már meglévő mezőgazdasági területeken lehessen kielégíteni, új területek bevonása nélkül.

Nagyon fontos lenne továbbá az is, hogy az állami, európai uniós és nemzetközi támogatások során minden gazdasági szektorban, így különösen a mezőgazdaságban is, a fenntartható, ill. ökológiai gazdálkodást részesítsék előnyben.¹⁹ Alapvető jelentőségű lenne annak az előírása, hogy mind az állami szubvenciókat (különösképpen az agrártámogatásokat) a fejlett országokban, mind pedig a fejlődő országok számára biztosított nemzetközi támogatásokat bizonyíthatóan azzal a feltétellel lehessen csak megkapni, amennyiben a támogatott tevékenység összhangban áll a biológiai sokféleség védelmének és általában a klímavédelemnek a céljaival.

Emellett különösen nagy hangsúlyt kellene fektetni az édesvizek védelmére, valamint további természetvédelmi területek kialakítására és valós védelmére is.

További megfontolásokra adnak okot a legutóbbi kutatások, melyek szerint a világon az emberek leggazdagabb 1 százaléka kétszer annyi széndioxid-kibocsátást okoz az életmódjával, mint a legszegényebb 50 százalék. Mivel mindez természetesen a klímaváltozásra, s ennek következtében a biodiverzitásra is jelentős negatív hatást gyakorol, az elsődleges cél a leggazdagabbak körében is egy radikális szemléletváltás és életmódváltás lenne. Ugyanakkor mivel kevésbé valószínű, hogy egy ilyen szemléletváltásra a közeljövőben hatékonyan sor kerülne, megfontolandó lenne vagy a különösen nagy környezetterheléssel járó magatartások (pl. a terepjárók használatának, ill. a hosszabb repülőutak gyakori igénybevétele) megadóztatása,²⁰ vagy akár egy csupán a leggazdagabbakat terhelő vagyonadó bevezetése, akként, hogy az abból származó bevételeket a környezetvédelemre, ill. a biológiai sokféleség megőrzésének támogatására kellene fordítani.

---

¹⁸ A kérdéshez lásd részletesen a World Resource Institute: „*Creating a sustainable food future*” című jelentését. Teljes jelentés: https://research.wri.org/sites/default/files/2019-07/WRR_Food_Full_Report_0.pdf (letöltés dátuma: 2021. április 14.), Rövidített változat: https://research.wri.org/sites/default/files/2019-07/creating-sustainable-food-future_2_5.pdf (letöltés dátuma: 2021.04.14.) Közérthetőbben: Bányai Orsolya (2020): Állati jó – zöld gondolatok az állati eredetű termékek gyártásának és fogyasztásának csökkentéséhez, *Közjavak*, 2020.07.29., <https://kozjavak.hu/allati-jo-zold-gondolatok-az-allati-eredetu-termekek-gyartasanak-es-fogyasztasanak-csokkentesehez> (letöltés dátuma: 2021. április 14.); Attenborough–Hughes: *Egy élet a bolygónkon*, 197-198.

¹⁹ Vö. NABU: Ein verlorenes Jahrzehnt. Az ipari mezőgazdaság fenntarthatóságával kapcsolatos problémákról lásd részletesen: Food Agriculture Organization of the United Nations: *Status of the World's Soil Resources*, <http://www.fao.org/3/i5199e/i5199e.pdf> (letöltés dátuma: 2021. április 15.)

²⁰ Vö. Roger Harrabin: World's wealthiest 'at heart of climate problem', <https://www.bbc.com/news/science-environment-56723560> (letöltés dátuma: 2021. április 13.)

***

Gyermekeink jövője a tét, és az idő sürget: az utolsó pillanatban vagyunk, hogy feltartóztassuk a negatív folyamatokat még azok visszafordíthatatlanná válása előtt. Ehhez azonban nem elegendők a látszatz megoldások, tényleges és átfogó változásra van szükség globális szinten (s nem csupán az államok szintjén, hanem gazdasági s társadalmi szinten is) nagyon rövid időn belül.

Források jegyzéke:

- Attenborough, David–Hughes, Jonnie (2020): *A Life on Our Planet. My Witness Statement and A Vision for the Future*, Witness Books, London. Magyar kiadás: Attenborough, David–Hughes, Jonnie (2020): *Egy élet a bolygónkon. A szemtanú vallomása – és látomás a Föld jövőjéről*, Park Kiadó, Budapest.
- Baur, Bruno (2010): *Biodiversität*. Haupt Verlag, Bern-Stuttgart-Wien, 81-96.
- Eiden, Hanns-Christoph–Begemann, Frank–Schröder, Stefan–Blümlein, Gabriele (2014): Agrobiodiversität – Schlüssel für nachhaltige Landwirtschaftsentwicklung, In: Härtel, Ines (ed.): *Nachhaltigkeit, Energiewende, Klimawandel, Welternährung*. Baden-Baden, 194–213, 199 (<https://doi.org/10.5771/9783845254586>).
- Fodor László (2019): *A falu füstje. A települési önkormányzatok és a környezet védelme a 21. század eleji Magyarországon*, Gondolat Kiadó, Budapest, 21.
- Kimminich, Otto–Freiherr von Lersner, Heinrich–Storm, Peter-Christoph (eds.) (1994): *Handwörterbuch des Umweltrechts*. 2. Aufl., II. Band: Nachbarrecht – Zweitanmeldung, Erich Schmidt Verlag, 1731.
- Klopfer, Michael (2011): *Umweltschutzrecht*. 2. Aufl., Verlag C. H. Beck, München, 192.
- Koch, Hans-Joachim (ed.) (2010): *Umweltrecht*, 3. Aufl., Verlag Franz Vahlen, München, 425.
- Korhonen, Jouni–Honkasalo, Antero–Seppälä, Jyri (2018): Circular Economy: The Concept and its Limitations, *Ecological Economics*, Volume 143, 2018. 01., 37-46.
- Kotzur, Markus (2008): Das Übereinkommen über die biologische Vielfalt und die Rechte indigener Völker. *Zeitschrift für Umwelt und Recht (ZUR)*, 5/2008, 225–233, 226.
- Marschall, Ilke–Lipp, Torsten–Schumacher, Jochen (2008): Die Biodiversitätskonvention und die Landschaft. Strategien und Instrumente zur Umsetzung der Biodiversitätskonvention „in situ”. *Natur und Recht (NuR)* 2008, Heft. (<https://doi.org/10.1007/s10357-008-1474-4>)
- Rockström, Johan–Steffen, Will–Noone, Kevin–Persson, Åsa–Chapin, F. Stuart III–Lambin, Eric–Lenton, Timothy M.–Scheffer, Marten–Folke, Carl–Schellnhuber, Hans Joachim–Nykvist, Björn–de Wit, Cynthia A.–Hughes, Terry–van der Leeuw, Sander–Rodhe, Hennin–Sörlin, Sverker–Snyder, Peter K.–Costanza, Robert–Svedin, Uno–Falkenmark, Malin–Karlberg Louise–Corell, Robert W. –Fabry, Victoria J.–Hansen, James–Walker, Brian–Liverman, Diana–Richardson, Katherine–Crutzen, Paul–Foley, Jonathan

- (2009): Planetary Boundaries: Exploring the Safe Operating Space for Humanity, In: *Ecology and Society*, 2009/2, (Art. 32), 1–33.
- Ruffert, Matthias (1993): Zu den Ergebnissen der Konferenz der Vereinten Nationen für Umwelt und Entwicklung. *Jahrbuch des Umwelt- und Technikrechts* 1993.
  - SCHLACKE, Sabine (2016): Das Übereinkommen über biologische Vielfalt: Steuerungskraft und Perspektiven. *Archiv des Völkerrechts*, Jahrgang 54, 2016, Heft 4, 524-542 (<https://doi.org/10.1628/000389216x14858493274259>).
  - Wolfrum, Rüdiger (2001): Biodiversität – juristische, insbesondere Völkerrechtliche Aspekte ihres Schutzes. In: Janich, Peter–Gutmann, Mathias–Prieß, Kathrin (eds.): *Biodiversität. Wissenschaftliche Grundlagen und gesetzliche Relevanz*. Springer-Verlag, Berlin – Heidelberg – New York.
  - 1995. évi LXXXI. törvény a Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről.
  - World Resource Institute: „Creating a sustainable food future” című jelentés. https://research.wri.org/sites/default/files/2019-07/WRR_Food_Full_Report_0.pdf (letöltés dátuma: 2021. április 14.)
  - Bányai Orsolya (2020): Állati jó – zöld gondolatok az állati eredetű termékek gyártásának és fogyasztásának csökkentéséhez, *Közjavak*, (2020.07.29.)
  - <https://kozjavak.hu/allati-jo-zold-gondolatok-az-allati-eredetu-termekek-gyartasanak-es-fogyasztasanak-csokkentesehez> (letöltés dátuma: 2021. április 14.)
  - Food Agriculture Organization of the United Nations: *Status of the World's Soil Resources*, <http://www.fao.org/3/i5199e/i5199e.pdf> (letöltés dátuma: 2021. április 15.)
  - Roger Harrabin: World's wealthiest 'at heart of climate problem', <https://www.bbc.com/news/science-environment-56723560> (letöltés dátuma: 2021. április 13.)
  - <https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf> (Letöltés dátuma: 2021. március 21.)
  - <https://www.cbd.int/information/parties.shtml#tab=0> (letöltés dátuma: 2021. április 16.)
  - Klímaretteggők a magyarok, <https://index.hu/gazdasag/2021/04/09/klimavaltozas-magyarok-felmeres/> (letöltés dátuma: 2021. április 09.)
  - <https://24.hu/kulfold/2021/04/10/zold-kornyezetvedelem-fold/> (letöltés dátuma: 2021. április 10.)
  - Strategic Plan for Biodiversity 2011-2020 and the Aichi Biodiversity Targets, <https://www.cbd.int/doc/decisions/cop-10/cop-10-dec-02-en.pdf> (letöltés dátuma: 2021. március 21.)
  - NABU: Ein verlorenes Jahrzehnt. Globaler Bericht zum Zustand der Biodiversität, <https://www.nabu.de/natur-und-landschaft/naturschutz/weltweit/globale-biodiversitaetspolitik/28653.html> (letöltés dátuma: 2021. március 21.)
  - <https://www.cbd.int/gbo/gbo5/publication/gbo-5-spm-fr.pdf> (letöltés dátuma: 2021. április 14.)
  - <https://www.cbd.int/gbo/gbo5/publication/gbo-5-spm-en.pdf> (letöltés dátuma: 2021. március 21.)

A NEMZETKÖZI SPORTDÖNTŐBÍRÓSÁG JOGGYAKORLATÁNAK VIZSGÁLATA KVANTITATÍV KUTATÁSI MÓDSZERREL*

Porcsin Levente¹

A Nemzetközi Sportdöntőbíróság (CAS) honlapján elérhetőek az általa tárgyalt ügyek, ítéletek a kezdetektől (1984) egészen napjainkig. Az adatbázis nagyon részletes és sok ügy ítéletét tartalmazza, annak ellenére, hogy a választottbírók és a felek is titoktartást vállalnak, így maga az ítélet is csak akkor tehető közzé, ha a felek ehhez hozzájárulnak, vagy az ítélet így rendelkezik.

1. Bevezetés

A dolgozat első felében a CAS felépítését ismerjük meg, majd a statisztikai adatok feldolgoása következik. Célom statisztikák és diagramok készítése arról, hogy mely sportágak voltak a leginkább érintettek a bíróság gyakorlatában. A bíróság teljes gyakorlatában, valamint sportágakon belül is megvizsgálom, hogy mik voltak a fő ügyfajták (pl.: dopping, fegyelmi eljárás, átigazolással kapcsolatos perek stb.). Lehet-e olyan kijelentéseket tenni, hogy a labdarúgásban többségében átigazolással kapcsolatos ügyek vannak, míg a súlyemelőknél, vagy kerékpárosoknál inkább a doppingügyek vannak túlsúlyban? Hogyan változott az ügyek száma, ha azt éves lebontásban vizsgáljuk? Mindezek megválaszolásában lesz segítségemre a CAS adatbázisa².

2. A Nemzetközi Sportdöntőbíróság, a nemzetközi vitarendezés helyszíne

A sporttal kapcsolatos jogviták tisztázására egyaránt lehetőség nyílik nemzeti és nemzetközi szinten. A nemzeti szinten működő bíróságok között egyaránt találhatunk rendes bíróságokat, amelyek hatásköre és illetékessége természetesen a sporttal kapcsolatos kérdésekre is kiterjed, valamint kifejezetten sportkérdésekre szakosodott választottbírókat is (mint amilyen például Magyarországon a Sport Állandó Választottbíró³).

Ezen túlmenően azonban már az 1980-as években felmerült az igény egy olyan nemzetközi bírói fórum iránt, mely egyaránt független a tagállamoktól (azaz nem egy állam joghatósága alatt működik), valamint a nemzetközi sportági szakszövetségektől. A cél egyfajta „legfelsőbb nemzetközi sportbíróság” létrehozatala volt, mely garantálni tudja a sporttal kapcsolatos jogviták egységes bánásmód szerinti megítélését, függetlenül a felek állampolgárságától (jogi személyek esetében honosságától), továbbá függetlenül attól is, hogy mely sportágat érinti a jogvita, hiszen az egységes megítélés az olimpiai mozgalom számára elengedhetetlen volt. Így 1983-ban ezen célok mentén

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.9.

¹ Dr. Porcsin Levente, PhD hallgató, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² <http://jurisprudence.tas-cas.org/Help/Home.aspx> (letöltés dátuma: 2021.06.04.)

³ <http://olimpia.hu/sport-allando-valasztottbirosag-> (letöltés dátuma: 2021.06.07.)

jött létre a lausanne-i székhelyű Tribunal Arbitral du Sport (TAS) megnevezésű szerv, angol nevén Court of Arbitration for Sport (CAS), vagy, ahogy a magyar terminológiában nevezik, a Nemzetközi Sportdöntőbíróóság. A CAS célja egy rugalmas, gyors és költséghatékony vitarendezési eljárás megteremtése volt a nemzetközi sport területén.⁴

A CAS tevékenysége igazán 2002 óta szemléletes, amikor is a nagy nemzetközi sportági szakszövetségek közül utolsóként a Nemzetközi Labdarúgó-szövetség (FIFA) is elfogadta annak joghatóságát. Ezt követően a CAS által tárgyalt ügyek száma – és ezzel szoros összefüggésben a CAS ismertsége is – a többszörösére nőtt rövid időn belül, és napjainkban már éves szinten több száz üggyel foglalkozik, döntően a labdarúgás köréből.⁵

A CAS, illetve általában a kifejezetten sportkérdésekkel foglalkozó választottbíróóságok működésével kapcsolatosan az alábbi előnyök rögzíthetők:

- A sport területén különösen fontos a jogviták gyorsan történő eldöntése, hiszen az egyes versenyek, vagy éppen bajnoki idények hossza meglehetősen limitált.
- Különösen a nemzetközi sportesemények vonatkozásában (ideértve az azokra történő kijutás szabályozását is) rendkívül fontos, hogy egységes legyen a felülbírálat szempontrendszere, melynek egy szakértőkből álló választottbíróóság sokkal inkább eleget tud tenni, mint az egyes államokban működő rendes bíróságok.
- Egyes speciális kérdésekben (mindenekelőtt a doppingügyekben) rendkívül fontos, hogy a választottbíróóságok esetében nem érvényesül főszabály szerint az eljárások nyilvánosságának elve.⁶

2. A CAS joghatósága és eljárása

A CAS joghatósága kiterjed valamennyi, a sporttal kapcsolatos jogvitára, amennyiben az a jogvita magánjogi természetű. Bár a „sporttal kapcsolatos” fordulat meglehetősen tágan és adott esetben kellően homályosan is értelmezhető, a CAS esetjogából nem lehet példát hozni olyan esetre, amikor is a CAS a joghatóságának hiányát kifejezetten azért állapította volna meg, mert megítélése szerint az elé került ügynek nincs kapcsolata a sporttal.

A CAS nem foglalkozik technikai jellegű kérdésekkel, így különösen nem foglalkozik az egyes sporteseményeken született játékevetői döntések felülvizsgálatával (arra, ha egyáltalán van lehetőség, az adott sporteseményt szervező sportszövetség lehet jogosult). A CAS főszabály szerint ugyancsak nem foglalkozik az egyes sportesemények szabályainak jogszerűségével – azonban adott esetben ezen szabályok értelmezése már a hatáskörébe tartozhat.

A CAS hatáskörébe tartozik ugyanakkor mindenekelőtt a doppinggal, állampolgársággal (különösen a honosítások esetén), szerződésszegéssel, kereskedelmi jogvitákkal (ideértve a szponzorációs kérdéseket, hirdetéseket, közvetítési jogokat is) kapcsolatos kérdések vizsgálata.⁷

A CAS eljárását egyaránt kezdeményezhetik:

⁴ Szemesi Sándor: *Nemzetközi és európai sportjog*, Campus Kiadó, Debrecen, 2015, 89.

⁵ Szemesi (2015): i.m., 15.

⁶ Szemesi (2015): i.m., 90.

⁷ Szemesi (2015): i.m., 94.

- sportolók,
- nemzeti és nemzetközi sportági szakszövetségek,
- a NOB és a nemzeti olimpiai bizottságok,
- más sportszervezetek.

A CAS joghatósága az 1958. évi New York-i egyezményen⁸ alapul. Az egyezmény az olyan választottbíróági határozatok (ideértve az állandó és eseti választottbíróóságok határozatait is) elismerésére és végrehajtására vonatkozik, amelyeket más állam területén hoztak, mint ahol a határozatok elismerését és végrehajtását kérik. A CAS határozatai teljes mértékben megfelelnek ennek a követelménynek, és ekként a határozatok végrehajtása az egyezmény III. cikke⁹ alapján ahhoz hasonlóan történik, amit a nemzeti jog a hazai választottbíróági határozatok elismerésére és végrehajtására előír, a végrehajtás megtagadása pedig csak rendkívül súlyos eljárási szabálysértések bizonyítása esetén lehetséges (például, ha a választottbíróóság nem volt szabályszerűen megalakítva, vagy a felet nem értesítették szabályszerűen a választottbíróóság eljárásáról).¹⁰

A CAS előtt az alábbi eljárási formák (=osztályok) ismertek:

- A. általános választottbíróági eljárás (ordinary arbitration procedure)
- B. fellebbezési eljárás (appeals arbitration procedure), mely során a panaszos sportszövetségek vagy egyéb szervezetek határozatát támadhatják meg,
- C. tanácsadó vélemény (advisory opinion) kérésére irányuló konzultációs eljárás (consultation procedure),
- D. mediációs eljárás (mediation procedure).
- E. ad hoc (olimpiákon, bizonyos nemzetközi versenyeken)

Általános választottbíróági eljárás

Az általános választottbírói eljárások két fázisból állnak: egy írásbeli és egy szóbeli részből. A szóbeli szakasz esetében a tárgyalásra rendszerint Lausanne-ban kerül sor, de az eljárási szabályzat kivételesen lehetőséget biztosít eltérő tárgyalási helyszín kijelölésére is. Az általános eljárás alapja a felek választottbíróági kikötése, míg a fellebbezési eljárásnak, a már említett módon, a sportszervezet rendelkezésén kell alapulnia, melyben a sportszervezet elismeri a határozatai felülbírálatára jogosult bíróságnak a CAS-t. A CAS hivatalos nyelvei az angol és a francia, melyek közül az eljárás nyelvét az eljáró tanács elnöke, vagy ha a tanács még nem lett kijelölve, akkor az érintett osztály elnöke választja ki. A nyelv kijelölését követően csak a felek és a tanács egyetértésével használható az eljárás során más nyelv. A gyakorlatban az eljárás nyelvét a választottbírók személye határozza meg, hiszen a választottbíróknak a két hivatalos nyelvnek csak az egyikét kell kötelezően ismerniük. Általánosságban, amennyiben a felek egyikének valamelyik hivatalos nyelv az anyanyelve, akkor a tisztességes eljárás elvéből következően a másik hivatalos nyelv kijelölése tűnik igazságosabbnak, erre vonatkozóan azonban kifejezett előírás nem létezik. Kivételesen, a felek és az eljáró tanács egyetértésével harmadik nyelven is folyhat az eljárás.¹¹

⁸ Magyarországon az 1962. évi 25. törvényerejű rendelet szól a külföldi választottbíróági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény kihirdetéséről

⁹ <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96200025.TVR> (letöltés dátuma: 2021.06.08.)

¹⁰ Szemesi (2015): i.m., 95.

¹¹ Szemesi (2015): i.m., 96.

Az általános választottbíróági eljárásban egy választottbíró vagy pedig háromfős tanács jár el. Ha a felek nem állapodnak meg az eljáró bírók számában, akkor erről az érintett osztály elnöke dönt. A felek ugyancsak megállapodhatnak a választottbírók kinevezésének módjában is. Ilyen megállapodás hiányában, egyesbírói tanács esetén, amennyiben a felek 15 napon belül nem tudnak az eljáró bíró személyében megállapodni, akkor az osztály elnöke jelöli ki a választottbírókat, míg háromfős tanács esetén a felperes a keresetében, az alperes pedig az ellenkérelmében jogosult egy-egy bíró megnevezésére (ennek hiányában ekkor is az osztály elnöke jelöl a felek helyett), az ily módon kijelölt két választottbíró pedig közösen nevezi meg a tanács harmadik tagját, aki egyben a tanács elnöki posztját is be fogja tölteni. Ha a két választottbíró nem tud megállapodni az elnök személyében, akkor ebben az esetben is az osztály elnöke lesz jogosult az eljáró tanács elnökének kijelölésére. Láthatjuk tehát, hogy a feleknek érdemi beleszólásuk van az eljáró választottbírók összetételének meghatározásába, nincs azonban arra lehetőségük, hogy bírónevezés hiányában megakadályozzák a CAS eljárást, azzal legfeljebb csak minimálisan nyújtható el az eljárás.¹²

Az írásbeli eljárásban a kereseti kérelem és az ellenkérelem benyújtását követően új bizonyítékokra csak akkor lehet hivatkozni, ha ehhez a másik fél hozzájárult – ez ugyancsak alkalmas eszköz arra, hogy megakadályozza az eljárás elhúzódását. Ebből következő módon már a kereseti kérelemben, illetőleg az ellenkérelemben meg kell nevezni a tanúkat, illetőleg indítványt kell tenni egyéb bizonyítási eszközök (például szakértő) alkalmazására. A bizonyítással felmerülő költségeket (ideértve az utazási költséget, fordítási és tolmácsolási költségeket is) az a fél téríti meg, aki az adott bizonyítási eszközt indítványozta. Figyelemmel arra, hogy a CAS-nak nincs kényszerítő apparátusa (pl. a meg nem jelenő tanú elővezetésére, különösen másik, adott esetben Európán kívüli országból), ezért a bizonyítás sikertelensége annak a félnek a terhére esik, aki az adott bizonyítási eszközt indítványozta. A tanács elnöke kivételesen engedélyezheti a tanúk vagy szakértők meghallgatását telefon- vagy videokonferencia keretében is, illetőleg lehetőség van arra is, hogy a személyes meghallgatás helyett írásban nyilatkozzanak. Az eljárás érdekessége, hogy a tanács úgy is határozhat, hogy nem tart az ügyben tárgyalást, ha az írásbeli beadványok alapján azt szükségtelennek tartja. Amennyiben mégis sor kerül tárgyalásra, úgy az a felek perbeszédével ér véget. A feleknek azonban arra is lehetőségük van, hogy az itt ismertetett szabályoktól eltérő, tipikusan gyorsított eljárási szabályokban állapodjanak meg.

Az eljárás során a CAS a felek által választott jogot alkalmazza, jogválasztás hiányában a svájci jog az irányadó az eljárásra, illetőleg a felek közös kérése alapján akár jogon kívüli, méltányossági szempontok alapján is dönthet.

Fellebbezési eljárás

A fellebbezési eljárás során, amennyiben a sportszervezet, amelynek a határozatát a felperes megtámadja, a saját szabályzatában eltérően nem rendelkezik, a fellebbezésre rendelkezésre álló határidő a határozat közlésétől számított 21 nap. Amennyiben a felperes a fellebbezését határidőben benyújtja, ezt követően még 10 napja van a részletes indoklása előadására, melynek hiányában a fellebbezést visszavontnak kell tekinteni. Az általános eljáráshoz hasonlóan a fellebbező félnek a fellebbezés (vagy

---

¹² Szemesi (2015): i.m., 97.

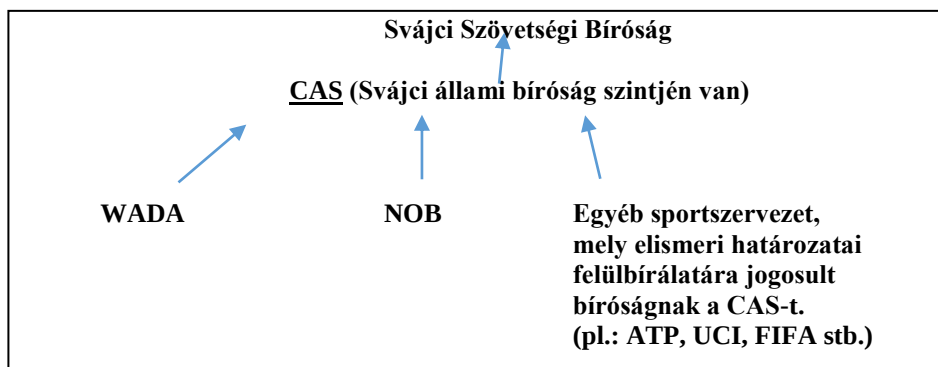
legkésebb a részletes indokolás) benyújtásával egyidejűleg meg kell tennie bizonyítási indítványait is. Főszabály szerint az eljárás háromfős tanács előtt zajlik. A fellebbezés kézhezvételétől számított 20 napon belül az alperes benyújtja ellenkérelmét. Az általános eljáráshoz hasonlóan ebben az esetben is érvényesül az a szabály, hogy amennyiben a felek eltérően nem állapodnak meg, vagy az eljáró tanács elnöke kivételesen nem engedélyezi, úgy a felek az eljárás során a későbbiekben új jogi érvre nem hivatkozhatnak, új bizonyítási indítványt nem tehetnek. A felek jogválasztása hiányában a tanács a fellebbezett határozatot meghozó sportszövetség székhelye szerinti állam jogát, vagy a tanács által alkalmazandónak ítélt más állam jogát alkalmazza.¹³

Mind az általános, mind pedig a fellebbezési eljárásban a tanács (amennyiben nem egytagú) többségi határozattal hozza meg döntését, szavazategyenlőség esetén az elnök szavazatával. A költségek viseléséről a tanács dönt, figyelembe véve a pernyertességet és a felek perbeli magatartását, valamint pénzügyi erőforrásait is. A CAS ítélete a svájci szövetségi bíróságon megtámadható, a svájci nemzetközi magánjog szabályai szerint.

A CAS ítéletei az említett 1958. évi New York-i egyezmény szerint külföldi választottbírói ítéletnek tekinthetők, mégpedig (figyelemmel arra, hogy a CAS székhelye Lausanne-ban található) svájci választottbírói ítéleteknek. Az ítéletek nemzeti jogban történő végrehajtását ennek megfelelően az 1958. évi New York-i egyezmény részes államai kötelesek biztosítani (míg a nem állami szereplők, így mindenekelőtt a sportszövetségek a saját szabályzatukban vállalják az ítéletek végrehajtását az általuk szervezett valamennyi rendezvény vonatkozásában). Az egyezménynek egyébiránt 2021. áprilisi állapot szerint 168¹⁴ részes állama van.

3. ábra

Fellebbezési lehetőségek

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Tanácsadó vélemények

A tanácsadó vélemények valamely sportággal kapcsolatos elvi megállapításokat tartalmaznak, és nem kötelezőek még az azt kérő felekre nézve sem. Tanácsadó véleményt kérhet a CAS-tól a NOB, az egyes nemzeti olimpiai bizottságok, a

¹³ Szemesi (2015): i.m., 98.

¹⁴ <http://www.newyorkconvention.org/countries> (letöltés dátuma: 2021.05.18.)

Nemzetközi Doppingellenes Ügynökség (WADA), valamint a NOB által elismert bármely nemzetközi sportszövetség a sporttal kapcsolatos bármilyen jogi ügyben.¹⁵

Mediációs eljárás

A negyedik eljárástípus az 1999 óta létező mediációs eljárás, mely a felek kölcsönös alávetési nyilatkozata (vagy egy szerződés alávetési klauzulája) alapján indulhat meg. A mediációs eljárás keretében a felek egyeztetnek a CAS mediátora segítségével. A doppingügyek, fegyelmi ügyek és határozatok megtámadása kivételével bármely más sporttal kapcsolatos jogvitában igénybe vehető a mediációs eljárás. Amennyiben a felek eltérően nem állapodnak meg, a mediációs eljárásra a „CAS Mediation Rules”¹⁶ szabályzata az irányadó. Ha a felek nem állapodnak meg a mediátor személyéről, akkor a CAS elnöke jelöli ki a mediátort, azonban, ha a felek tiltakoznak a kijelölt mediátor személye miatt, a CAS elnöke köteles másik mediátor kijelölésére. A mediátor természetesen független a felektől, arra azonban az eljárási szabályzat lehetőséget biztosít, hogy külön-külön is találkozzon a felekkel. A felek eltérő megállapodása hiányában a mediátor jogosult meghatározni az eljárási cselekmények megtételére rendelkezésre álló határidőket. A tárgyalásokról nem készül jegyzőkönyv, és a felek minden általuk benyújtott írásbeli anyagot visszakapnak anélkül, hogy azokról másolatok készülnének. Ha a mediációs eljárás sikerrel (azaz a felek megegyezésével) zárul, a megállapodásra utóbb bármelyik fél hivatkozhat, akár bírósági eljárásban is. Bármelyik fél (vagy amennyiben a mediátor úgy látja, hogy a megegyezésre nincs esély, maga a mediátor is) határozhat úgy, hogy az eljárást be kell fejezni. Eltérő megállapodás hiányában az eljárás költségeit a felek egyenlő arányban viselik.¹⁷

Ad hoc osztály

A CAS ad hoc (időszakos jellegű, eseti) osztálya az atlantai olimpiával kapcsolatosan került életre hívásra. Célja a jogviták 24 órán belüli, helyszíni rendezése volt, amihez 12 választottbíró a játékok ideje alatt Atlantában tartózkodott. Működéséhez speciális eljárási szabályokat is megalkottak, amelyek az általános szabályoknál gyorsabb, rugalmasabb, egyszerűbb eljárást tettek lehetővé. Napjainkban már a legjelentősebb világversenyeken általában működik a CAS-nak ad hoc osztálya, az adott eseményre szóló külön szabállyal; nincs ez másképp a labdarúgó Európa-bajnokságokon sem.¹⁸

3. A CAS adatbázisa

A CAS adatbázisának szoftverét a honlap elmondása szerint nemrég frissítették, különös figyelmet fordítva annak keresőmotorjára.

A keresés, szűrés kétféle módon végezhető: (1.) Az előre definiált kulcsszavakkal, menüsoron keresztül. Ilyenek az „Új határozatok”, „Összes ügy”, „Sport szerint”, „Év

¹⁵ Szemesi (2015): i.m., 100.

¹⁶ <https://www.tas-cas.org/en/mediation/rules.html> (letöltés dátuma: 2021.06.04.)

¹⁷ Szemesi (2015): i.m., 101.

¹⁸ Regulations of the UEFA European Football Championship 2018-20 https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Regulations/uefaorg/Regulations/02/54/36/05/2543605_DOWNLOAD.pdf (letöltés dátuma: 2020.06.12.)

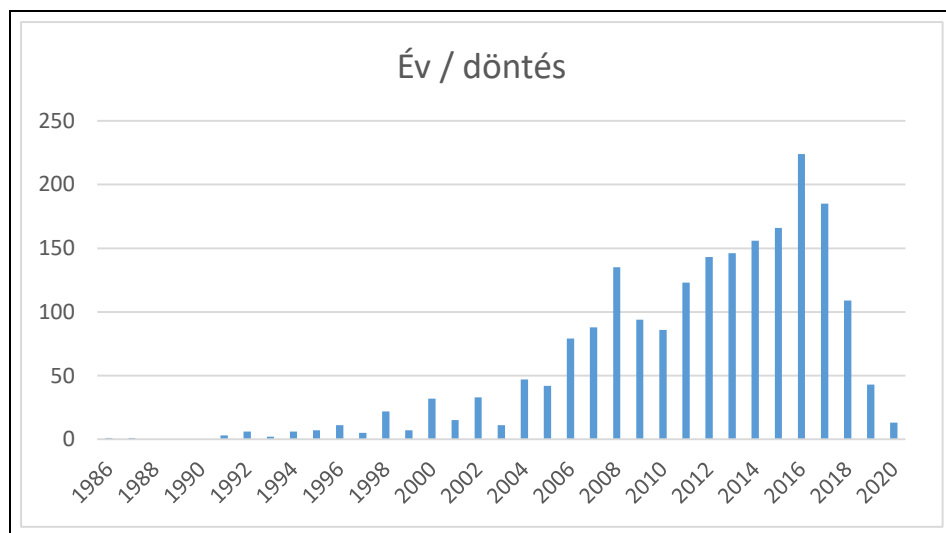
szerint”. (2.) Keresőmotor használatával, ezen belül „Teljes szöveg keresésével” vagy „Részletes kereséssel”.

Évek szerint

Először is vizsgáljuk meg a CAS-t aszerint, hogy hány ügyet kellett tárgyalnia egy adott évben. Ez jól reprezentálja, hogy milyen módon, iramban vált nemzetközileg is elfogadottá a CAS, mint a sporttal kapcsolatos jogi viták eldöntésének színhelye.

2. ábra

CAS döntések évente

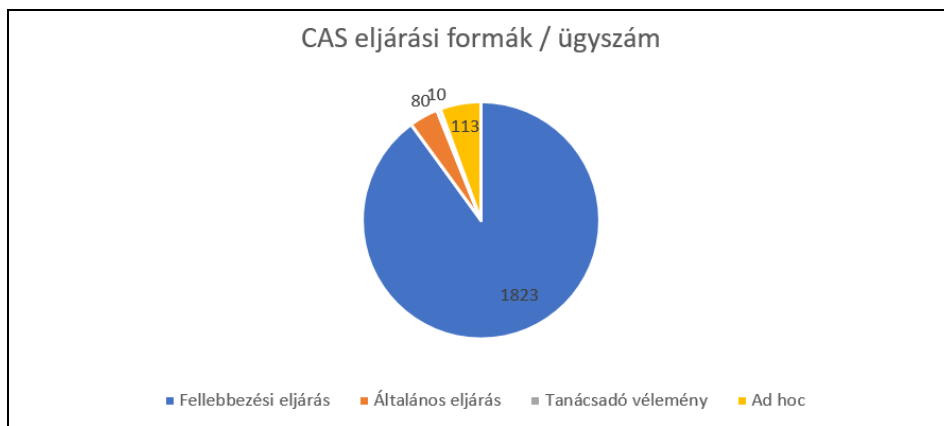
Forrás: a szerző saját szerkesztése

Ahogy az már korábban említésre került, a CAS tevékenysége igazán 2002 után ívelt fel, miután a FIFA is elfogadta annak joghatóságát. A bírósági ügyszámokban a határozott növekedés 2010 után volt látványos. Kijelenthető, hogy folyamatos a növekedés, és az olimpia éveiben (2004, 2008, 2012, 2016) mindig nagyobb ügyszám volt az azt megelőző és az azt követő évekhez képest. Vannak olyan évek, amikor egyetlen ítélet sem került fel az adatbázisba (1984, 1985, 1988, 1989, 1990); ennek oka lehetett, hogy idő kellett a szervezet elfogadtatásához. A 2018-as és 2019-es éveket tekintve komoly visszaesést láthatunk, melynek oka lehet, hogy a felek egyre kevésbé járulnak hozzá az ügyük nyilvánosságra hozatalához, valamint a statisztikai adat nem az eljárás megkezdésének időpontjára vonatkozik, hanem a döntések közzétételének időpontjára.

Osztályok szerint

A már említett osztályok (általános, fellebbviteli, tanácsadó, mediációs, ad hoc) terheltségét is lehet vizsgálni.

3. ábra

CAS lejárési formák ügyszámonként

Forrás: a szerző saját szerkesztése

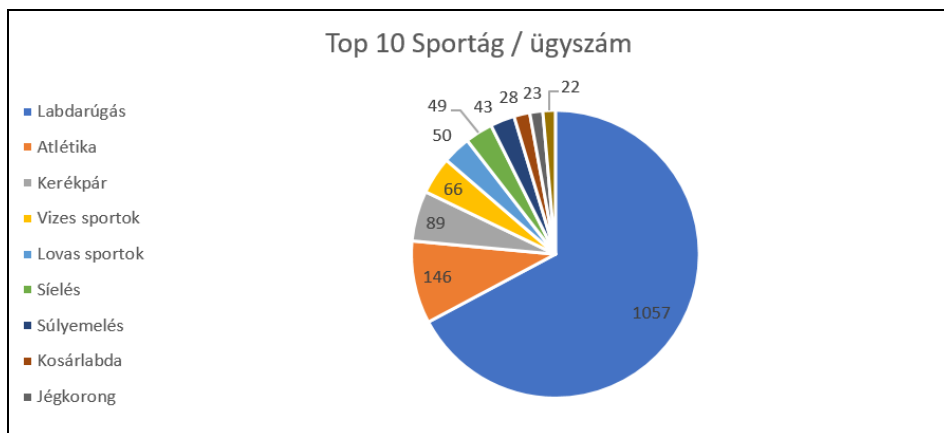
A CAS ügyeinek 90 %-át a fellebbezéses eljárások adják, ami érthető is, mivel a sport eredetileg tisztán civil, önszabályozó volt, melyet jellemzően a belső vitarendezés határozott meg, mind a játék- és versenyszabályok, mind a fegyelmi eljárások tekintetében. Így például, ha egy sportoló ügyében saját nemzeti sportági szövetege, vagy sportágának nemzetközi szövetsége jár el, mint vitarendezési fórum, akkor az itt hozott döntésekkel szemben lehet a CAS-hoz fordulni, melynek alapját a nemzeti sportági szövetség szabályzata, vagy a nemzetközi szövetség hasonló szabályzata jelenti. Fellebbezés az is, amikor egy sportolótól doppingvétség miatt elveszik az olimpián szerzett érmét, melyről ekkor a WADA dönt, melynek döntéseit a CAS-nál lehet megtámadni, valamint az olimpiával kapcsolatos más ügyeket is a CAS-nál lehet másodfokon tárgyalni.

Sportágak szerint

Lehet-e arról beszélni, hogy vannak sportok, amelyek valamilyen adottságukból fakadóan többször kerülnek a bíróság elé a vitás kérdések eldöntése céljából, mint más sportágak? Mi lehet ennek az oka? Az első tíz, legtöbb ügyben érintett sportágat vizsgáljuk meg.

4. ábra

TOP 10 sportág

Forrás: a szerző saját szerkesztése

Európai labdarúgás: ebből a sportágból kerül elő a legtöbb ügy, túlnyomó többségük – eddig 1057 ügy – fellebbezéses eljárás volt, 15 ügy volt általános eljárás és mindösszesen csak 1 tanácsadói vélemény keletkezett eddig. Az adatok alapján kijelenthető, hogy tényleg a labdarúgás az a sport, amivel a legtöbbet kell foglalkoznia a CAS-nak. Ez véleményem szerint több okra is visszavezethető. Először is a világ legnépszerűbb sportja, melyet a világon több osztályban, divízióban játszanak. Másodszor, kevés olyan sport van, ahol egy csapatot 11 aktív – pályán lévő – játékos alkotna, így a labdarúgó sportolók nagy száma is igazolhatja a kiemelkedő ügyszámot. A labdarúgók átlagosan a legjobban fizetett és legnagyobb értékű sportolók, ezért igazolási ügyekben is sűrűn jár el a CAS.

474 esetben szerződéssel kapcsolatos¹⁹, 265 esetben átigazolással kapcsolatos²⁰ és 236 esetben fegyelmi eljárással kapcsolatos²¹ vitás ügyeket tárgyalt a CAS. Ez is azt igazolja, hogy a futballisták adás-vételében, különféle szerződési viszonyaik eldöntésében járt el a legtöbbet a Sportdöntőbíróóság. A tárgyalt esetek többségében valamelyik peres fél (felperes, vagy alperes) maga a Nemzetközi Labdarúgó Szövetség²².

Az atlétika – mely egy gyűjtőfogalom, hiszen több önálló sportágot foglal magában, melyeknek többségét az ókori olimpiákról eredeztetik – bár jóval kevesebb ügygel, de a második legsűrűbben előforduló sport a CAS adatbázisa szerint. Többségében a saját nemzetközi szövetsége²³ által hozott döntéseket fellebbezik meg a sportolók, az ügyfajtaikat tekintve doppingvétséggel kapcsolatos eljárások fordulnak elő többségében. Itt példaként fel lehet sorolni magyar sportolókat is (Fazekas Róbert, Annus Adrián),

¹⁹ Ct: Contractual litigations

²⁰ T: Transfer

²¹ Di: Disciplinary

²² Nemzetközi Labdarúgó Szövetség: Fédération Internationale de Football Association (FIFA)

²³ Nemzetközi Atlétika Szövetség: International Association of Athletics Federations (IAAF)

akiknek doppinggal kapcsolatos ügyeiben a CAS a WADA ítéletét, mint fellebbviteli bíróság tárgyalta.

A kerékpár²⁴ és a vizes²⁵ sportok tekintetében is kijelenthető, hogy az ügyek többségében (az eljárások mintegy kétharmadában) az adott sport nemzetközi szövetsége, valamilyen módon, de peres fél volt. A kerékpár esetén jelentős volt a doppinggal kapcsolatos ügyek száma is, ami nem hathat meglepetésként az ezt a sportot ismerő és követő személyek számára.

A lovas sportok²⁶ esetén szinte kizárólag saját nemzetközi szövetségük határozatai kerültek felülbírálatra a CAS-nál, és ezek fele doppinggal kapcsolatos témájú volt.

A síelőknél²⁷ és súlyemelőknél²⁸ gyakran volt fellebbezési eljárás tárgya a NOB (mely a korábbi sportok tekintetében eddig nem igazán fordult elő) valamilyen rendelkezése, valamint saját nemzetközi szövetségük döntései is.

A kosárlabda²⁹, jégkorong³⁰ és kajak-kenu³¹ sportokat vizsgálva – melyek a 8., 9., és 10. legtöbbet tárgyalt sportágak – azt a mintát láthatjuk ismétlődni, ami szerint a saját nemzetközi szövetségük döntését támadták a legtöbbet a CAS előtt.

Az elemzett sportágakat nézve kijelenthető, hogy a CAS fellebbviteli eljárása az adott sportágat nemzetközi szinten is képviselő nemzetközi sportági szövetség valamilyen döntésével kapcsolatos. Ennek oka, hogy ezek a szervezetek szabályzataikban vállaltak kötelezettséget arra, hogy vitatott döntéseik fellebbviteli fórumaként csak a CAS joghatóságát ismerik el.

A tárgyalás nyelve

A CAS hivatalos nyelvei az angol és a francia. Az ügyek nagy százalékában az angol nyelvet használják eljárási nyelvként az egyesbírók és bírói tanácsok. A francia, mint másik eljárási nyelv abból fakadhat, hogy a NOB másik hivatalos nyelve szintén a francia, hiszen Pierre de Coubertin francia báró hívta életre a modernkori olimpiai mozgalmat, továbbá az is indoka lehet a francia nyelvhasználatnak, hogy Lausanne, ahol a nemzetközi CAS székel, Svájc francia ajkú részén helyezkedik el.

Ezen felül, a statisztikai adatokat vizsgálva bármelyik sportról kijelenthető-e, hogy a francia nyelv a meghatározó eljárásaiban? A legtöbb sportágnál a francia, mint eljárási nyelv elenyésző, sportáganként egy-egy esetről beszélhetünk, kivételt képez ez alól a labdarúgás (9%-kal), a lovas sportok (21%-kal) és a kerékpár (34%-kal). A labdarúgás itteni jelenlétét a többi sportághoz képest is magas alapügyszámmal lehet magyarázni, így a labdarúgás minden szűrőn nagyobb értékeket érhet el, míg a lovaglás és kerékpár esetén a francia nyelv nevezhető a sportágak hivatalos nyelvének, amit a számok is mutatnak.

²⁴ Nemzetközi Kerékpáros-szövetség: Union Cycliste Internationale (UCI)

²⁵ Nemzetközi Úszószövetség Fédération Internationale de Natation (FINA)

²⁶ Nemzetközi Lovas Szövetség: Fédération Equestre Internationale (FEI)

²⁷ Nemzetközi Síszövetség: Fédération Internationale de Ski (FIS)

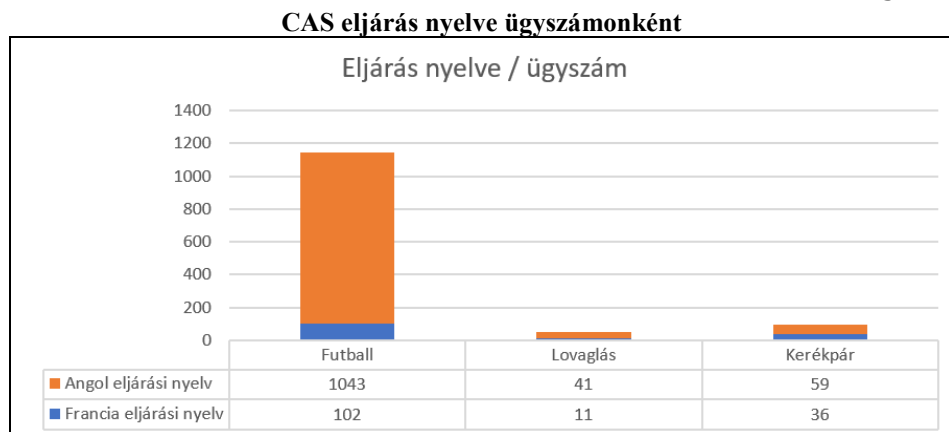
²⁸ Nemzetközi Súlyemelő Szövetség: International Weightlifting Federation (IWF)

²⁹ Nemzetközi Kosárlabda Szövetség: Fédération Internationale de Basketball (FIBA)

³⁰ Nemzetközi Jégkorongszövetség: International Ice Hockey Federation (IIHF)

³¹ Nemzetközi Kajak-kenu Szövetség: International Canoe Federation (ICF)

5. ábra

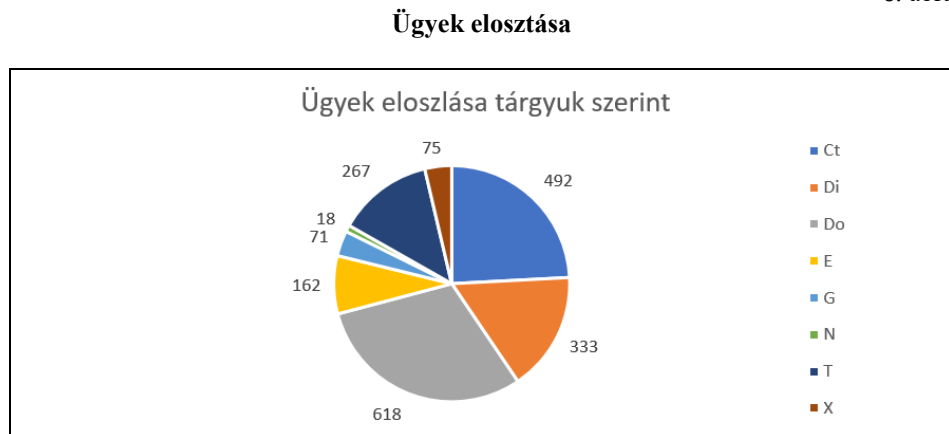
Forrás: a szerző saját szerkesztése

Ügyek tárgya szerinti besorolás

Az adatbázis a könnyebb keresés és csoportosítás céljából az ügyeket az alábbi kategóriákba sorolja be:

- Szerződéses eljárás (kivéve átigazolás) - Contractual litigation (except tranfer): Ct
- Fegyelmi eljárás (kivéve dopping) - Disciplinary (except doping): Di
- Dopping: Do
- Jogosultsági, alkalmassági eljárás (kivéve állampolgárság) - Eligibility (except nationality): E
- Irányítás - Governance: G
- Állampolgárság - Nationality: N
- Átigazolási eljárás - Transfer: T
- Egyéb - Other: X

6. ábra

Forrás: a szerző saját szerkesztése

A CAS gyakorlatában előfordult minden sportot vizsgálva, négy nagy témáról beszélhetünk, ezek pedig – ügyszámukat tekintve csökkenő sorrendben – a doppingügyek, szerződéses ügyek, fegyelmi ügyek és az átigazolással kapcsolatos ügyek. Az állampolgársággal, alkalmassággal és irányítással kapcsolatos ügyek sokkal kevesebb esetben fordulnak elő. Ennek oka lehet, hogy a négy nagy téma vagy a sportolók mindennapi tevékenységével lehet kapcsolatos (pl.: fegyelmi eljárások, dopping eljárások), vagy az ismétlődő szerződéses viszonyaival van kapcsolatban (pl.: szerződéses ügyek, valamint az ebből a kategóriából kiemelt átigazolási ügyek). Egy sportoló pályafutása során akár 4-5 csapatváltáson (átigazoláson) is áteshet, és akár évente köthet új támogatói, vagy egyéb szponzori szerződést. Ezzel szemben állampolgárságot, nemzetiséget nem vált rendszeresen egy sportoló, ezért is fordulhatnak elő kevesebb esetben ilyen ügyek.

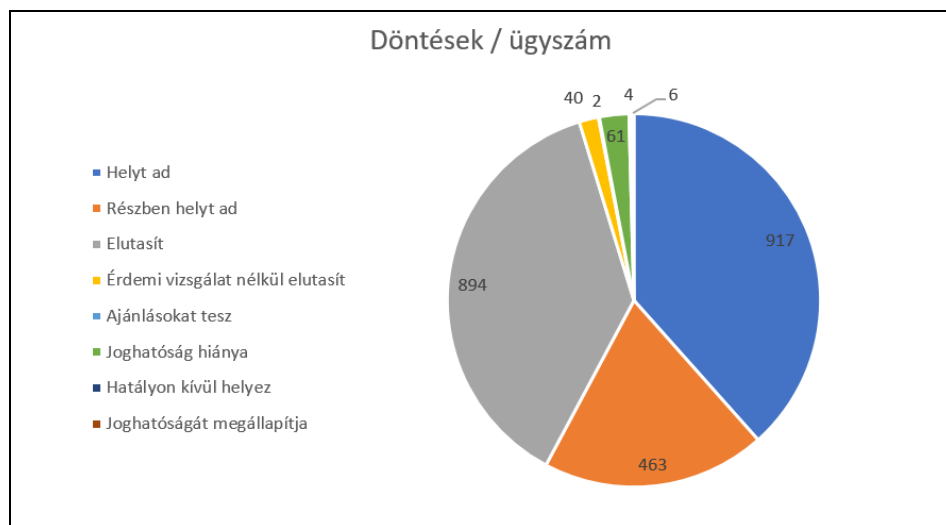
A CAS döntései

A Sportdöntőbíróóság eltérő eredménnyel zárhat egy elé kerülő ügyet, ahogyan azt már a rendes jogorvoslati bíróságoknál megszokhattuk. Döntésében az alábbiakkal élhet:

- helyt ad,
- részben helyt ad,
- elutasít,
- érdemi vizsgálat nélkül elutasít,
- ajánlásokat tesz,
- joghatóság hiányában az eljárást megtagadja,
- hatályon kívül helyez,
- a joghatóságát megállapítja.

7. ábra

CAS döntések ügyszámonként

Források: a szerző saját szerkesztése

Az adatok alapján kijelenthető, hogy érdemi jogorvoslati fórumnak tekinthető a CAS, mivel szinte ugyanakkora számban ad helyt a kereseteknek, mint amilyen számban azokat elutasítja. Ez egy fontos mutató abból a szempontból, hogy ez a CAS, mint választottbíróóság létjogosultságát igazolja, valamint, hogy a felek bizalommal fordulhatnak a Sportdöntőbírószághoz. Ezt a hozzáállást látjuk akkor is, ha azt nézzük, milyen elenyésző számban (40 esetben) utasított el jogorvoslati kérelmet a CAS érdemi vizsgálat nélkül. Véleményem szerint ezzel is a legitimitációját kívánja erősíteni. Ha a jogvitának bármilyen sporttal kapcsolatos aspektusa van, abban a CAS megállapítja saját joghatóságát.

Érdemes megemlíteni továbbá, hogy a versenyengedélyek kiadásával kapcsolatos, igazolási és átigazolási, sportfegyelmi és indulási joggal kapcsolatos ügyekben a CAS eljárása a felek kifejezett alávetési nyilatkozata hiányában kizárt.

A CAS döntéseinek fellebbezése

A CAS ítéletei a svájci bíróságok előtt megtámadhatóak a svájci nemzetközi magánjog szabályai szerint. 93 esetben a svájci szövetségi bíróságához és mindösszesen 2 esetben Vaut kanton³² bíróságához fordultak a felek a CAS ítéletével szemben. A fellebbezéseknek 2 esetben helyt adtak, 4 esetben nem vizsgálták, 3 esetben hatályon kívül helyezték, 80 esetben elutasították, és 6 esetben érdemi vizsgálat nélkül utasították el azokat. Ebből arra lehet következtetni, hogy a CAS döntéseit a fellebbviteli szervek alig változtatják meg. A CAS, mint a sportélet elsőszámú döntőbíróóságának szakmaisága nem kerül megkérdőjelezésre a svájci bíróságok által, még ha az intézményi keretei meg is vannak a fellebbezés lehetőségének. A CAS-nál sportszakmai szempontok alapján választják ki a bírókat, valamint a korábban már taglalt módszerrel a felek választják ki, hagyják jóvá az ügyekben eljáró bírókat, mely tovább erősíti, hogy az ügy a lehető leginkább szakmai módon, a felek közvetett befolyásával kerüljön elbírálásra.

Legtöbbet előforduló felek a CAS eljárásaiban

A nemzetközi sportéletet három nagy szervezet irányítja, melyek külön területekért felelősek. Ezek a szervezetek államoktól független nemzetközi jogi szervezetek. A NOB az olimpiák és a sportágak megrendezéséért és felügyeletéért felel.

A NOB alá tartozik minden nemzeti és nemzetközi sportági szövetség, függetlenül attól, hogy az adott sportág olimpiai sportág-e, vagy sem. A NOB-nak szinte minden államban van nemzeti szervezete is, ez Magyarországon a Magyar Olimpiai Bizottság (MOB).

A WADA a világversenyek és a sport doppingmentességéért felel. Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében a sportolókat rendszeresen ellenőrzik, legyen szó versenyről, felkészülési időszakról, vagy szezonon kívüli időszakról. A hatékonyabb működés érdekében a WADA is rendelkezik nemzeti szintű szervezetekkel – ez Magyarországon a Magyar Antidopping Csoport (HUNADO) – akik nemzeti sportolókat ellenőrzik és tőlük vizelet- és vérmintákat vesznek le.

---

³² Vaut kanton fővárosa Lausanne, ahol a CAS székhelye található.

A harmadik nagy nemzetközi szervezet a CAS, amely a bíraskodási, igazságszolgáltatási feladatokat látja el legmagasabb szinten a sportvilágban. Ezen struktúrából kifolyólag a CAS jogosult tárgyalni és ítékezni a NOB és a WADA által hozott döntések tekintetében is. Mivel ez a két szervezet világszintű és rengeteg szervezeti egységre bontható, ezért a legtöbbet ezek vesznek részt a CAS előtti eljárásokban, mint perben érintett felek. Ha ki kell emelnem egy nemzetközi sportági szövetséget, mely sokszor kerül a CAS bírósága elé, az a szöveg eddigi tapasztalatai alapján egyértelműen a FIFA lesz. A labdarúgással kapcsolatos a legtöbb CAS ügy, ebből fakadóan a labdarúgás legmagasabb szintű szervezete gyakran érintett az eljárásokban.

***

Jelen írás a nemzetközi Sportdöntőbíróság honlapján elérhető ügy-adatbázis alapján készült, az ott fellelhető esetekből, mely a 2020-es évvel bezárólag tartalmaz jogeseteket.

Célom egy reprezentatív eredmény elérése volt, aminek alapja kizárólag a CAS majdnem 2000 ítélete. A kutatásom során nem vizsgáltam a nemzeti választottbíróságok esetjogát (Magyarországon ilyen a Sport Állandó Választottbíróság), sem a fegyelmi ügyekben elsőfokon eljáró sportspecifikus nemzeti fegyelmi bizottságok (pl.: Magyar Labdarúgó Szövetség Fegyelmi Bizottsága) munkáit, amiknek a döntéseivel szembeni fellebbezés eredményeként jutnak el az ügyek a CAS elé.

A statisztikai adatok vizsgálatából különféle következtetéseket sikerült levonni a CAS joggyakorlatával kapcsolatosan:

- a labdarúgás a legtöbbet tárgyalta sportág a CAS gyakorlatában,
- az olimpiák évében több eljárást folytat a CAS,
- a sportágakon belül többségében saját nemzetközi sportági szövetségükkel pereskednek a felek (pl.: a lovas sportolók az esetek 86%-ában a Nemzetközi Lovas Szövetséggel szemben indítottak keresetet a CAS-nál),
- többségében a doppinggal, szerződéses ügyekkel, fegyelmi ügyekkel és az átigazolási ügyekkel kapcsolatos eljárásokról beszélhetünk,
- a labdarúgásnál többségében szerződéses és átigazolási viták vannak, még a kerékpárnál sajnálatos módon szinte kizárólagosan csak doppinggal kapcsolatosak.

Források jegyzéke:

- Szemesi Sándor (2015): *Nemzetközi és európai sportjog*, Campus Kiadó, Debrecen.
- 1962. évi 25. törvényerejű rendelet a külföldi választottbírósági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt Egyezmény kihirdetéséről
- Regulations of the UEFA European Football Championship 2018-20
- <https://www.tas-cas.org/en/jurisprudence/archive.html> (letöltés dátuma: 2020.06.12.)
- <http://jurisprudence.tas-cas.org/Help/Home.aspx> (letöltés dátuma: 2020.06.12.)

- <http://olimpia.hu/sport-allando-valasztottbirosag-> (letöltés dátuma: 2020.06.12.)
- <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=96200025.TVR> (Letöltés ideje: 2020.06.12.)
- <http://www.newyorkconvention.org/countries> (letöltés dátuma: 2020.06.12.)
- <https://www.tas-cas.org/en/mediation/rules.html> (letöltés dátuma: 2020.06.12.)
- https://www.uefa.com/MultimediaFiles/Download/Regulations/uefaorg/Regulations/02/54/36/05/2543605_DOWNLOAD.pdf (letöltés dátuma: 2020.06.12.)

AZ EURÓPAI BIZOTTSÁG IRÁNYELV JAVASLATA A KÖZÖS EURÓPAI MINIMÁLBÉRRE. KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZOK *

*Szabó Sarolta*¹

A minimálbér azt a legalacsonyabb díjazást jelenti, amit a munkáltatók a munkavállalóknak jogszerűen fizethetnek, más megfogalmazásban egy olya árszint, amely alatt a munkavállalók nem értékesíthetik munkaerejüket. A minimálbérnek több funkciója is van, egyrészt a munkavállaló szempontjából kizárhatja a kizsákmányolóan alacsony fizetést valamint kiigazíthatja a béregyenlőtlenségeket - főleg az alacsonyabb jövedelemmel rendelkezők esetében-, másrészt a munkáltatók között részben azonos versenyfeltételeket teremt.²

A minimálbér-szabályozás szinte minden országban és gazdasági rendszerben ismert, azonban még sincs egységes szabályozása, ahogyan a minimálbér előnyeiről és hátrányairól szintén eltérő álláspontok alakultak ki. Különösen igaz ez az Európai Unió belső piacára, ahol a munkaerő szabad mozgásának biztosítása érdekében sarkalatos kérdéseket vet fel. Azok, akik az általános minimálbér bevezetése mellett állnak, ők azzal érvelnek, hogy a minimálbér növeli a munkavállalók életszínvonalát, csökkenti a szegénységet és a társadalomban lévő egyenlőtlenségeket, ugyanakkor pozitív, növelő hatással van a munkavállalási akaratra. Ezzel szemben vannak azok az országok, akik a minimálbér elleni álláspontot képviselnek, mert véleményük szerint gerjeszti a szegénységet és a munkanélküliséget, főleg a szakképzetlen és a tapasztalattal nem rendelkező munkavállalók körében. Ezen túlmenően hátrányos hatással van a vállalkozásokra is, ugyanis a termékeik és szolgáltatásaik árába be kell építeniük a minimálbér emelés árát, így a versenyképességre is romboló hatással lehet. Továbbá ellenérvként fogalmazzák meg, hogy a magas minimálbér csökkentheti a foglalkoztatást, kizárhat egyes csoportokat a munkaerőpiacról.

1. Minimálbér az Európai Unió tagállamaiban

Azonban a véleménykülönbségek ellenére vitathatatlan, hogy a XX. században nagy fejlődésen esett át a jogintézmény és mára a legtöbb fejlett gazdasággal bíró társadalomban valamilyen formában a minimálbér szabályozva van. Egyes tagállamok között azonban nagy eltérések figyelhetők meg a minimálbér-szabályozás tartalmában. Az Európai Unión belül minden tagállamban léteznek minimálbér-rendszerek. Ezek közül 21 olyan tagállam van, ahol nemzeti jogszabály rögzíti a minimálbér szintjét és 6 olyan tagállam, ahol pedig kollektív szerződések határozzák meg a garantált bérminimumot. Tehát ezen utóbbi európai országokban is létezik egyfajta minimálbér, csak más alapon nyugszik a szabályozása.³ Ezek alapján kétféle minimálbér kialakítási megoldást

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.10.

¹ Szabó Sarolta, joghallgató, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

A tanulmány az Igazságügyi Minisztérium jogásképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² [Fears and hopes around future minimum wages | Eurofound \(europa.eu\)](#) (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

³ [Miért rossz ötlet az európai minimálbér? \(azonnali.hu\)](#) (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

különböztethetünk meg. Egyik megoldás a törvényi minimálbér politika, melyben minden munkavállalóra egyetlen összeg vonatkozik. Ezzel a megoldással egy tisztességes életszínvonalat kívánnak elérni, biztosítani. A másik megoldás a kollektív szerződések által határolt minimálbér-politika. Ebben az esetben az összege a felek által kötött kollektív szerződésen nyugszik, amely kiegészülhet továbbá helyi megállapodásokkal. Ebben az esetben azonban a kormány nem csak a szerződés aláíróra terjeszti ki az abban tárgyalásos módon megállapított minimálbér mértékét, hanem egy egész régióra, iparágra vagy szakmai képzettségre.⁴ Az első megoldás esetében nincs megkülönböztetés az egyes ágazatok dolgozói között, míg a második megoldás rugalmasabb, hisz az ágazati sajátosságokat is figyelembe veszik a szabályozás kialakításánál, a minimálbérek összegének megállapításánál. Úgy tűnik, hogy az Európai Bizottság inkább a kollektív bértárgyalások gyakorlatát mozdítaná elő, mert azokban modellekben magasabb minimálbérek figyelhetők meg, kisebb az alacsony bérű munkavállalók aránya, továbbá nincsenek nagy béregyenlőtlenségek.⁵ De az idáig vezető út rögösnek mondható, számos tervezet és előkészítő munka ellenére az igény megfogalmazásán túl nem jutott a koncepció.

2. A minimálbér alakulása

Vizsgáljuk meg tehát, hogy a számok szintjén mit is jelent mindez az Európai Unióban, mekkora különbségek vannak és lehetnek az egyes tagállamok minimálbér összegében!? A következő ábrán a minimálbér 2011-es év és 2021-es év összegét mutatja az egyes tagállamokban.

2021. januárjában 21 tagállam rendelkezett konkrét nemzeti minimálbérrel, míg Dánia, Ausztria, Svédország, Finnország, Olaszország és Ciprus esetében nem volt ilyen szabályozás. Az ábrán is látható, hogy a minimálbérek elég eltérőek az egyes tagállamokban, például míg Bulgáriában 332 euró, addig Luxemburgban 2202 euró volt, mely jelentős különbségekről tanúskodik.

Az ábra alapján az uniós tagállamokat három csoportba tudjuk osztani:

Az első csoportba azok a tagállamok tartoznak, akik minimálbére a havi 700 eurót nem éri el. Ide tartozik Magyarország, Románia, Bulgária, Lettország, Csehország, Horvátország, Lengyelország, Észtország, Litvánia és Szlovákia.

A második csoportba tartoznak azok, akik minimálbére havi 700 és 1500 euró között van. Ilyen ország Portugália, Görögország, Málta, Szlovénia és Spanyolország.

A harmadik csoportban pedig a nemzeti minimálbér már meghaladja a havi 1500 eurót. Ebbe a csoportba tartoznak: Franciaország, Németország, Belgium, Hollandia, Írország és Luxemburg.

Az ábra alapján az is látható, hogy 2011. január és 2021. január között az átlagos éves változási ráta Romániában volt (+11,3%) a legmagasabb, őt követi Litvánia (+10,7%) és Bulgária (+10,4%). A legalacsonyabb ráta pedig Franciaországban (+1,3%), Belgiumban (+1,4%), illetve Máltán, Írországban és Hollandiában (mind +1,7%) volt.⁶

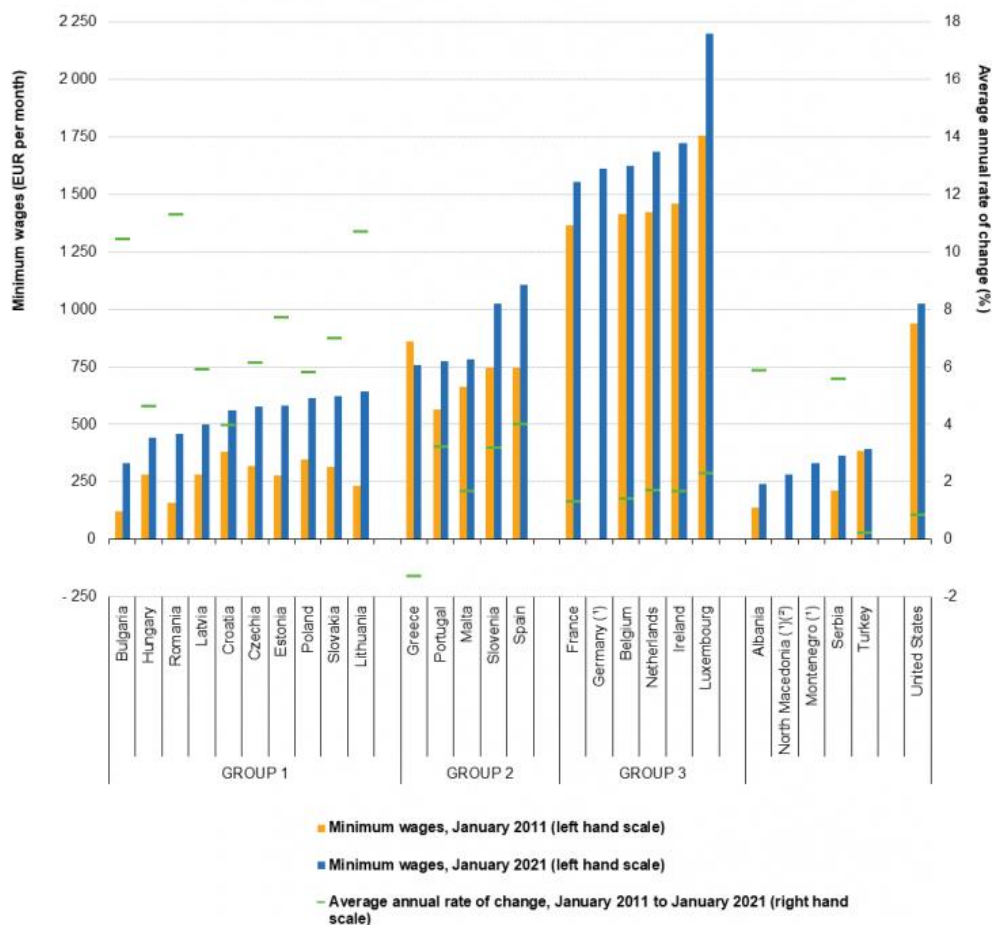
⁴ [Minimálbér stratégiák az Európai Unióban, és az egységes Európai Minimálbér szint bevezetésének esélyei \(munkastanacsok.hu\)](#) (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

⁵ Uo.

⁶ [Minimum wage statistics - Statistics Explained \(europa.eu\)](#) (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

1. ábra

**A minimálbér összege 2011. január és 2021. január hónapokban
(Euró/hónap)**

Note: Denmark, Italy, Cyprus, Austria, Finland and Sweden: no national minimum wage.

(*) January 2011 data and average annual rate of change not available.

(**) July 2018 instead of July 2020.

Source: Eurostat (online data code: earn_mw_cur)

eurostat

Forrás: Eurostat

Azonban vásárlóerő-paritáson mérve kisebb a különbség. A vásárlóerő-paritás egy mutató, amellyel módosítva összehasonlíthatóvá válnak az egyes országok bérekkel kapcsolatos adatai. Tehát figyelembe veszi, hogy noha valamely országban alacsonyabbak a bérek, mint a másokban, ugyanakkor a megélhetéshez szükséges kiadások szintén kevésbé jelentősek.⁷

⁷ [Minimum wage statistics - Statistics Explained \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&code=earn_mw_cur). (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

3. Az európai minimálbér koncepciója

A 2019-ben felállt Európai Bizottság egyik kiemelkedő célja az, hogy 2024-ben létrejöjjön egy egységes európai minimálbér. Ennek érdekében a Bizottság 2020. október 28-án megjelentette a szociális jogok európai pillérének 6. alapelveiben megfogalmazott megfelelő minimálbér gyakorlati biztosítására vonatkozó javaslatát.⁸

Ezen javaslattal az Európai Bizottság célja az, hogy az EU területén egy olyan szintű minimálbért biztosítson, amely a munkavállalók számára tisztességes megélhetést biztosít, továbbá ösztönző hatása van a munkára, ugyanakkor csökkenti a béregyenlőtlenségeket és a szegénységet mindazok körében, akik munkából élnek.

A javaslat benyújtását megelőzte a szociális partnerekkel folytatott kétféle konzultáció, így kikérték az európai szociális partnerek álláspontját is. Az egyeztetés során az Európai Szakszervezeti Szövetség (a továbbiakban: ETUC) javasolta azt, hogy a tagállami minimálberek megállapításának kritériumait egységesen határozzák meg és javaslatot tett a kollektív tárgyalás erősítésére is. Ezzel ellentétben az európai munkáltatói szervezetek ellenezték a minimálbérre vonatkozó bármely egységes szabályozás elfogadását.

Az európai tagállamok gazdasági szempontból mind a mai napig eltérő fejlettségi szinten állnak, nagy bér- és árkülönbségek figyelhetők meg közöttük, ahogyan azt a statisztikák kapcsán már láthattuk. Emiatt a javaslat csupán egy egyszerű arányt határoz meg, amely szerint a minimálbért az átlagbér – pontosabban a mediánbér – 60%-ában kellene meghatározni, így az minden országban arányos lenne a gazdasági fejlettséggel, nem lennének kiugróan alacsony bérek egy-egy tagállamban. A mediánbér az a keresetszint, amely az összes keresőt két egyenlő csoportra osztja: az emberek fele ennél kevesebbet, másik fele pedig többet keres.⁹

A fentiek alapján az irányelv a tagállami minimálberek kérdését a tisztességes munkafeltételek oldaláról közelíti meg, a tagállamokat pedig arra kívánja ösztönözni, hogy saját nemzeti kereteik között megfelelő minimálbért állapítsanak meg.

Az európai minimálberről szóló elképzeléssel kapcsolatban a tagállamok között két álláspont alakult ki. Egyes tagállamok kiállnak az elképzelés mellett, szorgalmazzák annak megvalósítását – ebbe a körbe elsősorban a dél- és kelet-európai tagállamok tartoznak – míg más – főleg észak- és nyugat-európai – tagállamok nem fogadják el ezt a koncepciót.

Az európai minimálbér bevezetésére tett javaslatnak több indoka is volt. Az egyik az, hogy a tagállamok között jelentős a munkaerőáramlás, melynek pozitív hatásai mellett számos negatív hatása is megfigyelhető. Negatív hatásként jelenik meg többek között az, hogy a szegényebb országokban munkaerőhiány alakul ki, továbbá a vis maior eseteiben nehéz a munkaerő pótlása, amely a Covid-19 járvány okozta helyzetben szintén számottevő problémát okoz.

---

⁸ [Európai minimálbérre vonatkozó uniós irányelv-javaslatot terjesztett elő az Európai Bizottság](#) . (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

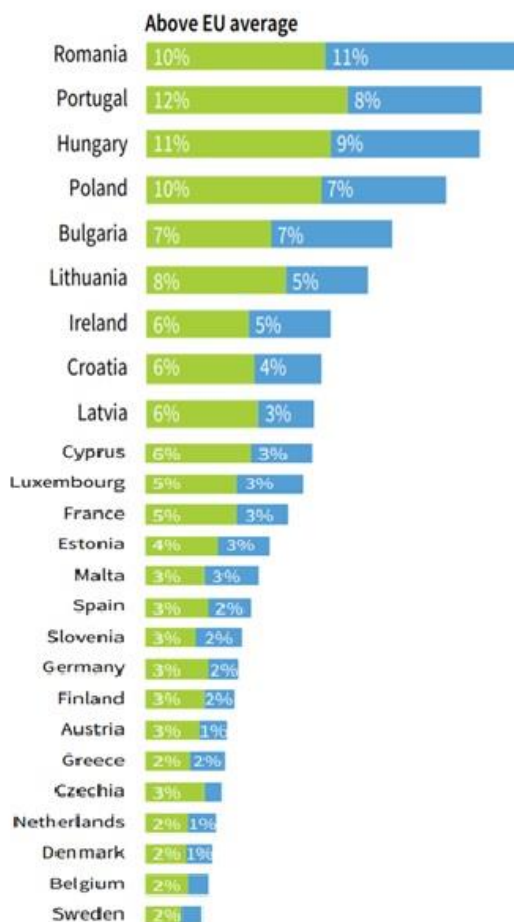
⁹ [A megfelelő minimálberről szóló EU irányelv javaslatáról - Közel 100 szakszervezetet tömörítő szövetség](#) (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

Az Európai Bizottság célja az irányelvvel annak elérése legkésőbb 2024-ig, hogy az Európai Unió területén foglalkoztatott munkavállalók olyan fizetést kaphassanak, amelyből attól függetlenül meg tudnak élni, hogy melyik tagállam állampolgárai.¹⁰

A következő ábra jól szemlélteti, hogy mekkora azok aránya az Európai Unión belül, akik keresete a minimálbér szintjének +/-10%-os sávjában található.

1. ábra

A minimálbért keresők aránya az Európai Unió egyes tagállamaiban, nemek szerinti megoszlásban

Forrás: Eurostat

¹⁰ [Minimálbér stratégiák az Európai Unióban, és az egységes Európai Minimálbér szint bevezetésének esélyei](#) (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

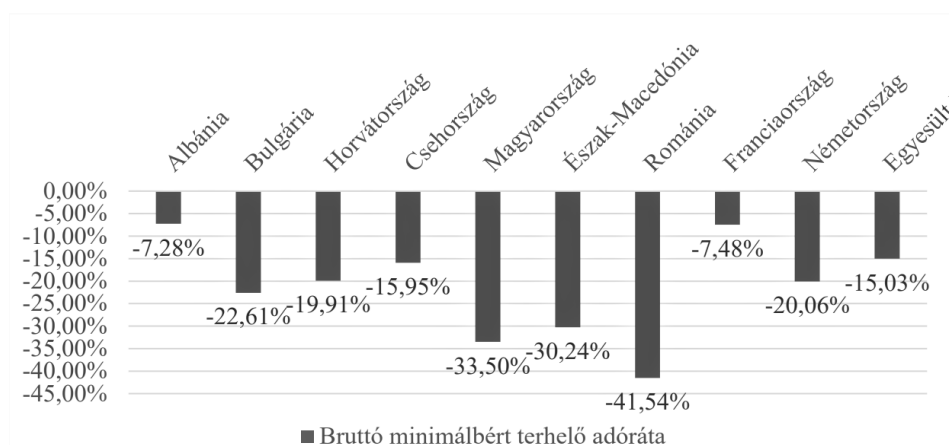
Az ábra alapján Romániában a legmagasabb ez az arány (a nők 11%-a, a férfiak 10%-a él a minimálbérből), a sor végén pedig a nyugat-európai tagállamok állnak.¹¹ További nehézséget okoz, hogy a minimálbért alkalmazó államokban bruttó összegben állapítják meg a minimálbér mértékét, amelyet tagállamonként különböző mértékű adók terhelnek; a munkavállalóknak azonban az adóterhek levonását követően maradó nettó bérükből kell megélniük.¹²

4. A minimálbér-stratégia kritikái

A fent bemutatott ötlettel kapcsolatban több probléma is felvetődik. Egyrészt nem mindegy, hogy a nettó vagy bruttó átlagbért tekintjük kiindulási pontnak, mert ezek aránya tagállamonként eltérő: a jövedelemadóztatás mértéke egyes államokban magasabb, mint másokban. Nincsen egységes megoldás a tagállamok között arra nézve, hogy ezeket az adóterheket milyen arányban fizetik a munkáltatók és a munkavállalók: míg egyes országokban a bruttó bérek átlagban csak 10-20 százalékkal magasabbak a nettónál, máshol ez az érték közel 50 százalék.

2. ábra

A minimálbért terhelők adóráták egyes tagállamokban

Forrás: Eurofound Európai munkakörülmény-felmérések 2015

Az ábra alapján látható, hogy az egyes európai országok között nagyon eltérő a bruttó minimálbért terhelő adórátája. Az elvonás mértéke különösen magas Romániában (41,54%), Észak-Macedóniában (30,24%) és Magyarországon (33,5%).¹³

¹¹ [Minimálbér stratégiák az Európai Unióban, és az egységes Európai Minimálbér szint bevezetésének esélyei](#) (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

¹² https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef20005en.pdf (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

¹³ [Minimálbér stratégiák az Európai Unióban, és az egységes Európai Minimálbér szint bevezetésének esélyei](#) (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

További problémaforrás lehet, hogy több tagállamban az adórendszer nem egykulcsos (lineáris), hanem különböző jövedelemszinteken eltérő adókulcsokat alkalmaznak.

Az ETUC kritizálta a javaslatnak azt a pontját, amely a kollektív tárgyalások előmozdításának érdekében előírja, hogy azon tagállamokban, ahol a kollektív szerződések általi lefedettség mértéke alacsonyabb, mint 70%, akcióttervet kell készíteni. Ez a követelmény 18 tagállamot érint. Az akcióttervet nyilvánosságra kell hozni, melyről értesíteni kell az Európai Bizottságot. Az ETUC ezzel kapcsolatban kifogásolta, hogy a javaslat nem határozza meg annak következményeit, szankcióit, ha ezen akcióttervek létrehozása elmarad, ezáltal kockáztatva a rendelkezés eredményes végrehajtását.

Az irányelvjavaslat továbbá arra kötelezi a tagállamokat, hogy „a tisztességes munka- és életkörülmények, a társadalmi kohézió és a felfelé irányuló konvergencia érdekében” a javaslatban leírt feltételeknek megfelelően biztosítsák a minimálbér megfelelőségét, ugyanakkor az irányelv rendelkezései nem határoznak meg egy olyan, a tisztességes életkörülmények biztosításához szükséges küszöbértéket, amely alá a törvényben előírt minimálbér nem eshet. Ez a küszöbérték azt a célt szolgálná, hogy a törvényben előírt minimálbér ne hagyasson a szegénységi küszöb alatt élő foglalkoztatottakat. Az ETUC javaslata alapján ennek a küszöbértéknek el kellene érnie a mediánbér 60 %-át és az átlagbér 50%-át.

Az irányelvjavaslat alapján a minimálbér megállapítása csak a munkaviszonyban állókat és a munkaszerződéssel foglalkoztatottakat érinti, így nem terjed ki például az ún. önfoglalkoztatókra: az ETUC őket is az irányelv hatálya alá kívánja vonni.

A javaslat emellett lehetővé teszi, hogy az európai tagállamok eltérő minimálbért állapítsanak meg egyes sajátos munkavállalói csoportok esetében, azonban ennek arányosnak kell lennie, nem lehet diszkriminatív, valamint az esetleges eltérések észszerűek és legitim cél által igazoltak kell, hogy legyenek.

Összegezve az elmondottakat, az ETUC rámutatott arra, hogy a javaslat egyelőre még nem teljes, mivel hiányzik belőle néhány olyan elem, amelyek nélkülözhetetlenül fontosak lennének a megvalósításához.¹⁴

***

Félelem, remény és sok spekuláció. Az egységes európai minimálbér bevezetésével kapcsolatban nincs egyetértés, ugyanis sokan eltérően látják, hogy milyen hatásokkal járhat az Európai Unióban és az egyes tagállamokban. Egy szint mindenki számára? Egy mindenre kiterjedő bérbeállítás? A mediánbérek közös százaléka, vagy valami más? Mindenesetre az biztos, hogy a kezdeményezés vegyes érzelmeket váltott ki: van, ahol reményt, van, ahol félelmet. Dánia és Svédország érdekképviselői voltak azok, akik leginkább hangot adtak véleményüknek: ezekben az országokban a szociális partnerek attól tartanak, hogy nyomás alá kerül a kollektív tárgyalási rendszerük és a beavatkozás bármely formáját elutasítják. Ezzel szemben a közép- és kelet-európai tagállamok szakszervezetei összefogtak és levelet írtak az ETUC-nak, melyben támogatásukat fejezték ki az uniós minimálbér iránt.¹⁵

¹⁴ [Az Európai Unióban biztosítandó minimálbérekről](#). (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

¹⁵ [Fears and hopes around future minimum wages | Eurofound](#). (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

A legnagyobb gond az egységes minimálbér kapcsán, hogy maga az elképzelés hiába megfelelő, annak kivitelezése több problémába is ütközik. Ilyen például a tagállami minimálbér-politikák eltérő volta, a minimálbérre alkalmazott adókulcsok különbözősége, az eltérő életszínvonal. Problémaként jelentkezik továbbá az a lehetőség, hogy a várt konvergencia helyett további leszakadás következik be; valamint azzal az eshetőséggel is számolni kell, hogy hiába nő a minimálbér, ha euróban számolva a valuta inflálódik. Így az egységes minimálbérszint javaslatban szereplő formája nem járhat érdeksérelem nélkül.¹⁶

Az egységes európai minimálbér bevezetése nem feltétlenül jelentene megfelelő megoldást, hiszen ha az egységes minimálbér nagy mértékű bérnövekedést idézne elő olyan tagállamokban, amelyek kevésbé fejlettek, akkor azokban a lakosság nagy részét nem lenne célszerű foglalkoztatni a magas minimálbér miatt. Erre vezethető vissza az is, hogy ha például a cégeknek magasabb bért kellene fizetniük a munkavállalóknak, akkor az érintett munkáltatók többsége a munka megnövekedett árára tekintettel egy idő után csökkentené a munkavállalók számát.

Az európai minimálbér fogalma így kissé megtévesztően hat: célszerűbb lenne egy uniós minimálbér-szabályozásról beszélni, hiszen a tervek nem egy adott összegről szólnak, hanem arról, hogy a minimálbérnek milyen arányban kellene igazodnia az átlagbérhez minden egyes tagállamban.¹⁷

2017 novemberében az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság kikiáltotta a szociális jogok európai pillérét, hogy megvalósítsa Európa jólétre, haladásra és konvergenciára vonatkozó ígéretét és mindenki számára valóra váltsa a „szociális Európát”. A pillér 6. alapelve - mely a bérekről szól – a nemzeti gyakorlatnak megfelelően, és a szociális partnerek autonómiájának tiszteletben tartásával a megfelelő minimálberek, valamint az átlátható és kiszámítható bérmegállapítások létrehozását szorgalmazza.¹⁸

Források jegyzéke:

- <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201118/tul-magas-vagy-tul-alacsony-lenne-a-magyar-minimalber-457698> (letöltés dátuma: 2021. május 21.)
- <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20201116/europai-minimalber-mire-szamithat-magyarorszag-457566> (letöltés dátuma: 2021. május 21.)
- http://www.budapestinstitute.eu/uploads/foglpol20_4_3minimalber.pdf
- <https://www.liganet.hu/10722-az-europai-unioban-biztositando-minimalberekrol.html> (letöltés dátuma: 2021. május 21.)
- <https://munkastanacsok.hu/wp-content/uploads/2020/11/Minimalberek-Europaban.pdf> (letöltés dátuma: 2021. május 21.)
- <https://novekedes.hu/elemezsek/mit-jelentene-az-europai-minimalber-lengyelorszag-megvalositja> (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

¹⁶ [Minimálbér stratégiák az Európai Unióban, és az egységes Európai Minimálbér szint bevezetésének esélyei \(munkastanacsok.hu\)fn](#)

¹⁷ [Mit jelentene az európai minimálbér? – Lengyelország megvalósítja \(novekedes.hu\)](#)

¹⁸ [Minimum wage statistics - Statistics Explained \(europa.eu\)](#)

- <https://www.eurofound.europa.eu/data/statutory-minimum-wages>(letöltés dátuma: 2021. május 21.)
- <https://munkastanacsok.hu/a-megfelelo-minimalberrol-szolo-eu-iranyelv-javaslatrol/> (letöltés dátuma: 2021. május 21.)
- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics#General_overview (letöltés dátuma: 2021. május 21.)
- https://azonnali.hu/cikk/20190324_miert-rossz-otlet-az-europai-minimalber-isztin-peter (letöltés dátuma: 2021. május 21.)

A MUNKAJOGI PEREK ÁTALAKULÁSA*

Nádas György–Kiss Gergely Árpád¹

Határozott meggyőződésünk szerint egy ideális jogrendszer akkor tud kielégítően működni, ha annak egyes részterületei közötti koherencia megtartott, valamint, ha a különböző jogágakat szabályozó anyagi és eljárásjogi kódexek a felvetődő problémákra képesek adekvát és gyors választ adni, elkerülve a túlszabályozást.² E körben tehát – az elméleti alapú kutatások eredményein túl – a joggyakorlat visszajelzéseiből³ következtethet a jogalkotó arra nézve, hogy a hatályban lévő jogszabályok működése mennyiben kielégítő, illetve, hogy igényel-e változtatást, és ha igen, akkor milyen természetűt.⁴

1. Bevezető gondolatok

A fenti gondolatmenetet követve értelemszerűen arra a következtetésre juthatunk, hogy ha egy meghatározó volumennel bíró jogszabály hatályon kívül helyezése – és a tárgykörben új jogszabály alkotása – megtörténik, az igen jelentős hatást gyakorol a jogrendszer egészére, hiszen az egyes jogszabályok értelemszerűen nem elszigetelt módon fejtik ki hatásukat.

Jelen tanulmány tárgya – a fentiekből következően – annak vizsgálata, hogy az új munkajogi kódexünk, valamint az új polgári perrendtartásunk milyen mértékű hatást gyakorolt a munkajog normatív hátterére, valamint az igényérvényesítés gyakorlatára. A fenti gondolatok alapján jelen dolgozatban nem az a szándék vezérli a szerzőket, hogy önmagában pusztán a jogszabályváltozások hatásának meglétét megállapítása – hiszen a jogalkotói szándék is az eltérő hatásgyakorlásra⁵ irányul –, sokkal inkább annak

---

* DOI 10.21867/KJK/2021.2.11.

¹ Dr. Nádas György, habilitált egyetemi docens, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Környezetjogi és Munkajogi Tanszék.

Dr. Kiss Gergely Árpád, PhD hallgató, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

A tanulmány megírása az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² E jelenséget hívja Sárközy *minőségi jogalkotásnak*, hangsúlyozva ennek jelentőségét a különböző gazdasági folyamatokban. A szerző e körben az optimális mértéket az óvatos jogalkotás és a szükségszerű *múlta irányuló dereguláció* kettősének ésszerű alkalmazásában látja. E körben ld. bővebben: Sárközy Tamás (2011): A jog szerepe a gazdaságban. *Magyar Tudomány*. 5. sz. 535–540.

³ E körben igen hangsúlyos szerepet kapnak a bíróságok szervezetről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (Bszi.) 29. § (1) bekezdése alapján a bírósági joggyakorlat-elemző csoportok. E testület feladata, hogy a Kúria elnöke által kijelölt vizsgálati tárgyköröket elemezzék, és következtetéseiket összefoglaló vélemények formájában közzé tegyék. Ezen összefoglaló vélemények a Kúria honlapján elérhetők: <https://kuria-birosag.hu/hu/joggyakorlat-elemzo-csoportok-osszefoglalo> (letöltés dátuma: 2021. május 30.)

⁴ E kérdésben a jogalkotást segíti továbbá, hogy az Igazságügyi Minisztérium kötelékein belül számos helyettes államtitkár segíti e folyamat gördülékenységét. E tevékenység részleteiről az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 9/2019. (VIII.1.) IM utasítás rendelkezik.

⁵ Az Mt. esetében az új törvénykönyv megalkotására vonatkozó jogalkotói igény megfogalmazására a Széll Kálmán Terv keretein belül megalkotott Magyar Munka Tervben került sor. E dokumentum görcső alá veszi a foglalkoztatáspolitikát, valamint a munkaerő-piac 2011-es évben aktuális helyzetét,

vizsgálata, hogy az új anyagi és eljárásjogi törvénykönyv mennyiben gyakorolt hatást az egyes, a munkajogi jogviták keretein belül igen gyakran előforduló perekre, különös figyelmet fordítva az igényérvényesítési hajlandóságra, valamint az egyes perek eljárási időtartamaira.

Jelen gondolatok mellett mindenképpen szükségesnek tartjuk felhívni a figyelmet arra, hogy bár valamennyi peres eljárás meghatározó jelentőséggel bír a felek számára jogvitájuk eldöntésének mikéntje szempontjából, ugyanakkor a munkaügyi perek kapcsán e jelentőség a felek közötti hierarchikus viszonyra tekintettel hangsúlyosabban van jelen. Erre figyelemmel a munkajogi igényérvényesítés során a jogalkotási folyamatoknál még a szokásosnál is nagyobb körültekintéssel szükséges eljárni annak érdekében, hogy az alá-fölé rendeltségi viszonyok ellenére a peres eljárásokban az anyagi és az eljárási jogszabályok mindennemű lehetőséget megadjanak a „gyengébb fél” számára is.⁶

2. Az új Mt.⁷

A jelenleg hatályos szabályozás alapvetően írta át az egyes jogintézményekhez kapcsolódó, illetve az azok megsértéséből eredő igényeket. Az már korábban is jól látható volt, hogy a munkajogi konfliktusok körében igen magas a látencia. A munkavállalók igényérvényesítési, illetve érdekérvényesítési hajlandósága és képessége az anyagi jogi jogszabályok változását követően az alább ismertetett statisztikai adatokkal is alátámasztható módon, jelentős mértékben csökkent.

Ennek a háttérben ma már kijelenthetjük, hogy egyértelműen a munkajogi szabályok megváltozása áll. Ezek közül az alapvető változások közül két elemet mindenképpen szükséges kiemelnünk. Az egyik, amely a korábbi Mt. hatálya alatt indult munkaügyi peres eljárások döntő többségét képezte, nevezetesen a felmondás

---

megfogalmazza az elérendő célokat, valamint az e célok eléréséhez szükséges intézkedéseket. (A Magyar Munka Terv elérhető: https://2010-2014.kormany.hu/download/e/a/7/40000/Magyar_Munka_Terv.pdf) (letöltés dátuma: 2021. május 30.)

Az új Pp. esetében a polgári perjogi kodifikációról szóló 1267/2013. (V.17.) Korm. határozat preambulumában a régi Pp. *átfogó korszerűsítésére irányuló munkáltairól* rendelkezik. Ezen eszme az új Pp. általános indokolásában is megjelenik: „A Koncepció az új polgári perrendtartásról szóló törvényjavaslat (...) főbb szabályozási céljaiként határozta meg a perhatékonyság rendszerszintű megvalósítását, a perelterelést, a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárási szabályok kiépítését, az osztott perszerkezet bevezetését, a perkonzentrációt biztosító eljárási szabályok megteremtését, a törvényszéken induló perekben a professzionális pivitel garanciájaként a kötelező jogi képviselő előírását, a csoportper hazai szabályainak megalkotását és az ésszerű elektronizáció szerepének erősítését.” (Az új Pp. általános indokolása, I. Az új szabályozás szükségszerűsége) (Az indokolás elérhető: <https://www.parlament.hu/irom40/11900/11900.pdf>) (letöltés dátuma: 2021. május 30.)

⁶ E körülmény jelentőségét erősíti az is, hogy az új munkajogi kódexet kétségtelenül a rugalmasabbá válás és a megállapodás-központúság jellemzi. Ebből értelemszerűen az is következik, hogy a munkavállalók védelme igen komoly veszélybe kerülhet, hiszen míg az alapvető elgondolása az új Mt-nek, hogy a rugalmasság révén eljuthassunk a nagyarányú munkahely-teremtéshez, addig kontraproduktív eredmények születhetnek a jelenlegi munkaviszonyokkal kapcsolatban, ha a szabályozás nem elég alapos, vagy elvét bizonyos alapvetéseket. E körben ld. bővebben: Gyulavári, Tamás – Kártyás, Gábor (2015): *Effects of the New Hungarian Labour Code: The Most Flexible Labour Market in the World?*, Friedrich Ebert Stiftung Budapest Office (www.fesbp.hu), 233–245. (A tanulmány szövege elérhető: http://real.mtak.hu/81493/1/166_711_1_PB_u.pdf) (letöltés dátuma: 2021. május 30.)

⁷ 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről (Mt.)

jogellenességének megállapítása és az ehhez fűződő jogkövetkezmények iránti eljárások. A korábbi anyagi jogi szabályok kielégítették azt az igényt, hogy amennyiben a munkáltató nem a jogszabályokban meghatározottak szerint szüntette meg a munkaviszonyt, úgy olyan szankcióval kelljen számolni, amely már önmagában a kilátásba helyezéssel is alkalmas eszköz arra, hogy a munkáltatót a jogellenes magatartás tanúsításától visszatartsa.

A munkajogi anyagi jogszabályok alkalmazása és értelmezése, ebből következően perbeli jogok meghatározása szintén jelentős mértékben megváltozott azzal, hogy a jogalkotó kifejezetten háttérjogszabályként jelöli meg a munkajogviszonyok kapcsán a polgári törvénykönyvet, illetőleg annak meghatározott rendelkezéseit. Az Mt. 31. §-a tételesen meghatározza azokat a tényállásokat, amelyeket a Ptk.-ból a munkaviszony kapcsán alkalmazni kell. Hozzá kell tenni ugyanakkor, hogy a Ptk. egyes rendelkezései kifejezett rendelkezés nélkül is érvényesülnek a munkaviszony tekintetében csakúgy, mint a jogrendszer egészében.⁸

A jelenlegi szabályozás ezt az igényt egyáltalán nem elégíti ki, ebből következően a munkavállalók jelentős része nem vállalja annak a kockázatát, hogy igényét peres eljárás keretein belül érvényesítse. A jelenlegi anyagi rendelkezések figyelembevételével elképzelhető olyan helyzet, hogy a munkáltatónak még akkor is megéri a munkavállaló munkaviszonyát megszüntetni, ha tisztában van azzal, hogy jognyilatkozata nem felel meg a jogszabályi rendelkezéseknek, erre tekintettel vállalja a per kockázatát, amelynek a végén legfeljebb – teljes pervesztesség esetén is – 12 havi távolléti díjnak megfelelő összeget kell fizetni. Abban az esetben, ha a munkavállalónak sikerül elhelyezkedni, netán magasabb bérért, mint a korábbi munkáltatójánál elért, kára nem keletkezik, így legfeljebb az Mt. 82. § (4) bekezdésében rögzítetteket követelheti.⁹

Ugyancsak a peres eljárások számának visszaeséséhez vezetett az is, hogy a követelhető összeg jogcíme is megváltozott, elmaradt munkabér helyett kizárólag elmaradt jövedelem címén járó kártérítést kérhet a sérelmet szenvedett munkavállaló. E körben nagyon élesen vetődik fel az a dogmatikai probléma, amelyet az Mt. 29. § (5) bekezdése rögzít.¹⁰ Ugyanis azzal kell szembesülnünk, hogy dogmatikai szempontból a jogellenes felmondás semmis, a jogalkotó kizárja a semmiség jogkövetkezményeinek alkalmazását. A jogcím megváltozása azzal a következménnyel jár, hogy a munkavállaló a munkaviszony jogellenes megszüntetését követően, amennyiben nem tudott, illetve nem tud elhelyezkedni, már nem lesz biztosított, hiszen a bíróság által megítélhető kompenzáció már nem elmaradt munkabérként, hanem ahogy fentebb írtuk, kártérítésként állapítható meg. Ezt a vélekedést látszik alátámasztani az Mt. 171. § (2) bekezdése is.¹¹ Ezzel összefüggésben a Kúria 3/2014. (III. 31.) KMK véleménye többek között rámutat arra, hogy megfelelően alkalmazni kell az Mt.-nek a munkáltató kártérítési felelősségére vonatkozó XIII. fejezetét.

⁸ Petrovics Zoltán (2019): A polgári jog egyes rendelkezéseinek alkalmazása a munkaviszonyban, különös tekintettel a kötbérre. *Munkajog*, 4. sz. 15–22.

⁹ Mt. 82. § (4) bekezdés szerint a munkavállaló az (1)-(2) bekezdésben foglaltak helyett követelheti a munkáltatói felmondás esetén irányadó felmondási időre járó távolléti díjnak megfelelő összeget.

¹⁰ Mt. 29. § (5) bekezdés szerint a munkaviszony megszüntetésére irányuló jognyilatkozat érvénytelensége esetén – a munkáltató saját jognyilatkozatának sikeres megtámadását kivéve – a 82-84. §-ban foglalt rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni.

¹¹ Mt. 172. § (2) bekezdés szerint a kártérítés alapjául szolgáló jövedelem meghatározásánál a jövedelmet - a jogosultat a társadalombiztosítási szabályok szerint terhelő – járulékkal csökkentett összegben kell figyelembe venni.

Ugyancsak az eljárásokat érintő, de az anyagi jogszabályban meghatározott követelmény az, hogy a peres eljárást – a korábbi szabályokkal egyezően – a jogellenesnek ítélt jognyilatkozat közlésétől számított 30 napon belül elő kell terjeszteni. A korábbi munka törvénykönyve ezt a perindítási határidőt azért tartotta szükségesnek az általános elévüléshez képest ilyen mértékben lerövidíteni, mert a jogellenesség jogkövetkezménye elsősorban eredeti munkakörben történő továbbfoglalkoztatás (visszahelyezés) volt, illetőleg a perindítással egy függő helyzet jött létre, amelynek fenntartása jogbizonytalanságot eredményezett. Ma már azonban ezt a rövid perindítási határidőt ilyen elvek mentén indokolni nem lehet, hiszen kizárólag anyagi igényekről dönt a kereset kapcsán a törvényszék, illetve – ahogy arra fentebb utaltunk – továbbfoglalkoztatásra, pontosabban ilyen irányú kereset előterjesztésére csak nagyon szűk körben nyílik lehetőség. Azzal azonban, hogy ilyen esetben a munkáltató sem kérheti a továbbfoglalkoztatás mellőzését, így az átalány-kártérítés lehetősége kizárt maradt továbbra is.

A másik jelentős munkaügyi pertípus a kártérítési perek köre. A kártérítés anyagi jogi szabályait szintén újradefiniálta a jogalkotó, gondolunk itt elsősorban a munkáltatói kárfelelősség szabályaira, amelyek vonatkozásában az anyagi jogi értelemben vett bizonyítási teher, a kimentés lehetőségét biztosító tényállások tartalma és értelmezése is átalakult. Mindez számos ponton bizonytalanná teszi a per kimenetelét a felek számára.

A polgári jogias szemlélet ennél a jogintézménynél is nagyon sajátos módon jelenik meg a munkavállaló kártérítési felelőssége kapcsán, ahol is a munkavállaló felelősségének alapja a felróhatóság, de a kártérítés mértékét kifejezetten vétkességi alapokra helyezi a jogalkotó.¹²

Ezek a módosítások jelentős mértékben meghatározzák a perindítási hajlandóságot és az alább idézett statisztikai adatok ezt vissza is igazolják. Ezen objektív körülmények mellett a jogszabály változásának vannak szubjektív utóhatásai is. Ebbe a körbe kell sorolnunk az ítélezési gyakorlat elbizonytalanodását, az új jogintézményekkel kapcsolatosan azt is megállapíthatjuk, hogy még kiforrott jogalkalmazói, ítélezési gyakorlat nem minden esetben alakult ki. Az egyes perek kimenetele különböző bíróságok és bírói tanácsok előtt különböző lehet. Ebben az is közrejátszhat, hogy a Kúria szervezetében az önálló munkaügyi kollégium nem került kialakításra, emellett a munkaügyi bíróságok helyzete is folyamatosan instabillá vált, olyannyira, hogy mára az önálló munkaügyi bíráskodás meg is szűnt.¹³ Ennek a bizonytalanságnak a kockázatát a peres felek viselik, melyet a költségek viselésének már említett változásai olyan fokú kockázattá minősítenek sok esetben, hogy a felek a pert megelőző egyeztetéseken nagyobb fokban egyeznek meg vagy megegyezés hiányában is eltekintenek a keresetindítástól.

¹² Nadas György (2017): A munkáltató kártérítési felelősségének jogalapja, jellemzői, a felelősség alóli mentesülés esetei. In: Bukor József – Drahota-Szabó Erzsébet – Simon Szabolcs – Tóth Sándor János (szerk.): *A Selye János Egyetem 2017-es „Érték, minőség és versenyképesség – 21. század kihívásai” Nemzetközi Tudományos Konferenciájának tanulmánykötete: Humántudományi szekciók*. Komárno: Selye János Egyetem, 349.

¹³ Lásd erről még: Rab Henriett (2016): A közszolgálati különbíráskodás HR-szemponútú vizsgálata. *Közjogi Szemle*. 3. sz. 8–12., Jakab Nóra – Prugberger Tamás – Tóth Hilda (2020): A magyar munka- és a közszolgálati jogi szabályozás alakulása a rendszerváltás után. *Polgári Szemle*. 1–3. sz. 287–313., Prugberger Tamás – Rácz Zoltán (2017): A munka és a közszolgálati jogi érdekérvényesítés alakulása 2010 után. *Polgári Szemle*. 4-6. sz. 184–201.

3. Az új Pp.¹⁴ – peradatok

Folytatva a korábbi gondolatmenetet, a következőkben érdemesnek tartjuk azt megvizsgálni, hogy az új Mt. hatálybalépése mennyiben érintette a perindítási hajlandóságot. E körben az Országos Bírósági Hivatal (OBH) által közzétett nyilvános adatokat¹⁵ vettük alapul:

1. táblázat

Év	Érkezett ügyek száma	Befejezett ügyek száma	Folyamatban maradt ügyek száma
2015	14273	14670	7060
2016	13477	14307	6230
2017	12667	12894	6003
2018	6170	9118	3005
2019	4615	5483	2187
2020.03.31-ig	1129	3316	*

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

A fentiekből világosan kitűnik, hogy az évek előrehaladtával a munkaügyi perek számában jelentős csökkenés mutatkozik. E körben a legszignifikánsabb esetszámcsökkenés a 2018-as évben mutatható ki, ahol nem kevesebbre, mint a felére estek a munkajog körében indított peres jogviták. Mindamellet, hogy önmagában e csökkenő tendencia vitán felül áll, elengedhetetlennek tartjuk felhívni a figyelmet arra a tényre, hogy a csökkenés erőteljesebbé válásának ideje megegyezik az új Pp. hatálybalépésének évével. E körben talán nem túlzás azt kijelenteni, hogy az új eljárásjogi kódex – noha kellő felkészülési idő biztosításával annak tartalma már megismerhetővé vált – egyfajta fagyasztó hatást gyakorolhatott, elsősorban a jogi képviselőkre, a perindításokat illetően.¹⁶

Álláspontunk szerint az ügyek száma mellett egy igen fontos indikátora lehet a perindítási hajlandóságnak az is, ha szemügyre vesszük és értékeljük azt, hogy az egyes munkaügyi pereket a bíróságok milyen gyorsasággal bírálták el:¹⁷

¹⁴ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.)

¹⁵ <https://birosag.hu/statistikai-evkonyvek> (letöltés dátuma: 2021. május 16.)

¹⁶ E körben az egyik legjelentősebb változás az új Pp.-ben a keresetlevelek „jogi sorsának” átalakítása volt (e körben vö.: 1952. évi III. törvény (rég. Pp.) 95. § és 130. §, valamint az új Pp. 176. § szakaszait). E körben szükséges még utalni a Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának megállapításaira is, miszerint a vizsgált 1689 ügyből azok 2/3 része – egészen pontosan 1146 ügy – végződött a keresetlevél visszautasításával. E körben a vizsgálat nem terjedt ki külön a munkaügyi perekben született keresetlevelekkel kapcsolatos bírósági végzések tartalmára, ugyanakkor e körben a szükséges és keresett arányszám megfeleltethető az új Pp. alapján induló perekben belüli munkaügyi perek mutatószámával. (A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye, 2019.EI.II.J.GY.P.2.) (https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitasanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemeny.pdf) (letöltés dátuma: 2021. május 16.)

¹⁷ A perek gyors és hatékony elbírálásával kapcsolatos általános társadalmi igényt a jogalkotó az új Pp.-ben már az alapelvek között is lefektette, ld. e körben a *perkoncentráció elvét* (Pp. 3. §), illetőleg a *felek eljárás támogatási kötelezettségét* [Pp. 4. § (1)]. E körben ld. még: Király Lilla (2019): A perelőkészítéshez és a bizonyításhoz kapcsolódó új magyar polgári perrendtartás szabályozása a

2. táblázat

Év	Ügyek száma összesen	0-3 hónap	3-6 hónap	6-12 hónap	1-2 év	2-3 év	3-5 év	5 év felett
2015	14670	5470	3450	2973	1791	569	337	80
2016	14307	4873	4140	3013	1545	457	236	43
2017	12894	4731	3648	2680	1288	338	150	59
2018	9118	2411	2508	2269	1361	369	153	47
2019	5483	1679	1326	1175	806	322	142	33
2020.03.31-ig	3316	1230	750	602	438	198	112	31

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

A fenti adatokból világosan kivehető, hogy a bíróságok a beérkezett ügyek jelentős részét 1 éven belül el tudták bírálni első fokon. Ezen arányszámok a vizsgált évek tekintetében a következőképpen alakultak:

3. táblázat

Év	1 éven belüli befejezett ügyek száma	1 éven túl befejezett ügyek száma	1 éven belüli befejezett ügyek aránya	1 éven túl befejezett ügyek aránya
2015	11893	2777	81,07%	18,93%
2016	12026	2281	84,05%	15,95%
2017	11059	1835	85,76%	14,24%
2018	7188	1930	78,83%	21,17%
2019	4180	1303	76,23%	23,77%
2020.03.31-ig	2585	731	77,95%	22,05%

Forrás: a szerzők saját szerkesztése

A fenti kimutatások alapján egyértelműen megállapítható, hogy a 2018-as évben megfigyelhető, hogy annak ellenére, hogy a 2017-es évhez képest 3776-tal kevesebb munkaügyi per volt a közigazgatási és munkaügyi bíróságok előtt, a jogviták elbírálásával kapcsolatos hatékonyság és gyorsaság 6,93%-os arányszámú, további elhúzódással járt. E körülmény azért is tekinthető ellentmondásnak, mivel az új Pp.-vel kapcsolatos – már részben érintett – jogalkotási koncepció hangsúlyozottan az eljárások minél gyorsabban és hatékonyabban történő befejezését célozza.¹⁸

kontinentális és az angolszász jogrendszerek tükrében. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás. 2. sz.* 129–135.

¹⁸ E jogalkotói álláspontot hivatottak erősíteni az új Pp. általános indokolásában megjelenő, a *perhatékonyság rendszerszintű biztosítására* irányuló igény, valamint a kódex perkonzentrációval kapcsolatos alapvető rendelkezéseihez fűzött részletes indokolásban kifejtett *elvárások*. (Ld. bővebben: Magyarország Kormányának T/11900. számú törvényjavaslata a polgári perrendtartásról – általános indokolása II. pontjának 1. alpontját és III. pontjának 1. alpontját, valamint a 3. §-hoz fűzött részletes indokolást.) (elérhető: <https://www.parlament.hu/irom40/11900/11900.pdf>) (letöltés dátuma: 2021. május 16.)

***

Mielőtt konkrét következtetéseinkre rátérnénk, e ponton is elengedhetetlennek tartjuk hangsúlyozni azt, hogy korántsem az jelen tanulmány célja, hogy a helyes jogalkotás - helyes jogalkalmazás – valamelyest utópisztikusnak tekinthető – objektív kritériumait meghatározzuk és e követelményrendszer szerinti eljárás helyességét hangsúlyozzuk. Álláspontunk szerint önmagában egy törvénykönyv megalkotása, valamint az ahhoz kapcsolódó, részben megújult eljárási környezet adaptációja egy igen nagy erőfeszítést igénylő, összetett feladat, ugyanakkor az így előálló eredmények értékelésének elmaradása pont azt az organikus fejlődésre való lehetőséget tagadja meg a jogalkotástól,¹⁹ amelyekkel a kialakult helyzetre mintegy reagálva, felül tudja bírálni korábbi jogszabályait.

Jelen dolgozat vizsgálati fókuszára ráillesztve a korábbi megállapításokat, tagadhatatlan, hogy korábbi megállapításunk a vizsgáltak fényében is megállja helyét, miszerint a két tárgyalt törvénykönyv hatálybalépése drasztikusnak mondható hatást gyakorolt a munkajogi igényérvényesítés gyakorlatát illetően.

Érzékelhetővé vált, hogy az új anyagi jogi kódex a felek megállapodásának dominanciáját²⁰ kívánja a jövőben előtérbe hozni, szélesítve ezzel a szerződő felek szabadságát. A kérdés e körben továbbra is az, hogy képes-e a jelenlegi jogszabályi környezet a munkahely-teremtés céljának szem előtt tartásával akként rugalmasabbá tenni a hazai foglalkoztatást, hogy a munkajog létét indokoló szociális védelmi funkciók devalválódásától a rendszert megóvjá.²¹

E kérdést megválaszolni az eltelt idő rövidségére tekintettel lehetetlen, ugyanakkor a már vázolt peradatokból arra lehet gondolni, hogy a munkaügyi jogviták számát érdemben²² az új eljárásjogi szabályok hatálybalépése apasztotta el,²³ amely arra engedi

¹⁹ E kérdésben a hazai jogtudomány is számos irodalommal büszkélkedhet, e körben ld. még: Sebők Miklós – Molnár Csaba (2020): *A jogalkotás minősége: Elméleti alapok és mérési lehetőségek*. In: Sebők Miklós – Gajduschek György – Molnár Csaba (szerk.): *A magyar jogalkotás minősége – Elmélet, mérés, eredmények*. Budapest: Gondolat Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – MTA Kiválósági Kutatóhely. 19–58., továbbá Bottyán Béla (2015): Egyes kérdések a minőségi jogalkotás elvéről. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*. 1. sz. 38–54.

²⁰ Kiss György szavait idézve: „(...) nevelő hatású a szabályozás, mert feldobja a labdát: döntenek a felek. (...)” – Interjú a X. Magyar Munkajogi Konferencián Berke Gyulával, Kiss Györggyel és Pál Lajossal (az interjú teljes szövege elérhető: <https://jogaszvilag.hu/szakma/megallapodasra-nevel-az-uj-mt/>) (letöltés dátuma: 2021. május 30.)

²¹ Egyetértünk Pál gondolataival, miszerint a modern problémákra nem lehet „elavult” válaszokat adni, ugyanakkor fontos megjegyeznünk, hogy ahhoz, hogy a felvetődő, XXI. századi problémákra kielégítő megoldásokkal tudjunk szolgálni, akár egészen a XIX. században megfogalmazott alapvetésekig szükséges visszanyúlni abból a célból, hogy az ott megfogalmazott értékeket, elvi megállapításokat a kor követelményeinek megfelelően átültethessük, megőrizve ezzel az elvet, és „felújítva” ezzel a megjelenést. Pál Lajos (2007): *Gondolatok a munkajogi szabályozás jövőjéről. Munkaügyi Szemle*. 9. sz. 9–11.

²² A korábban írtak figyelembevételével.

²³ Fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy jelen vizsgálat tárgyát ugyan a 2015 előtti időszak nem képezi – amelyet az új Mt. hatálybalépésének idejével kapcsolatos indokok támasztanak alá –, ugyanakkor megjegyzendő, hogy már 2013-tól a munkaügyi perek számában csökkenő tendencia volt érzékelhető. Kun (2016): i.m. 409.

következtetni a szerzőket, hogy az új Pp. hatálybalépésének köszönhetően nem érvényesítik igényeiket a munkaviszony alanyai peres úton.²⁴

Összességében tehát elmondható, hogy a jogszabályváltozások frissességére tekintettel messzire mutató, átfogó következtetések levonása nem lenne bölcs dolog, ugyanakkor elengedhetetlen felhívni a figyelmet arra, hogy a bíróság előtti igényérvényesítések számának szignifikáns csökkenése semmiképpen sem értékelhető pozitív fejleménynek, ugyanis nem utal semmilyen bizonyíték arra, hogy a szerződő felek közötti jogviták száma csökkent volna, ekképpen pedig arra a következtetésre juthatunk, hogy a visszaélések és jogsértések látenciája erősödött, azonban ez egy külön kutatás tárgyát képező kérdéskör.

Források jegyzéke

- 1267/2013. (V.17.) Korm. határozat a polgári perjogi kodifikációról
- 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról
- 2011. évi CLXI. törvény a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról
- 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről (Mt.)
- 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.)
- 9/2019. (VIII.1.) IM utasítás az Igazságügyi Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról
- A keresetlevél visszautasításának vizsgálata tárgykörében felállított joggyakorlat-elemző csoport összefoglaló véleménye, 2019.EI.II.J.GY.P.2. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_keresetlevel_visszautasitanak_vizsgalata_osszefoglalo_velemenypdf (letöltés dátuma: 2021. május 16.)
- Bottyán Béla (2015): Egyes kérdések a minőségi jogalkotás elvéről. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*. 1. sz.
- Gyulavári, Tamás – Kártyás, Gábor (2015): *Effects of the New Hungarian Labour Code: The Most Flexible Labour Market in the World?*, Friedrich Ebert Stiftung Budapest Office ([www.fesbp.hu](http://real.mtak.hu/81493/1/166_711_1_PB_u.pdf)) (A tanulmány szövege elérhető: http://real.mtak.hu/81493/1/166_711_1_PB_u.pdf) (letöltés dátuma: 2021. május 30.)
- https://2010-2014.kormany.hu/download/e/a7/40000/Magyar_Munka_Terv.pdf (letöltés dátuma: 2021. május 30.)
- <https://birosag.hu/statistikai-evkonyvek> (letöltés dátuma: 2021. május 16.)
- <https://kuria-birosag.hu/hu/joggyakorlat-elemzo-csoportok-osszefoglalo> (Letöltés dátuma: 2021. május 30.)
- <https://www.parlament.hu/irom40/11900/11900.pdf> (letöltés dátuma: 2021. május 30.)
- Interjú a X. Magyar Munkajogi Konferencián Berke Gyulával, Kiss Györggyel és Pál Lajossal (az interjú teljes szövege elérhető:

²⁴ E körben érdemes figyelmet fordítani arra az ellentmondásra is, miszerint a bírósági ügyteher csökkenése nem eredményezte érdemben a peres eljárások időtartamainak számottevő rövidülését – ahogy az a korábbiakban bemutatott táblázatokban szereplő arányszámokból megállapítható –, amely szintén kihatással lehet a perlési kedv csökkenésére.

<https://jogaszvilag.hu/szakma/megallapodasra-nevel-az-uj-mt/>)

(letöltés

dátuma: 2021. május 30.)

- Jakab Nóra – Prugberger Tamás – Tóth Hilda (2020): A magyar munka- és a közszolgálati jogi szabályozás alakulása a rendszerváltás után. *Polgári Szemle*. 1–3. sz.
- Király Lilla (2019): A perelőkészítéshez és a bizonyításhoz kapcsolódó új magyar polgári perrendtartás szabályozása a kontinentális és az angolszász jogrendszerek tükrében. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*. 2. sz.
- Kúria 3/2014. (III. 31.) KMK véleménye
- Magyarország Kormányának T/11900. számú törvényjavaslata a polgári perrendtartásról. <https://www.parlament.hu/irom40/11900/11900.pdf> (letöltés dátuma: 2021. május 16.)
- Nádas György (2017): A munkáltató kártérítési felelősségének jogalapja, jellemzői, a felelősség alóli mentesülés esetei. In: Bukor József – Drahota-Szabó Erzsébet – Simon Szabolcs – Tóth Sándor János (szerk.): *A Selye János Egyetem 2017-es „Érték, minőség és versenyképesség – 21. század kihívásai” Nemzetközi Tudományos Konferenciájának tanulmánykötete: Humántudományi szekciók*. Komárno: Selye János Egyetem.
- Pál Lajos (2007): Gondolatok a munkajogi szabályozás jövőjéről. *Munkaügyi Szemle*. 9. sz. 9-11.)
- Petrovics Zoltán (2019): A polgári jog egyes rendelkezéseinek alkalmazása a munkaviszonyban, különös tekintettel a kötbérre. *Munkajog*. 4. sz.
- Prugberger Tamás – Rácz Zoltán (2017): A munka és a közszolgálati jogi érdekérvényesítés alakulása 2010 után. *Polgári Szemle*. 4-6. sz.
- Rab Henriett (2016): A közszolgálati különbíráskodás HR-szempon্তু vizsgálata. *Közjogi Szemle*. 3. sz.
- Sárközy Tamás (2011): A jog szerepe a gazdaságban. *Magyar Tudomány*. 5. sz.
- Sebők Miklós – Molnár Csaba (2020): *A jogalkotás minősége: Elméleti alapok és mérési lehetőségek*. In: Sebők Miklós – Gajduscheck György – Molnár Csaba (szerk.): *A magyar jogalkotás minősége – Elmélet, mérés, eredmények*. Budapest: Gondolat Kiadó – Társadalomtudományi Kutatóközpont – MTA Kiválósági Kutatóhely.

HIBRID VITARENDEZÉS – GONDOLATOK A MAGYAR KOLLEKTÍV IGÉNYÉRVÉNYESÍTÉS LEHETSÉGES PARADIGMAVÁLTÁSÁHOZ EGY SAJÁTOS NEMZETKÖZI MINTÁN KERESZTÜL*

Sipos Marcell¹

Az elmúlt években a magyar jogérvényesítési eszközök szabályrendszerében végbemenő változások ösztönzéseként kívánok egy olyan, lehetséges, kollektív munkajogi igényérvényesítési lehetőséget bemutatni, amelynek létjogosultsága nem a földtől elrugaszkodott gondolataim papírra vetésében manifesztálódik, hanem konkrét náció által alkalmazott megoldás, elemző módszerrel történő bemutatásában ölt testet. Ezen ország a fekete kontinens talán legfejlettebb és jelenleg talán a legdemokratikusabb normarendszerrel rendelkező állama, Dél-Afrika.

Választásom azért esett a kontinens déli szegmensén elfekvő, ezen nemzetre, mert a története – így jogtörténete – során két európai nagyhatalom is jelentős befolyással rendelkezett a terület felett. Ezek közül Hollandia, mint az első demokratikusabb berendezkedéssel megalakult állam, illetve a Nagy-Britannia gyarmati státuszának ráhatásai² érdekes kutatási platformot teremtettek a rugalmasság és gyorsaság attribútumaival fémjelzett alternatív vitarendezés (továbbiakban: AVR), mint napjaink egyre népszerűbb konfliktuskezelési mechanizmusa iránti kutatásomhoz.

Az új, hazai civilisztikai perjog 2018. évi hatálybalépésével az addig jól megszokott jogalkalmazói gyakorlat gyökeres fordulatot vett. A polgári perrendtartás életbelépésének első hónapjai során a norma olyan kihívások elé állította a jogi képviselőket, amelyekhez nem voltak hozzászokva, így a bírósági ügyiratszám a korábbi évekhez képest a töredékére csökkent³. Ezen deficit természetesen ugyanezt a hatást eredményezte a kollektív igényérvényesítés területén, amely során a magyar ítélkezési gyakorlat amúgy is igen gyér statisztikával rendelkezik az ügyek bírósági érkezésével kapcsolatban.

A magánjogi eljárási szabályok elmúlt hónapokban történt konszolidációja ellenére – az 1952. évi polgári eljárásjogi kódexhez képest – továbbra is bonyolult részletszabályok mellett lehet jogvitát kezdeményezni. A szövevényes szabályozás mellett, az eljárásjogi illeték, illetve egyéb költségek sem kedveznek az ügyiratszám növekedésének. A költséges, rugalmatlan eljárások ellensúlyozása érdekében és a vizsgált nemzet AVR mechanizmusának hazai perjogi hasonlósága miatt mindenképp

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.12.

¹ Sipos Marcell, PhD hallgató, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, siposmarcell@mailbox.unideb.hu

A tanulmány megírása az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² Davenport, T.R.H. – Saunders, Christopher (2000): *South Africa, A Modern History*, Macmillan Press Ltd.

³ A 2017. évben a régi polgári perrendtartás hatálya alatt összesen 12.667 db munkaügyi peres ügy érkezett éves szinten a bíróságokra, míg ez a szám 2018. évben, az új polgári perjogi kódex hatálybalépését követően kevesebb, mint felére, 6.170-re csökkent (forrás: <https://birosag.hu/ugyforgalmi-adatok>)

jogalkotói megfontolásra érdemesnek tartom, a következőkben részletezendő dél-afrikai minta egyes elemeit.

A vizsgált nemzetről elmondható, hogy rögzös úton jutott el a ma képviselt státuszáig. Ez a sokszínű, sokszor a megfélemlítésen, szegregáción alapuló társadalmi, politikai múlt óriási hatást gyakorolt a kutatás szempontjából megfigyelés alá vont alternatív vitarendezési módszerek elterjedésében és különböző megoldásaik alkalmazásában.

Mindenekelőtt leszögezendő, hogy Dél-Afrikában az emberek a munkajogi konfliktusok feloldása érdekében előszeretettel nyúlnak a vitarendezés ezen nem tipikus formáihoz. Ennek köszönhetően a tipikus alternatív eszközökön – mint az egyeztetés, közvetítés, döntőbíró – kívül jelen vannak és hasonló szintű népszerűségnek örvendenek az ezen instrumentumok összekapcsolásával létrehozott úgynevezett hibrid AVR módzatok.⁴

Mint közismert Dél-Afrika múltján hatalmas, fekete foltként éktelenkedik az apartheid rendszer. Azonban ezen emberiesség elleni bűncselekmények láncolataképpen, annak bukását követően egy rekonstrukciós folyamat indult az állami politikai és jogszabályi normavilág demokratikussá tétele érdekében. Ezen restauráció eredményeképpen került az innováció középpontjába az AVR.⁵

Egy másik elmélet szerint a nem tipikus vitarendezési fórumok térnyerése a polgároknak az állami rendszerrel szembeni bizalmatlanságához köthető. Ezen bizonytalanság pedig épp az említett apartheid rendszer által generált antiliberális megoldásokkal – például a szakszervezetek „üldözésével” – állítható párhuzamba.⁶ Az 1994-es alkotmányozást követően a demokratikus eszmék addig soha nem látott térnyerésnek indultak.

Az alternatív vitarendezési fórumok bevezetésének jogalkotói indoka Dél-Afrikában sem volt más, mint az eddig vizsgált többi országban. Ezen okok pedig a peres eljárások nagy költségigényében, elhúzódásában manifesztálódtak.⁷ A demokrácia expanziójával azonban nem csak az AVR területével bővült ki az igazságszolgáltatási platform, hanem újra előtérbe kerültek az egyes informális, törzsi bírósági eljárások, mint az igényérvényesítés határmezsgyéjén túli területek,⁸ amely álláspontom szerint már a jogbiztonság alkotmányos követelményének sérelmével fenyegethet.

Az említett szélsőségek után nem meglepő, hogy az AVR a klasszikus változatain túli hibrid, az egyes vitarendezési módszerek és eszközök kombinálásával is jelen van, leginkább a munkajogi igényérvényesítés terület. Ám ezen jelenlét nem teljesen visszhangmentes, ugyanis az egyik legnagyobb kritika ezen metódusokkal

⁴ Jordaan, Barney (2011): Hybrid ADR processes in South Africa, *ADR Bulletin*: Vol. 12: No. 5, Article 2.

⁵ Rapatsa, Mashele (2018): The Commission for Conciliation, Mediation and Arbitration (CCMA) and Alternative Dispute Resolution (ADR) in labour relations in South Africa: an appraisal of efficacy and challenges, *Juridical Tribune*, Volume 8, Special Issue, October, 204-206.

⁶ Kruger, Johan – Tshoose, Clarence Itumeleng (2013): The Impact of Labour Relations on Minority Trade Unions: A South African Perspective, *PER*, Volume 16 No 4, 285-288 (ISSN 1727-3781).

⁷ McEwen, Craig A. (1998): Managing Corporate Disputing: Overcoming Barriers to the Effective Use of Mediation for Reducing the Cost and Time of Litigation, *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, Vol. 14. No. 1., 1-27.

⁸ Rautenbach, Christa (2014): *Traditional Courts as Alternative Dispute Resolution (ADR) – Mechanisms in South Africa*, In: Verlag, Dr Kovac.: *The Status Quo of Mediation in Europe and Overseas: Options for Countries in Transition*, Hamburg, 288-329.

szemben, hogy eltorzítják a természetes igazságszolgáltatási rendszert, ami álláspontom szerint a – törzsi bíraskodásnál már említett – jogbiztonság követelményének sérelmével járhat.⁹

Az egyes alternatív vitarendezési eszközök dél-afrikai térnyerését mutatja az előbbieken felvázolt kodifikációs folyamat eredményeképpen megalkotott Munkaügyi Kapcsolatokról szóló törvény. A hivatkozott jogszabály az AVR fórumaként egy önálló, minden egyéb, állami szervtől független intézményt hozott létre a jogviták szervezett keretek között történő lebonyolítása végett.¹⁰ A norma 133. szakaszában rögzíti, hogy az Egyeztető, Közvetítői és Választottbírói Bizottság előtt indult jogviták kettős, osztott szerkezetű eljárási szabályok között folynak. A vitarendezés első szakasza az egyeztetés, ha ez sikertelen, akkor megnyílik a lehetőség az eljárás második szakaszának az igénybevétele előtt.¹¹

Az igényérvényesítés ezen, következő állomása során két út vezet a felmerült kérdés megoldásához. Abban az esetben, ha Munkaügyi Kapcsolatokról szóló törvény előírja a kötelező választottbírói eljárást, illetve, ha a jogvitában részes felek bárki indítványozza akkor a második szakasz választottbírói procedúrát von maga után. Ezen kívül a vitás felek dönthetnek úgy, hogy a peres eljárást választják, így rábízák magukat a Munkaügyi Bíróságok jogértelmezésére és ítéltetésére.¹²

***

A felvázolt hibrid AVR eljárás az osztott mechanizmus lévén párhuzamba állítható a hazai civilisztikai perjog 2018. évi újításával. Ezen eljárás jogalkotói indoka is hasonló a polgár perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (továbbiakban: Pp.) szerinti költséghatékonyság, perkoncentráció elvével. A fenti, úgy nevezett *Con-Arb* (*Conciliation-Arbitration*) eljárások bevezetésével a cél pontosan az volt, hogy a lassabb, költségesebb állami igazságszolgáltatási rendszert egy rugalmasabb, gyorsabb, a felek igényeihez szabott, független intézményi rendszerrel rendelkező procedúrával váltsák fel.¹³

További analógiaként vonható le az osztott szerkezet gyakorlati megvalósulása. Az első szakaszként fémjelzett egyeztetés alatt már megkezdődik a jogvita tényeinek a feltárása, a felek – gyakran a mediátorral történő négy szemközti – meghallgatása, azaz az alapok, eljárási keretek meghatározása.¹⁴ A Pp. által bevezetett perfelvételi eljárás, illetve perfelvételi tárgyalással elérni kívánt cél is hasonlóképpen ragadható meg. Ugyanis a perfelvételt lezáró végzés meghozatalát követően csak nagyon szűk körben ad lehetőséget a jogszabály új tények, bizonyítékok, bizonyítási indítványok előterjesztésére.¹⁵ Így a jogvita keretei az érdemi tárgyalások során csupán minimális mértékben változhatnak, ami egyértelműen elősegíti az eljárás gyors lefolytatását.

⁹ Jordaan, Barney (2011): i.m., Vol. 12: No. 5., Article 2., 105.

¹⁰ Act 66 of 1995, Labour Relations Act, Chapter VII., Part A, 112.

¹¹ Act 66 of 1995, Labour Relations Act, Chapter VII., Part C, 133

¹² Act 66 of 1995, Labour Relations Act, Chapter VII., Part C, 133

¹³ Animashaun, Oyesola – Odeku, Kola O. – Nevondwe, Lufuno (2014): Impact and Issues of Alternative Dispute Resolution in South Africa with Emphasis on Workplace Dispute, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol 5. No 16., 679.

¹⁴ Jordaan, Barney (2011): i.m., Vol. 12: No. 5, Article 2., 105.

¹⁵ A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény

Álláspontom szerint egy hasonló, kötelező egyeztetést tartalmazó, mediációs előkészítő eljárás hazai bevezetése megfontolandó. Ugyanis ezen preparációs szakasszal nagyban csökkenthető lehet a bíróságokra nehezedő teher. Adott esetben elősegítheti a jogvita kereteinek szélesebb meghatározását, ezáltal a perfelvételi eljárási szak lerövidülhet, ami további költséghatékonysági, gyorsasági szempontból nem figyelmen kívül hagyható érvként jöhet szóba.

Források jegyzéke:

- Animashaun, Oyesola – Odeku, Kola O. – Nevondwe, Lufuno (2014): Impact and Issues of Alternative Dispute Resolution in South Africa with Emphasis on Workplace Dispute, *Mediterranean Journal of Social Sciences*, Vol 5. No 16., 679.
- Davenport, T.R.H. – Saunders, Christopher (2000): *South Africa, A Modern History*, Macmillan Press Ltd.
- Jordaan, Barney (2011): Hybrid ADR processes in South Africa, *ADR Bulletin*: Vol. 12: No. 5, Article 2.
- Jordaan, Barney (2011): i.m. Vol. 12: No. 5., Article 2., 105.
- Kruger, Johan – Tshoose, Clarence Itumeleng (2013): The Impact of Labour Relations on Minority Trade Unions: A South African Perspective, *PER*, Volume 16 No 4, 285-288 (ISSN 1727-3781).
- McEwen, Craig A. (1998): Managing Corporate Disputing: Overcoming Barriers to the Effective Use of Mediation for Reducing the Cost and Time of Litigation, *Ohio State Journal on Dispute Resolution*, Vol. 14. No. 1., 1-27.
- Rapatsa, Mashele (2018): The Commission for Conciliation, Mediation and Arbitration (CCMA) and Alternative Dispute Resolution (ADR) in labour relations in South Africa: an appraisal of efficacy and challenges, *Juridical Tribune*, Volume 8, Special Issue, October, 204-206.
- Rautenbach, Christa (2014): *Traditional Courts as Alternative Dispute Resolution (ADR) – Mechanisms in South Africa*, In: Verlag, Dr Kovac.: *The Status Quo of Mediation in Europe and Overseas: Options for Countries in Transition*, Hamburg.
- A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
- Act 66 of 1995, Labour Relations Act

HATÉKONY ÉS TÉNYLEGES? MUNKAJOGI IRÁNYELVEK VIZSGÁLATA A KÚRIA JOGGYAKORLATÁBAN, FIGYELEMMEL A MUNKAVÁLLALÓI JOGÉRVÉNYESÍTÉSRE*

Takács Dóra¹

A munkaviszonyok speciális jellegére tekintettel a felek alá-fölérendeltségi viszonya a munkavállaló oldalán gyengébb pozíciót eredményez. Ezen aszimmetria kiegyenlítéséhez okvetlenül szükség van bizonyos védelmi garanciákra, így többek között kulcsszerepe van a munkavállalói jogérvényesítés hatékonyságának. Kutatásunkban ezért arra kerestük a választ, hogy a vizsgált uniós irányelvek, illetve a joggyakorlatot is magában foglaló, tágabb értelemben vett uniós jogi korpusz miként jelenik meg a hazai kúriai döntésekben, illetve ezen hivatkozások mennyiben segítik elő a munkavállalók hatékony jogérvényesítését.

1. Problémafelvetés, módszertani megközelítés

Jelen munka egy kiterjedt, nagyobb lélegzetvételű munkajogi kutatás kivonata,² amely elsődleges célja a munkavállalói jogérvényesítés hatékonyságának vizsgálata volt a magyar szabályozás és joggyakorlat fényében. A kutatási projektől várt eredmény a szabályozás és a gyakorlat közötti esetleges ellentmondások, illetve ezen keresztül a munkavállalók jogérvényesítését általában érintő anomáliák feltárása volt a magyar ítélkezési gyakorlatban fellelhető uniós munkajogi irányelvi hivatkozásokon keresztül.

A kutatás több szempontból is szigorú határok közé szorult, amit nem csupán a szükségszerű terjedelmi korlátok, hanem kutatómódszertani sajátosságok is indokoltak. Egyrészt időben szükségesnek tartottuk lehatárolni a kutatómunkát, amit célszerűen a jelenleg hatályos Mt.³ időbeli hatálya alapján 2012-vel jelöltünk ki. Az uniós munkajogi normák közül igyekeztünk valamennyi olyan irányelvet kiválogatni, amelyek konkrét hivatkozásokat indukálhatnak a magyar ítélkezési gyakorlatban. Megjegyzendő, hogy az egyes ügyek komplexitására tekintettel válogatásunkat főként a kúriai ítéletekre alapoztuk. Összesen kilencven ítéletet dolgoztunk fel, ami álláspontunk szerint mindenképpen reprezentatív analízist tesz lehetővé. A feldolgozás szempontrendszer a következő volt:

- Érdemi-e az adott hivatkozás?
- Mi az adott hivatkozás funkciója az ítélkezési gyakorlatban?
- Az adott hivatkozás konkrét, a felhívott irányelv tartalmára vonatkozó kérdést, esetleg a magyar munkajogi szabályozást direkt módon érint-e?
- Mi a levonható következtetés a vizsgált hivatkozások alapján?

---

* DOI 10.21867/KjK/2021.2.13.

¹ Dr. Takács Dóra, PhD hallgató, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

A tanulmány megírása az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² A kutatás eredményei hosszabb terjedelemben a Pro Futuro című folyóiratban jelennek majd meg.

³ 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről (Mt.)

A következőkben négy csoportra osztva összegezzük a feldolgozott esettömeggel kapcsolatos kutatási tapasztalatokat. Foglalkoztunk a munkafeltételek szabályozásával, külön kategóriát képeztek a 2003/88/EK és a 2001/23/EK, és végül az egyenlő bánásmód követelményét szabályozó irányelvekkel kapcsolatos kúriai ítéletek.

2. A munkavédelmi keretirányelv (89/391/EK irányelv)⁴

A vizsgált időszakban három döntésben jelent meg az irányelv, mindhárom esetben érdemi volt a hivatkozás. A funkciót tekintve két esetben a megfelelő implementáció alátámasztásaként,⁵ egy esetben pedig a hatályos magyar szabályozás tartalmának hangsúlyozása, az ítéleti mondanivaló megerősítése céljából⁶ hívta fel az irányelvet a Kúria. Mindhárom döntésben kétségkívül a hivatkozott szabályozás jelentőségének, az Mvt.⁷ jogalkalmazási tekintélyének megerősítése is cél volt. A feltárt eredmények nagy fokú diverzitást mutattak, hiszen bár kisszámú ítélettel tudunk dolgozni, érdemi tartalmi átfedést nem találtunk. A munkavállalói képviselő munkajogi védelme, általában a munkahelyi egészség- és biztonságvédelem, illetőleg a munkavédelem alanyi köre munkáltatói oldalon alkották a döntések tartalmi magját, így levonható a következtetés, miszerint a Kúria az irányelv néhány kulcskérdése körében látta szükségesnek a hivatkozást, amelyek közül a munkavállalói képviselői védelemre vonatkozó szabályozás tűnik a legfontosabbnak, olyannak, amellyel kapcsolatosan esetleges szabályozási deficit merülhet fel az Mt.-ben és az Mvt.-ben.

3. A munkaerő-kölcsönzésről szóló 2008/104/EK irányelv⁸

Az atipikus munkaviszonyok körében a munkaerő-kölcsönzésről szóló irányelvet vizsgáltuk, ezzel kapcsolatosan három ítéletet találtunk. E három idézéssel egy esetben⁹ nem érdemi hivatkozással, két esetben¹⁰ pedig érdemi hivatkozással találkoztunk. A hivatkozások funkciójából kiindulva mindkét érdemi hivatkozás az implementáció, illetve a szabályozás tartalma felől közelített. Mindkét ítéletben a munkaerő-kölcsönzés fogalmi alapjainak, illetőleg annak a posting szabályozáshoz való viszonyának tisztázása volt a cél. Bár az Mt.-beli szabályozás általános jelleggel rendezi e speciális jogviszonyt, annak határon átnyúló jellegére nézve fontos, hogy az irányelv néhány szabálya explicite megjelenik a kúriai joggyakorlatban.

---

⁴ A Tanács 89/391/EGK irányelve – intézkedések a munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítására

⁵ EBH 2016.07.M.15., M.70053.2020.113.

⁶ Mfv.X.10.202/2019.

⁷ 1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről (Mvt.)

⁸ Az Európai Parlament és a Tanács 2008/104/EK irányelve (2008. november 19.) a munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzésről.

⁹ Mf.30033.2020.12.

¹⁰ Mfv.III.10.003/2017/5., Mfv.I.10.410/2011/4.

4. A 96/71/EK irányelv (posting irányelv)¹¹

A posting irányelvvel kapcsolatban a tárgy, a személyi hatály, a kiküldési tevékenység ideiglenességének konkretizálása, valamint a jelzett szabályok munkaszerződéstől eltérő foglalkoztatás körében érvényes szabályokkal való kollíziója állt az ítéleti idézettség középpontjában. Természetes, hogy a posting irányelv részletszabályai nem kerülnek elemzésre a magyar bírói gyakorlatban, mivel e normák voltaképpen az Mt.-ben megtalálhatók ugyan, de nem feltétlenül a munkavállalók munkaszerződéstől eltérő foglalkoztatása körében kerülnek felhívásra. Ugyanakkor nagyon is praktikus kérdés a munkavállalók keresetjogi joga (locus standija), itt elsősorban az Mt. területi és személyi hatályát kell idéznünk, amely normák azonban nem tipikusak a magyar ítélkezési gyakorlatban. E törvényhelyeket együtt értelmezve úgy véljük, hogy előremutató és a jövőre nézve is perspektivikus a posting irányelv relatíve nagyszámú ítéletben történő érdemi hivatkozása.

5. A transzfer irányelv (2001/23/EK irányelv)¹²

A feldolgozott ítéletek körében összesen huszonkét alkalommal történt közvetlen hivatkozás az irányelvre, ezek között tizenhármat érdemi és négy nem érdemi¹³ hivatkozást detektáltunk. E körben is az alapfogalmak, illetve az irányelvi szabályok hatálya áll a vizsgálat középpontjában, ezért e tekintetben szintén kifejezetten hasznosnak tűnik az irányelvre való rendszeres hivatkozás. Kiemelendő az is, hogy a Kúria ítéleteiben számos alkalommal találtunk az irányelv mellett uniós bírósági¹⁴ esetjogi hivatkozást is, ráadásul az idézések az esetek döntő többségében érdemiek voltak. Összességében elmondható, hogy logikailag a transzfer fogalmi elemei és tárgyi hatálya jelenik meg a legmarkánsabban az ítélkezésben, figyelemmel mind a speciális irányelvi elvárásokra, mind pedig az uniós esetjogban – de egyébként a hazai ítélkezésben is¹⁵ – kikristályosodott szempontrendszerre.

6. A munkaidő szabályozásáról szóló 2003/88/EK irányelv¹⁶

A vizsgált ítéletek között tizenhárom hivatkozást találtunk az irányelvre, amelyből mindössze egy nem volt érdemi.¹⁷ Hasonlóan a transzfer irányelvhez, a munkaidő kapcsán is jellemzően alapfogalmak kerültek szóba a hivatkozások szövegkörnyezetében, de ebben az esetben színesebb volt a kép a tartalmat nézve. Nyolc esetben „*implementációs hivatkozás*” formájában, hét esetben pedig a releváns törvényi

¹¹ Az Európai Parlament És a Tanács 96/71/EK irányelve (1996. december 16.) a munkavállalók szolgáltatások nyújtása keretében történő kiküldetéséről (posting irányelv)

¹² A Tanács 2001/23/EK irányelve (2001. március 12.) a munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzletek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről.

¹³ Mfv.II.10.084/2018/4., Mf.31.314/2020/7., Mfv.II.10.155/2014/10., Mf.680394.2015/24.

¹⁴ Értsd: az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) esetjoga.

¹⁵ Lásd elsősorban az MK 154. számú munkaügyi kollégiumi állásfoglalást és az azt követő bírói gyakorlatot (pl. Mfv.I.10.753/2007.)

¹⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 2003/88/EK irányelve. (2003. november 4.) a munkaidő-szervezés egyes szempontjairól.

¹⁷ Mfv.II.10.139/2013/9.

szabályok értelmezése kapcsán utalt az irányelvre a Kúria.¹⁸ Mindemellett több EUB ítélet is feltűnt, akár visszatérően is,¹⁹ de az egyes tartalmi kérdéseket illetően nagyobb jelentőséget tulajdonított a Kúria az Mt.-nek és a korábbi magyar bírói gyakorlatnak, az összességében nagyobb fokú Mt.-beli normavilágosság pedig minden bizonnyal megkönnyíti a jogalkalmazást és a munkavállalói jogérvényesítést.

7. Az egyenlő foglalkoztatás irányelvi szabályai – 2006/54/EK²⁰ és 2000/78/EK²¹ irányelv

A vizsgált időszakban negyven ügy került a bíróságok, és végső jogorvoslati fórumként a Kúria elé. Három ítélet kivételével²² valamennyi tartalmazott hivatkozást az irányelvekre, közülük is a 2000/78/EK irányelvre történő hivatkozások voltak túlnyomó többségben. Ugyanakkor szélesebb körű uniós joganyaggal találkoztunk, tekintettel arra, hogy a felek, és maga a Kúria is visszatérő jelleggel támaszkodott az EUB interpretációjára. Az uniós bírósági döntések hivatkozása a megállapítások alátámasztása mellett az irányelvek közvetlen hatályának, illetve alkalmazhatóságának kérdését illetően is felmerült.²³ A hivatkozások tartalma kapcsán azt láttuk, hogy az ügyek hatvan százalékában, huszonnégy döntésben szerepelt konkrét rendelkezésre utaló, érdemi hivatkozás, a fennmaradó tizenhat ítéletben azonban ez csupán formálisan merült fel. Ahol viszont érdemi irányelvi hivatkozásokkal találkoztunk, úgy találtuk, hogy azok funkciója valamennyi esetben alapvetően a hatékonyabb jogérvényesítést szolgálta.

***

A feltárt ügyek – noha a szabályozási területük kapcsán heterogenitást mutatnak – közősek abban, hogy döntő többségben konkrét rendelkezésekre alapított, érdemi uniós hivatkozást tartalmaznak, nem csupán a vizsgált irányelvekre nézve, hanem holisztikus jelleggel, az *acquis communautaire* teljes körére. A hivatkozások kiterjedt gyakorisága és érdemi mivolta több aspektusból is üdvözlendő.

A szabályozási oldalról közelítve a hivatkozások kapcsán, noha gyakran felmerült az irányelvek hatályának, illetve alkalmazhatóságának kérdése, de amennyiben utóbbira pozitív volt a válasz, ott többnyire a hazai szabályozási háttérhez fűződő citálásokkal találkoztunk. Ezáltal a hivatkozások nem csupán a magyar joganyag előírásainak

¹⁸ Mfv.II.10.177/2018/4.

¹⁹ Pl. C-397/01. és C-403/01. sz. *Pfeiffer és társai egyesített ügyekben* 2004. október 5-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2004:584), C-429/09. sz. *Fuß ügyben* 2010. november 25-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2010:717).

²⁰ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/54/EK irányelve (2006. július 5.) a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról.

²¹ A Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról.

²² Mfv.10051/2020/3., Mfv.10707/2017/7., Mfv.10094/2014/7.

²³ Lásd pl. C-26/62. sz. *van Gend en Loos ügyben* 1963. február 5-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:1963:1), C-6/64. sz. *Costa v. ENEL ügyben* 1964. július 15-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:1964:66), C-41/74. sz. *Van Duyn-ügyben* 1974. december 4-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:1974:133), C-6/90. és C-9/90. sz. *Francovich és társai egyesített ügyekben* 1991. november 19-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:1991:428).

megerősítéseként funkcionáltak, hanem azon felül, pontosabban azt kiegészítve az interpretációs anomáliák tisztázásaként is. Az elméleti oldal mellett az EUB releváns döntéseinek hivatkozása is kiemelt szerepet játszott. E körben nem mehetünk el szó nélkül a magyar bírói gyakorlat naprakészsége mellett, amely, reméljük, hogy a jövőben is konstans marad, hasonló kíváncsi fogalmazható meg az EUB jogfejlesztő szemléletével szemben.

Összegzőképpen azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a vizsgált munkajogi tárgyú irányelvek, illetve tágabb értelemben valamennyi közösségi jogi aktus és döntés megjelenése alapvetően elősegítette a munkavállalói jogok érvényesülését, noha ennek ellenpólusaként a hivatkozások egyúttal a szabályozási, valamint jogalkalmazási anomáliákra is rámutattak. Mindazonáltal ezek kiküszöbölése végeredményben éppen az eredeti célt, vagyis a munkavállalói jogérvényesítés hatékonyságának növelését segítheti elő, azaz, ha nem is minden esetben „*hatékony és tényleges*” a jogvédelem, mindenképpen előre mutatónak tartjuk a Kúria utóbbi években kikristályosodott jogértelmezését.

Források jegyzéke:

- 1993. évi XCIII. törvény a munkavédelemről (Mvt.)
- 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről (Mt.)
- A Tanács 2000/78/EK irányelve (2000. november 27.) a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról.
- A Tanács 2001/23/EK irányelve (2001. március 12.) a munkavállalók jogainak a vállalkozások, üzemek vagy ezek részeinek átruházása esetén történő védelmére vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről (transzfer irányelv)
- A Tanács 89/391/EGK irányelve – intézkedések a munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítására
- Az Európai Parlament és a Tanács 2003/88/EK irányelve (2003. november 4.) a munkaidő-szervezés egyes szempontjairól.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2006/54/EK irányelve (2006. július 5.) a férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról.
- Az Európai Parlament és a Tanács 2008/104/EK irányelve (2008. november 19.) a munkaerő-kölcsönzés keretében történő munkavégzésről.
- Az Európai Parlament és a Tanács 96/71/EK irányelve (1996. december 16.) a munkavállalók szolgáltatások nyújtása keretében történő kiküldetéséről (posting irányelv)
- C-26/62. sz. *van Gend en Loos ügyben* 1963. február 5-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:1963:1)
- C-397/01. és C-403/01. sz. *Pfeiffer és társai egyesített ügyekben* 2004. október 5-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2004:584)
- C-41/74. sz. *Van Duyn-ügyben* 1974. december 4-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:1974:133)

- C-429/09. sz. *Fuß ügyben* 2010. november 25-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:2010:717)
- C-6/64. sz. *Costa v. ENEL ügyben* 1964. július 15-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:1964:66)
- C-6/90. és C-9/90. sz. *Francovich és társai egyesített ügyekben* 1991. november 19-én hozott ítélet (ECLI:EU:C:1991:428)
- EBH 2016.07.M.15.
- M.70053.2020.113.
- Mf.30033.2020.12.
- Mf.31.314/2020/7.
- Mf.680394.2015/24.
- Mfv.10051/2020/3.
- Mfv.10094/2014/7.
- Mfv.10707/2017/7.
- Mfv.I.10.410/2011/4.
- Mfv.I.10.753/2007.
- Mfv.II.10.084/2018/4.
- Mfv.II.10.139/2013/9.
- Mfv.II.10.155/2014/10.
- Mfv.II.10.177/2018/4.
- Mfv.III.10.003/2017/5.
- Mfv.X.10.202/2019.
- MK 154. számú munkaügyi kollégiumi állásfoglalás

BÉRGARANCIA ALAP – MEGFELELŐ VÉDELEM A MUNKAVÁLLALÓK SZÁMÁRA?*

Varga Dóra¹

A Bérgarancia Alapról szóló 1994. évi LXVI. törvény, illetve az általa szabályozott garanciarendszer vizsgálata napjainkban különösen aktuális, hisz a lassan két éve tomboló koronavírus-járvány okozta válság nyomaival összefüggésben egyre több munkáltató vált és válik fizetéseképtelenné Magyarországon. Az eljárás alá vont munkáltatók pedig sok esetben nem képesek munkavállalóik irányába bérfizetési kötelezettségüket teljesíteni, így az államnak kell a munkavállalók szociális biztonságának védelmét szavatolnia. Jelen tanulmányban a fizetéseképtelen munkáltatók által teljesítendő munkabérek fedezetéül szolgáló Bérgarancia Alap alkalmazhatóságát vizsgáljuk a munkavállalók igényérvényesítésének szemszögéből.

1. Bevezető gondolatok: a probléma felvetése

A szabadversenyen alapuló piacgazdaság megjelenésével párhuzamosan megszorodtak azon egyéni vagy társasvállalkozások, amelyek az egymással történő rivalizálás során a túlélésért kénytelenek küzdeni. E versengés eredményeképpen gyakori jelenség a gazdálkodó szervezetek fizetéseképtelensége, amelynek legnagyobb áldozatai a munkavállalók, hiszen a munkáltatónak olykor az ezen eljárás során fennálló bérkövetelések kielégítésére sem volt elegendő forrása. Bár a munkavállalók követeléseinek biztosítása (legalábbis annak egyes részei) már a XX. század elején is megjelentek, a rendszerváltást követően a korábban kialakított állami garanciák a csődeljárásról és felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (továbbiakban: Cstv.) hatálybalépésével megszűntek, így szükségessé vált egy olyan intézményrendszer létrehozása, ami biztosítja a fent említett bérkövetelések kielégítését. Ennek eredményeként született meg a Bérgarancia Alapról szóló 1994. évi LXVI. törvény (továbbiakban: Bgtv., Bérgarancia törvény), amivel a jogalkotó célja elsősorban a fizetéseképtelen adós tartozásaiért való (korlátozott)² helytállás biztosítása volt.³ A szabályozást a hatálybalépése óta több kritika is érte⁴, a joganyag elfogadásával azonban egyrészt hazánk az inszolvenca irányelv implementálásának kötelezettségét teljesítette⁵,

---

* DOI 10.21867/KJK/2021.2.14.

¹ Dr. Varga Dóra, PhD hallgató, Debreceni Egyetem, Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

A tanulmány megírása az Igazságügyi Minisztérium jogászképzés színvonalának emelését célzó programjai keretében valósult meg.

² Csöke Andrea (2006): A Csődtörvény módosításának várható hatásai X. *Céghírnök*, 12. sz. 11.

³ Horesnyi Julianna (2011): *Bérgarancia: A magyar szabályozás és annak gyakorlata*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány, 9.

⁴ Prugberger Tamás – Törő Emese (2018): Szociális és jogdogmatikai problémák a munkaviszony megszűnése és megszüntetése körül. *Magyar Jog*, 1. sz. 41.

⁵ Kiss György (2007): Új foglalkoztatási módszerek a munkajog határára - az atipikus foglalkoztatástól a szerződési típusválasztási kényszer versus típusválasztási szabadság problematikájáig. *Magyar Jog*, 1. sz. 14.

másrészt pedig létrehozott egy többé-kevésbé működő rendszert, ami egy bizonyos szintig garantálja a fizetésektelen munkáltató tartozásainak rendezését.

Tekintettel arra, hogy a koronavírus által előidézett veszélyhelyzet miatt a vállalkozások jelenleg is nehéz helyzetben vannak, a felszámolás alatt álló cégek száma ismét megemelkedett. Ezzel összefüggésben tehát újra elengedhetlenné válhat a munkavállalói érdekek védelme, ami szükségképpen felveti annak a kérdését, hogy a jelenlegi jogi környezet alkalmas-e a megnövekedett munkavállalói igények kielégítésére⁶. Jelen tanulmányban ebből adódóan azt vizsgálom, hogy a jogszabály elfogadását követő huszonöt évvel milyen mértékben lehetséges a munkavállalói igények kielégítése ebből az elkülönített pénzüsszezből, vagy megfordítva a kérdést: megfelelő igényérvényesítési eszköznek tekinthető-e az érintettek szemszögéből az állam által felállított „*védelmi intézmény*”, vagyis a Bérgarancia Alap?

Hipotézisem szerint a jogintézmény a jelenlegi forrás- és eljárási struktúrával nem alkalmas a kitűzött cél, nevezetesen a munkavállalói jogvédelem teljes körű elérésére, mivel sem eljárásrendjében, sem összegszerűségében nem igazodik a jelen kor követelményeihez.

A kérdés megválaszolásához megvizsgálom az elmúlt három év Alapból történő kifizetéseit, valamint az érintett időszak felszámolási eljárásaiban a felszámolók által benyújtott és később támogatott kérelmeket, amiből következtetéseket vonunk le a jogvédelem szintjét és minőségét illetően. Az adatokat az Innovációs és Technológiai Minisztérium szolgáltatta adatközlésre irányuló megkeresésem alapján, így elsődleges forrásként ezt használtam. Természetesen megjelenik a tanulmányban a szekunder források elemzése és a vonatkozó szakirodalom lényegretörő áttekintése is.

2. A bérgarancia lényegi vonásai

A bérgarancia funkcióját tekintve erős kettősség jelenik meg: egyrészt egy olyan, az állam által biztosított kezességvállalásról beszélhetünk, amely a fizetésektelen munkavállalók munkabérének (legalább részbeni) kielégítését szolgálja, másrészt a fizetésektelen munkáltatókkal szembeni védelmet szolgáló eszköz. A magyar jogirodalomban főként az elsődleges bérvédelmi funkció látszik elfogadottnak, ahogyan azt a *Károlyi – Prugberger* szerzőpáros is hangsúlyozza írásában, amikor kijelenti, hogy a munkáltató fizetésektelenisége esetén a bérgarancia alaprészből történő kifizetés – alapvetően – a bérvédelemmel összefüggő munkajogi kérdés.⁷ Ezzel összefüggésben osztjuk *Horesnyi* álláspontját, amely a Bgtv.-t nem tekinti a magyar fizetésekteleniségi jogot rendező alapvető szabálynak.⁸

Összességében a bérgarancia definícióját tekintve *egy olyan, állam által gazdasági és szociális célból, illetve az EU-s tagságból adódóan kötelezően működtetett, bérvédelmet szolgáló, jogilag szabályozott intézmény, mely a munkavállalók*

⁶ Juhász László (2012): A csődtörvény 2020. évi módosításairól - veszélyhelyzeti szabályozás és aktuális változások a fizetésekteleniségi jogban. *Gazdaság és Jog*, 2. sz.14.

⁷ Károlyi Géza – Prugberger Tamás (2005): A magyar fizetésekteleniségi jog hatályos szabályozásának kritikai értékelése a nyugat-európai rendszerek tükrében. In: *Bérgarancia és a csőd-, felszámolási eljárások reformja*. Miskolc: Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért, 129.

⁸ Horesnyi (2011): i.m. 13.

fizetéseképtelen munkáltatóikkal szemben fennálló bérköveteléseinek egy maximalizált mértékig való kielégítését biztosítja, állami forrásból.⁹

3. A Bérgarancia Alap mint igényérvényesítési eszköz alkalmazhatósága

Az eddigi áttekintés alapján levonható az az alapvető konklúzió, hogy a Bgtv. alaptézise nem más, mint a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetek munkavállalóival szembeni kiegyenlíthetetlen bértartozásának megelőlegezése. Ezzel összefüggésben az intézmény tehát a munkavállalók igényérvényesítésének, a munkabér védelmének egyik potenciális eszköze lehet abban az esetben, ha megfelelő jogszabályi – és nem utolsósorban – finanszírozási keretekkel van felruházva. Ebből következően értelemszerűen felmerülhet a kérdés, hogy vajon a jogalkotó célkitűzése a gyakorlatban mennyiben valósul meg, azaz ténylegesen milyen mértékben ad pénzügyi biztonságot az Alap?

A Bgtv. mint a munkavállalók érdekeit védő norma, illetve az ezen alapuló garancia-rendszerrel szembeni, rendszeresen visszatérő – és a hipotézisünkben is megjelenő – kritika, hogy az egyenlő bánásmód követelményét sértve, nem biztosít védelmet a munkavállalók teljes köre számára.¹⁰

E kritika a Bgtv. fent részletezett alaptéziséből ered. A normaszöveg szerint tehát nem a munkavállaló jelenti a kulcspozíciót, tekintettel arra, hogy e rendelkezés alapján csak azon munkáltatókkal munkaviszonyban álló munkavállalók követeléseinek kielégítése lehetséges az alaprészből, amelyek az irányadó jogszabályi rendelkezések figyelembe vételével felszámolási eljárás alá vonhatóak.¹¹

Le kell tehát szögeznünk, hogy az egyes bérkövetelések Alapból való kielégítésére csak abban az esetben van lehetőség, ha az illetékes bíróság jogerősen elrendelte a felszámolást.¹² Ehhez kapcsolódóan szükséges megemlítenünk a „*látens fizetéseképtelenség*” fogalmát. A gyakorlatban ugyanis bebizonyosodott, hogy a Bgtv. által alapul vett Cstv.-beli fizetéseképtelenség alapvetően a gazdasági partnerekkel, illetve a hitelező pénzintézetekkel szemben releváns, a munkavállalók felé ezzel a látens fizetéseképtelenség képét vetítve, amelyet egy későbbi fizetés reményében a munkavállaló kénytelen eltűrni.

További komoly problémát jelent a munkáltató akár több havi munkabértartozásával érintett munkavállalókkal kapcsolatban, hogy nincsenek tisztában „*hitelezői*” mivoltukkal, így az alaprész igénybevitelére gyakran akkor kerül sor, ha valamely más

⁹ Horesnyi (2011): *i.m.*, 14.

¹⁰ Kikerülnek a védelem alól például az egyéni vállalkozók és az általuk foglalkoztatottak, az állami -, és költségvetési szféra munkáltatói és az általuk közszolgálati, közalkalmazotti jogviszonyban, munkaviszonyban foglalkoztatottak, vagy a rendvédelmi szervek, a Magyar Honvédség szerződéses állományban dolgozó tagjai. Ezzel összefüggésben lásd: Laky Teréz (2000): *Háttér tanulmány az inszolvenzia hazai szabályozásának néhány kérdéséhez.* Budapest. <http://static.hlt.bme.hu/laky/Cikk/inszolvencia.pdf> (letöltés dátuma: 2021. május 31.)

¹¹ Kiss György (2001): A munkavállalói jogok védelme a munkáltató fizetéseképtelensége esetén. In: Bankó Zoltán – Berke Gyula – Birk, Rolf – Gyulavári Tamás – Kiss György – Ladó Mária (szerk.): *Az Európai Unió munkajoga és a magyar munkajog a jogközelítés folyamatában.* Budapest: Osiris Kiadó, 301.

¹² E hiányosságot hangsúlyozza Wagner Ildikó is. Lásd: Wagner Ildikó (2007): A munkáltatói és munkavállalói fizetéseképtelenség összefüggései. *THEMIS, Az Eötvös Loránd Tudomány Egyetem Állam – és Jogtudományi Doktori Iskola elektronikus folyóirata*, december, 125. https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34447/Themis_2007_dec_Wagner_Ildiko_p_112-128.pdf?sequence=1&isAllowed=y (letöltés dátuma: 2021. május 31.)

hitelező megindítja a felszámolási eljárást, ezzel megoldva a munkavállalók helyzetét, mivel ebben az esetben a felszámolónak nemcsak lehetősége, hanem kötelezettsége az elmaradt munkabérek fedezetéül szolgáló támogatási eljárás megindítása.¹³

E folyamattal összefüggésben több szerző is felvázolta annak a lehetőségét, hogy bizonyos esetekben maguk a munkavállalók – tehát a felszámoló kihagyásával – közvetlenül igényelhessék elmaradt járandóságukat a bérgarancia alaprészből.¹⁴ E körben csatlakozom Horesnyi azon álláspontjához, amellyel kapcsolatban felveti, hogy a fenti eset komoly anyagi és eljárásjogi ismereteket kívánna meg a munkavállalóktól. Ezek hiánya olyan igényérvényesítési hibák felmerülését (mint például a helytelenül kiszámított támogatási összeg, fontos igazolások mellékletként történő csatolásának elmaradása) generálná, amelyek nem az eljárás menetének, idejének rövidítésével járnának, hanem inkább költségesebbé, hosszadalmasabbá, bonyolultabbá tennék azokat az eljáró közigazgatási hatóságok leterhelése miatt.¹⁵

A szakirodalomban megjelenő elképzelés szerint „*segítene az elmaradt bérükre hónapok óta váró munkavállalók helyzetén, ha az Alapból történő kifizetés egyből részükre történne, a felszámoló közbeiktatása nélkül.*”¹⁶ Ezen alternatíva a jogalkotó részéről is megfontolásra érdemessé vált, ennek eredményeképp pedig módosításra került Bgtv. Eszerint a bérgarancia-támogatás odaítélése esetén a támogatást nem a gazdálkodó szervezet pénzforgalmi számlájára kell utalni, hanem a bértartozásnak a törvényben meghatározott összegét az állami foglalkoztatási szerv közvetlenül a munkavállalónak fizeti ki.¹⁷ E módosításra legfőképp azért volt szükség, mert a gyakorlatban gyakran előfordult, hogy a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezetnek nem volt pénzforgalmi számlája, mivel azt a felszámolók a felelős gazdálkodás és költséghatékonyág jegyében megszüntették, vagy nagyobb összegű tartozás esetén maguk a bankok tették ugyanezt.¹⁸

Jól látható, hogy a munkavállalói kör bővítésével, illetve az állami foglalkoztatási szerv közvetlenül az érintett foglalkoztatottak számára történő teljesítésével kapcsolatos módosításokkal a jogalkotó igyekszik bővíteni a munkavállalói igényérvényesítés körét, lehetőséget teremtve a Bérgarancia Alap minél szélesebb körű kihasználására.

4. A Bérgarancia Alap által nyújtott támogatások számszaki adatai

Az ITM adatközlése szerint az elmúlt három évben a Bérgarancia Alapból történő támogatás igénylése folyamatosan csökkenő tendenciát mutat: 2018-ban 1025 kérelem

¹³ Tekintettel arra, hogy a munkabérek biztosítására vonatkozó rendelkezések csak a már megindult felszámolási eljárásban alkalmazandók, ezért az ebből eredő kötelezettségek a felszámolót terhelik. Lásd bővebben: Bankó Zoltán – Berke Gyula – Kiss György (2004): A munkáltató fizetésképtelensége. In: Gyulavári Tamás (szerk.): *Az Európai Unió szociális dimenziója*. Budapest: OFA Kht., 141–143.

¹⁴ Lásd például: Prugberger Tamás (2006): A bérgarancia alap. In: Szekeres Mónika – Paár Ambrus Mariann (szerk.): *Elbocsátás, felmondás, végkielégítés*. Budapest: Fórum Média Kiadó, 3., Ember Alex (2016): A munkavállalók törvényes érdekeinek védelme a munkáltató fizetésképtelensége esetén, a Bérgarancia Alap. *Jog, Állam, Politika*. 1. sz. 41.

¹⁵ Horesnyi (2011): i.m. 156.

¹⁶ Wagner (2007): i.m. 126.

¹⁷ E tekintetben érdekes gondolatot vet fel Ember Alex a támogatás ügyvédi letéti számlára való utalásáról. Lásd bővebben: Ember (2016): i.m. 42.

¹⁸ Juhász László (2016): *A magyar fizetésképtelenségi jog kézikönyve II*. Budapest: HVG-ORAC Lap-és Könyvkiadó, 1090.

érkezett az illetékes kormányhivatalokhoz, amelyből 940 darab került támogatásra, ez 91,7%-os finanszírozottságot jelent. Ezt némiképp alulmúlta a 2019. évben igényelt és támogatott kérelmek száma, ugyanis a 854 igénylésből 745 nyert támogatást, ezzel 87,2%-ban hasznosították a Bérgarancia Alapot a bértartozások kielégítésére. A tavalyi évben szintén csökkenő tendenciát mutatott az igénylések száma: a mindösszesen 692 igénylésből 597 került támogatásra, ezzel 86,3%-os támogatottságot generálva.

A fenti adatokkal kapcsolatban megjegyezzük, hogy azok területi eloszlása egyre szűkül, az igénylésekben érzékelhető csökkenő tendencia pedig e kezdődő központosítási mechanizmusnak is köszönhető, tekintettel a nemrégiben bekövetkezett módosításra, amely alapján eddig a Bgtv. 4. § (2) bekezdése szerint a támogatás iránti kérelem elbírálására vonatkozó eljárásra az az állami foglalkoztatási szerv volt illetékes, amelynek területén a felszámolás alatt álló gazdálkodó szervezet székhelye, ennek hiányában fióktelepe, telephelye volt. Ha a gazdálkodó szervezet nem rendelkezett magyarországi székhellyel, fiókteleppel vagy telephellyel, akkor a támogatási igény elbírálására vonatkozó eljárás lefolytatására az állami foglalkoztatási szervként eljáró Budapest Főváros Kormányhivatala vált illetékesé. A jogszabály módosításával ebben 2020. március 1-jétől változás következett be: a támogatás iránti kérelem elbírálására vonatkozó eljárás lefolytatására a Kormány által kijelölt állami foglalkoztatási szerv az illetékes, amely Budapest Főváros Kormányhivatala.

Az Alapból történő forráslehívás sikeressége nagy mértékben függ a felszámoló eljárásától is. Míg 2018-ban 45 kérelemmel kapcsolatban szüntették meg az eljárást a hiánypótlási felhívás sikertelensége vagy a kérelemnek felszámoló általi visszavonása miatt, addig ez a szám 2019-ben 62-re, 2020-ban pedig 70-re növekedett. Ezen adatok mellett szinte eltörpülni látszik a hatóság által elutasított kérelmek aránya, amely 2018-ban 39, 2019-ben 44, míg a 2020. évben 20 darab igénylést érintett.¹⁹

A feldolgozott információkból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a felszámolási eljárások során a Bérgarancia Alapból történő bértartozások kielégítésére irányuló kérelmek száma a vizsgált időszakban minimálisan csökkenő irányba tart, amely miatt az eredményességnek – vagyis a támogatások kiutalásának – fordítottan arányosnak kellene lennie az igénylések redukálódásával. E hatásosság elmaradásának hátterében részben a finanszírozási keret szűkössége, részben pedig a kérelem felszámoló általi visszavonása vagy a hiánypótlás elmulasztása áll. Az igényérvényesítés bővítésével összefüggő jogalkotói álláspont a fent ismertetett és vizsgált időszakban kevésbé érvényesült, főként az eljárás eredménytelensége miatt. Az erre irányuló törekvéssel összefüggésben az alanyi kör további bővítésére, illetve az eljárás egyszerűsítésére irányuló módosításokra lenne szükség, hogy a Bérgarancia Alap teljesíthesse feladatát: a munkavállalói bérigények teljeskörű kielégítését.

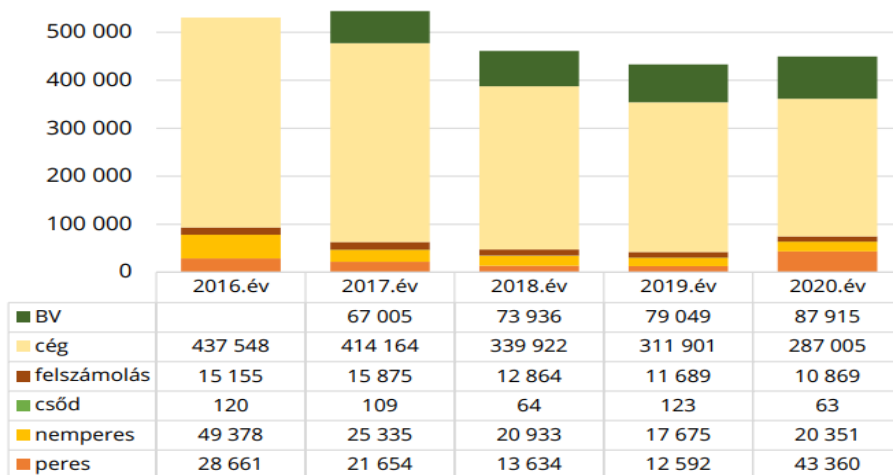
Első ránézésre azt láthatjuk, hogy az igények folyamatosan csökkenő tendenciát mutatnak, ugyanakkor fontos arra felhívni a figyelmet, hogy a birosag.hu oldalon található ügyforgalmi adatok alapján a felszámolási eljárások száma is csökkent az elmúlt években, amit a 2. számú ábrán mutatunk be.

¹⁹A felhasznált adatok szolgáltatásának tekintetében köszönetünket fejezzük ki az Innovációs és Technológiai Minisztériumnak.

1. ábra

A 2020. évre vonatkozó ügyforgalmi elemzés.

Peres és nemperes ügyérkezés törvényszék első fokon

Forrás: Ügyforgalmi elemzés, 2020. 46. ábra.²⁰

A két adatsort összevetve ugyanakkor azt láthatjuk, hogy a bérgarancia-igények lényegesen nagyobb arányban csökkentek, mint a felszámolási eljárások számai.

2. ábra

A két folyamat százalékos összehasonlítása.

Benyújtott bérgarancia-igénylések	érkezés	csökkenés
2018	1025	
2019	854	17%
2020	692	19%
Lefolytatott felszámolási eljárások		
2018	12864	
2019	11689	9%
2020	10869	7%

Forrás: A bírósági és minisztériumi információk alapján a szerző saját szerkesztése

Az összehasonlításra figyelemmel azt láthatjuk, hogy a bérgarancia-igénylések lényegesen nagyobb arányban csökkentek, mint a felszámolási eljárások számai, ami – feltételezve, hogy a fizetéseképtelenséggel érintett cégeken belül a munkavállalókkal

²⁰ Elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/2021-04/ugyforgalom_2020.ev_.pdf (letöltés dátuma: 2021.május 31.)

rendelkező cégek aránya nagyjából állandó – arra enged következtetni, hogy a jogintézmény hasznossága nem megfelelő.

Az adatsor elemzéséhez hozzátartozik még az is, hogy a 2020. évben a Gazdaságvédelmi Akcióterv végrehajtása érdekében a Cstv., valamint a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény rendelkezéseinek eltérő alkalmazásáról szóló 249/2020. (V. 28.) Korm. rendelet, majd ezt követően a későbbiekben meghozott veszélyhelyzeti intézkedések a felszámolási eljárások megindíthatóságát korlátozták, azaz a nem munkavállalói hitelezők egy időszakban nem-, vagy csak korlátozottan tudtak felszámolási eljárást kezdeményezni. Ennek ellenére azonban azt feltételezzük, hogy a koronavírus gazdaságot illető negatív hatásai a munkáltatókat ugyanúgy érintették, ami esetlegesen a látens fizetéseképtelen helyzetet, végső soron a munkavállalók megélhetésének veszélyeztetését eredményezte.

Mindezekből adódóan levonható az a következtetés, melyre a koronavírusjárvány is pontosan rámutatott, hogy a bérgarancia rendszer a jelenlegi fizetéseképtelenséggel összekapcsolt, a munkavállalókon kívüli tényezőkkel (felszámoló, fizetéseképtelen munkáltató stb.) megjelenő jelenlegi formája nem minden esetben alkalmas a szociális szempontokat fókuszba helyező jogintézmény érvényesülésére, hiszen a kiszolgáltatót helyzetben lévő munkavállalóknak nincs konkrét ráhatása arra, hogy az igényüket akár önállóan, akár csoportosan érvényesíteni tudják.

***

Összességében tehát megállapítható, hogy hazánkban jelentős gondot okoz a munkáltatók fizetéseképtelen helyzete, nemcsak saját, hanem az általuk foglalkoztatott munkavállalók megélhetésére nézve is. Az e helyzet enyhítésére létrehozott Bérgarancia Alap szabályozása, illetve az azzal szorosan összefüggő jogszabályi rendelkezések alkalmazása gyakran vet fel aggályokat a munkavállalók igényérvényesítésének támogatása szempontjából, tekintettel a korábban említett alanyi kör, illetve a kifizetés feltételeinek szűkösségére, valamint az igényérvényesítésben részt vevő személyek diverzitására.

A közelmúltban eszközölt módosítások igyekeznek felvenni a versenyt az európai és nemzetközi tendenciákkal, mintegy kibővítve a szociális hálót, a szociális védelmet a munkáltató fizetéseképtelensége esetén kiegyenlítőlen munkabérekkel kapcsolatban, azonban a járvány gazdasági tanulságait áttekintve láthatjuk, hogy ez a jogintézmény a jelenlegi formájában nem alkalmas maradéktalanul a kívánt cél elérésére, így a bevezetőben leírt hipotézisünket ebben a körben igazoltnak látjuk.

Ennek felismerése lehetővé teszi azt, hogy a jogalkotó felülvizsgálja, és szükség esetén módosítsa a jelenlegi szabályrendszert, és az így létrejövő jogfejlődés jövőbeli eredményeként a magyar bérgarancia-szabályozás némiképp kiteljesedhet, és egy letisztult tartalmat, jogi kereteket magában foglaló szabályösszesség lehet, amely alkalmas a rendeltetésének megfelelő működésre minden téren. A már végbement törvénymódosításokkal összefüggésben kirajzolódni látszik egy jogalkotói szándék, amely tágabb körben, az egyenlő bánásmód és esélyegyenlőség elvét tiszteletben tartva kívánja biztosítani azon elmaradt munkabérgigények állami forrásból történő kiegyenlítését, amelyek a munkáltatónál meglévő fedezethiány és fizetéseképtelenség miatt nem térülhetnének meg. A fentiek alapján arra következtethetünk, hogy a

Bérgarancia Alapra vonatkozó szabályanyag egyre nagyobb volumenű módosításokon megy keresztül, amelyek elengedhetetlenek az Alap kardinális feladatának betöltése szempontjából.

Álláspontom szerint a meglévő szabályanyagon túl érdemes lenne megfontolni a szakszervezetek bevonását a felszámolási eljárás alá került vállalkozások munkavállalóinak hatékony érdekvédelmének szempontjából, valamint ezen túlmenően a szükséges kezelési, ellenőrzési vagy szankcionális eszközök kollektív szerződésekben való rögzítését is.

Mindazonáltal megjegyzem, hogy véleményem szerint a jelen állapotában működő Bérgarancia Alap minimális szinten megfelelő garanciális eszköz a munkavállalók igényérvényesítése szempontjából, azonban ahhoz, hogy teljeskörű védőhálóként szolgáljon, szükség van a szoros együttműködésre a foglalkoztatáspolitikai egyéb szektoraival, a releváns szolgáltatások, támogatások összehangolására, valamint azok nyújtására, hiszen közös érdekünk mind a nehéz helyzetbe került munkavállalók, mind az őket foglalkoztató munkáltatók segítése.

Források jegyzéke:

- 1991. évi XLIX. törvény a csődeljárásról és felszámolási eljárásról (Cstv.)
- 1994. évi LXVI. törvény a Bérgarancia Alapról (Bgtv., Bérgarancia törvény)
- A bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról szóló 2006. évi V. törvény rendelkezéseinek eltérő alkalmazásáról szóló 249/2020. (V. 28.) Korm. rendelet
- Bankó Zoltán – Berke Gyula – Kiss György (2004): A munkáltató fizetéseképtelensége. In: Gyulavári Tamás (szerk.): *Az Európai Unió szociális dimenziója*. Budapest: OFA Kht.
- Csőke Andrea (2006): A Csődtörvény módosításának várható hatásai X. *Céghírnök*. 12. sz.
- Ember Alex (2016): A munkavállalók törvényes érdekeinek védelme a munkáltató fizetéseképtelensége esetén, a Bérgarancia Alap. *Jog, Állam, Politika*. 1. sz.
- Horesnyi Julianna (2011): *Bérgarancia: A magyar szabályozás és annak gyakorlata*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány
- https://birosag.hu/sites/default/files/2021-04/ugyforgalom_2020.ev_.pdf (letöltés dátuma: 2021. május 31.)
- Juhász László (2012): A csődtörvény 2020. évi módosításairól - veszélyhelyzeti szabályozás és aktuális változások a fizetéseképtelenségi jogban. *Gazdaság és Jog*. 2. sz.
- Juhász László (2016): *A magyar fizetéseképtelenségi jog kézikönyve II*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó
- Károlyi Géza – Prugberger Tamás (2005): A magyar fizetéseképtelenségi jog hatályos szabályozásának kritikai értékelése a nyugat-európai rendszerek tükrében. In: *Bérgarancia és a csőd-, felszámolási eljárások reformja*. Miskolc: Novotni Alapítvány a Magánjog Fejlesztéséért
- Kiss György (2001): A munkavállalói jogok védelme a munkáltató fizetéseképtelensége esetén. In: Bankó Zoltán – Berke Gyula – Birk, Rolf –

- Gyulavári Tamás – Kiss György – Ladó Mária (szerk.): *Az Európai Unió munkajoga és a magyar munkajog a jogközelítés folyamatában*. Budapest: Osiris Kiadó
- Kiss György (2007): Új foglalkoztatási módszerek a munkajog határán - az atipikus foglalkoztatástól a szerződési típusválasztási kényszer versus típusválasztási szabadság problematikájáig. *Magyar Jog*. 1. sz.
  - Laky Teréz (2000): *Háttér tanulmány az inszolvenca hazai szabályozásának néhány kérdéséhez*. Budapest. <http://static.hlt.bme.hu/laky/Cikk/inszolvencia.pdf> (letöltés dátuma: 2021. május 31.)
  - Prugberger Tamás – Törő Emese (2018): Szociális és jogdogmatikai problémák a munkaviszony megszűnése és megszüntetése körül. *Magyar Jog*. 1. sz.
  - Prugberger Tamás (2006): A bér garancia alap. In: Szekeres Mónika – Paár Ambrus Mariann (szerk.): *Elbocsátás, felmondás, végkielégítés*. Budapest: Fórum Média Kiadó
  - Wagner Ildikó (2007): A munkáltatói és munkavállalói fizetési képtelenség összefüggései. *THEMIS, Az Eötvös Loránd Tudomány Egyetem Állam – és Jogtudományi Doktori Iskola elektronikus folyóirata*, december, https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/34447/Themis_2007_dec_Wagner_Ildiko_p_112-128.pdf?sequence=1&isAllowed=y (letöltés dátuma: 2021. május 31.)

SZERZŐINK FIGYELMÉBE

A Közjavak folyamatosan várja a minimum 10.000, maximum 25.000 karakter terjedelmű, a folyóirat profiljába illeszkedő tanulmányokat. A kéziratok megküldése előtt javasoljuk a formai követelményekre vonatkozó szabályok áttanulmányozását. A megjelentetni kívánt tanulmányokat a szerkesztőbizottság részére az alábbi e-mail címre kérjük megküldeni: bartha.ildiko@law.unideb.hu

A szerkesztőbizottság által befogadott tanulmányok hagyományos módon, a negyedévente megjelenő elektronikus folyóiratban, valamint az interaktív kozjavak.hu blogoldalon is megjelennek. Erre tekintettel a tanulmányok elkészítését és benyújtását kétféle formában kérjük megtenni.

Formai követelmények

A tanulmányokat word dokumentumban, Times New Roman betűtípusban, 12-es betűmérettel, normál sortávolsággal, sorkizártan kérjük elkészíteni.

Hivatkozási rendszerre vonatkozó követelmények

A szerkesztőbizottság kéri a szerzőket, hogy amennyiben lehetőség van rá, a tanulmányokat egyfelől a hagyományos szövegműködési lábjegyzettel ellátott formátumban, valamint az elektronikus megjelentetést elősegítő sorközi hivatkozásokat tartalmazó változatban is szíveskedjenek elkészíteni.

1. Blog változat:

Amennyiben a forrás nyilvános weboldalon is teljes terjedelemben elérhető (pl. egy hatályos törvényszöveg, tanulmány, jelentés stb.), akkor a wordbe ágyazott hiperhivatkozással (a hiperlinket a szövegben a forrásra egyértelműen utaló szóhoz vagy szókapcsolathoz rendeljük hozzá).

Példa:

"Az információs szabadság lényege, hogy a társadalom tagjainak joga van a közérdekű adatokat ([Infotv. 3. § 5.](#)) megismerni, betekinteni az ezekkel kapcsolatos dokumentációba."

Amennyiben tudományos irodalmi forrást hivatkozunk meg ezzel a módszerrel, a hiperlink alatt csak olyan elérhetőséget adjunk meg, amely a közlemény bibliográfiai adatait is teljeskörűen tartalmazza és a szerzői jogi követelményeknek megfelelően lett közzétéve. Amennyiben ez nem lehetséges, a 2. pontban ismertetett hivatkozási formát alkalmazzuk.

Ha nem érhető el (vagy nem teljes terjedelemben) a forrás nyilvános weboldalon, a forrást a megfelelő szövegrész után szögletes zárójelben jelöljük a folyóirat változathoz lentebb megadott hivatkozási rendszer szerint.

2. Folyóirat változat:Könyveknél:

Sivák József – Vigvári András (2012): *Rendhagyó bevezetés közpénzügyek tanulmányozásába*. Budapest, Complex, 35-40.

Tanulmánykötetben, gyűjteményes kötetben megjelent szövegek esetében:

Mickiewicz, Ellen (2000): Institutional Incapacity, the Attentive Public, and Media Pluralism in Russia. In: Richard Gunther, Richard – Mughan, Anthony (eds.): *Democracy and the Media*. Cambridge: Cambridge University Press., pp. 85–121.

Folyóiratban megjelent tanulmány esetében:

Selck, J. Torsten (2004): On the Dimensionality of European Union Legislative. *Journal of Theoretical Politics*. Vol. 16., No. 2. April, pp. 203–222.

Hetilapokban/napilapokban megjelent, szerző nélküli írások hivatkozása:

Közös rendszer – felkészült irányítás (2011). In: *Szabadhadjú Városi Hetilap*, 2011. 21. évf. 42. sz. (12. 20.) 4–5.

Mindegyik fenti esetben az alábbiak szerint kérjük a pontos oldalszám megjelölését, amennyiben szükségessé válik: magyar szakirodalomnál „34–54.” és angol szakirodalomnál „pp. 34–54.”

Kérjük, hogy a szerzők a tervezett tanulmány részét képező képeket, ábrákat vagy táblázatokat is külön dokumentumban is küldjék el (ábrák és táblázatok esetében olyan formátumban, amelyben lehetséges ezek szerkesztése - diagramoknál excelben).

© 2021 MTA-DE Közzolgáltatási Kutatócsoport.

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartva. A mű a szerzők írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható.

Idézni, szöveges tartalmat átvenni csak a forrásra való hivatkozással szabad.